

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
THE THAILAND RESEARCH FUND

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง

รูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา
ของมหาวิทยาลัย

โดย

สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พฤศจิกายน 2548

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ของมหาวิทยาลัย

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รศ.ดร. วิศณุ ทรัพย์สมพล	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รศ.ดร. อุษณีย์ ยศยิ่งยวด	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. นางสาวภาสวรรณ สกุลสุจิราภา	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. นายมงคล แก้วมหา	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. นายอนุรักษ์ บรรณศักดิ์	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. นางสาวอัคราภร วิชญะเชียร	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. นางสาวปภาวี กิตติกันตวงศ์	สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุดโครงการทุนวิจัยนวัตกรรมสถาบัน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้ศึกษาวิจัย ขอขอบคุณบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ดังต่อไปนี้ ที่ได้มีส่วนช่วยให้ข้อมูลและ
ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษานี้ ทำให้การศึกษานี้ประสบความสำเร็จและลุล่วงไปด้วยดี

รศ.ดร.พีรเดช ทองอำไพ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รศ.สุชาดา ชินะจิตร	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
คุณวรากรณ์ งามจรรยาภรณ์	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
คุณอรจันทร์ ธรรมมัญญ	ศูนย์พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีรัฐร่วมเอกชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
คุณนริศภา กวีนันทวงศ์	สำนักงานเทคโนโลยี SMEs มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
คุณผ่องศรี เวสราวัช	ศูนย์ส่งเสริมงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ดร.สุรังสี เดชเจริญ	ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ผศ.ดร.มนตรี ศิริปรัชญานันท์	ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
รศ.ดร.นิทัศน์ กฤษณจินดา	ศูนย์เทคโนโลยีอุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง
คุณนุชนาฏ เขมะรังษี	สำนักประชาสัมพันธ์และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
รศ.ดร.กัญชลี เจริญานนท์	โครงการจัดตั้งหน่วยทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ผศ.ดร.ภิญญา เปี้ยนบางช้าง	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
คุณลลนา อินทราลักษณ์	มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
ผศ.ดร.ศุภชัย ปทุมนากุล	ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์อมเรศ ภูมิรัตน์	ศูนย์ประยุกต์และบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหิดล
คุณพิมพ์ประไพ ธีระชีพ	หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล
คุณตปนีย์ พรหมภัทร	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร
คุณณัฐพรพร เมตตาสัตย์	ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คุณวนิชยา ศีลบุตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
คุณจินดาพร พลสูงเนิน	ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
คุณพรชัย มาระเนตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับทุนสนับสนุนวิจัย นวัตกรรมสถาบันจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหาร จัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย โดยศึกษาจากนโยบายและ วิธีการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ประกอบกับการสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศ ผลการวิจัยสรุปไว้ใน รายงานวิจัยในแต่ละบท ครอบคลุมเรื่องต่างๆ ที่สำคัญ 5 เรื่อง ได้แก่ บทที่ 2 กล่าวถึงโครงสร้าง ของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย บทที่ 3 กล่าวถึงความเป็น เจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา บทที่ 4 กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาใน เชิงพาณิชย์ บทที่ 5 กล่าวถึงรูปแบบการให้แรงจูงใจ และบทที่ 6 กล่าวถึงการขัดกันของ ผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยใน ต่างประเทศที่ทำการศึกษแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายใน มหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ (Centralized Licensing Office) และแบบกระจายศูนย์ (Decentralized Licensing Office) มูลนิธิ บริษัท และกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Consortium) โดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สิน ทางปัญญาของมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และมีรูปแบบการให้บริการที่คล้ายคลึงกัน เช่น การอำนวยความสะดวกในการจดสิทธิบัตร การเจรจาต่อรองกับภาคอุตสาหกรรมในการ อนุญาตให้ใช้สิทธิ การประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัย ซึ่งแต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่าง กัน รูปแบบและลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับแต่ละมหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับ วัฒนธรรมขององค์กร ความเชี่ยวชาญ สภาพแวดล้อมและศักยภาพของบุคลากร โดยปัจจัยที่ควร พิจารณาในการเลือกรูปแบบการดำเนินงาน คือ ความคล่องตัวในการดำเนินการ จำนวนงาน จำนวนบุคลากร ความเชี่ยวชาญของบุคลากร งบประมาณ รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่าง หน่วยงานกับมหาวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ ของนักวิจัย อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา

หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมีข้อดี คือ ได้รับความร่วมมือจากนักวิจัย อาจารย์ และ นิสิตนักศึกษา ตลอดจนบุคลากรของมหาวิทยาลัยในเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดเผยข้อมูลการ ประดิษฐ์ และถ้าเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ รายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิจะได้รับการยกเว้นภาษี แต่หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย อาจจะไม่มีความล่าช้าในการบริหารจัดการหากมีงานจำนวนมาก มีข้อจำกัดในเรื่องของความคล่องตัวที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย และอาจ

ไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้ ทั้งนี้หน่วยงานแบบกระจายศูนย์จะมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่าแบบรวมศูนย์ และมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ แต่ปริมาณงานอาจจะไม่มากพอที่จะจ้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน ส่วนมูลนิธิจะมีการดำเนินการคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อมหาวิทยาลัย ในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา แต่มีข้อควรระวังในเรื่องความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย สำหรับหน่วยงานที่อยู่ในรูปของบริษัทจะมีการดำเนินงานคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย แต่มีข้อจำกัดในเรื่องความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับมูลนิธิ อีกทั้งนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ หน่วยงานลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ ซึ่งมีข้อจำกัดคือ ต้องใช้เงินสนับสนุนเพื่อให้บริษัทอยู่รอด และบริษัทภายนอกซึ่งมหาวิทยาลัยไม่ต้องลงทุนในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา แต่นโยบายในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยและบริษัทอาจจะไม่สอดคล้องกัน ส่วนหน่วยงานรูปแบบสุดท้ายคือ กลุ่มผู้นุญตาให้ใช้สิทธิ มีข้อดีคือ มีมหาวิทยาลัยอยู่ในความดูแลเป็นจำนวนมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมากตามไปด้วย แต่มีข้อจำกัด คือ การดูแลอาจไม่ทั่วถึงหากมีบุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับสิ่งประดิษฐ์แต่ละชิ้นไม่เท่ากัน อีกทั้งนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์

สำหรับในประเทศไทยนั้น จากการประชุมผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ พบว่ารูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยแบบรวมศูนย์ และมูลนิธิ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยบางแห่งยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านนี้โดยตรง แต่มีการมอบหมายผู้ดูแลเป็นกรณีๆ ไป โดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การกำกับของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ซึ่งอุปสรรคในการดำเนินงานที่พบ คือ ผู้บริหารและบุคลากรส่วนมากยังไม่เข้าใจเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มีนโยบายในการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และไม่มีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับปริมาณงาน

บทที่ 3 กล่าวถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อพิจารณาเรื่องความเป็นเจ้าของสิทธิจากนโยบายของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิ ได้แก่ สถานะของผู้ประดิษฐ์ เงินทุนที่ใช้ในการวิจัย และเครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในงานวิจัย ถ้าสถานะของผู้ประดิษฐ์เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย หรือ

ได้รับเงินทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัย หรือใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในงานวิจัยของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ในกรณีรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก หรือเป็นงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอก สิทธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญา ควรทำการตกลงไว้ตั้งแต่สัญญาการรับทุนหรือสัญญาร่วมวิจัย เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายหลัง

อย่างไรก็ตาม ด้วยความไม่ชัดเจนของกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรหลายๆ กรณี และปัญหาของการเป็นเจ้าของร่วม มหาวิทยาลัยจึงควรกำหนดนโยบายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน แต่ต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจได้ในบางกรณี เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มหาวิทยาลัย รวมทั้งสร้างแรงจูงใจและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เพื่อให้ นักวิจัยเปิดเผยผลงานประดิษฐ์ และโอนสิทธิให้กับมหาวิทยาลัย สำหรับลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัยก็ควรจะมีนโยบายให้ชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งในกรณีที่มหาวิทยาลัยประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยก็ควรจะทำข้อตกลงกับนิสิต/นักศึกษาให้โอนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวให้แก่มหาวิทยาลัย โดยในสัญญาจะต้องกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยว่าจะโอนมีกำหนดระยะเวลาเท่าไร และการโอนลิขสิทธิ์จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน

บทที่ 4 กล่าวถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การรับทุนสนับสนุนการวิจัย การรับจ้างวิจัย การร่วมวิจัยและพัฒนา การอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยมิได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive Licensing) และการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) และการจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ (Spin-off Company)

แนวนโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ในลักษณะการอนุญาตให้ใช้สิทธิและการจัดตั้งบริษัทใหม่ที่มีใช้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยตามแนวนโยบายดังกล่าวได้ 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่ และมหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่ ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิคล้ายกัน แต่จะแตกต่างออกไปในส่วนของ การสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่จากการขออนุญาตใช้สิทธิในเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย โดยพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ จะให้ความช่วยเหลือบริษัทใหม่

ในเรื่องต่างๆ เช่น มีหน่วยบ่มเพาะธุรกิจในการช่วยเหลือด้านสถานที่ หรือให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาธุรกิจ หรือการจัดทำแผนธุรกิจ หรือมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนการจัดตั้งบริษัท

ในส่วนของการสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ หรือการที่มหาวิทยาลัยจะลงทุนในบริษัทใหม่ ไม่ว่าจะเป็นบริษัทที่มหาวิทยาลัยก่อตั้งขึ้นเองเพื่อผลิตสินค้าขายในเชิงพาณิชย์ หรือบริษัทที่ก่อตั้งโดยบุคคลอื่นที่มหาวิทยาลัยเข้าไปถือหุ้นด้วยนั้น มหาวิทยาลัยควรจะต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ เช่น บทบาทหน้าที่ของนักวิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยในบริษัท การใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย การขัดกันของผลประโยชน์ถ้านักวิจัยนำผลงานไปใช้เชิงพาณิชย์เอง แหล่งเงินทุนสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ ตลอดจนภาพลักษณ์และชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย

บทที่ 5 กล่าวถึงรูปแบบการให้แรงจูงใจ หรือการแบ่งปันผลประโยชน์ที่มหาวิทยาลัยให้แก่ นักวิจัย และหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น ส่วนแบ่งรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Royalty) โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ให้แก่ผู้ประดิษฐ์ หน่วยงานที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด และมหาวิทยาลัย ทั้งนี้มหาวิทยาลัยอาจหักค่าใช้จ่ายการดำเนินการและการจดสิทธิบัตรก่อนที่จะแบ่งรายได้นี้ให้นักวิจัยและหน่วยงาน หรือหักเมื่อได้รับค่าสิทธิถึงจำนวนหนึ่งแล้ว การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับมีอยู่ 2 ลักษณะคือ สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ซึ่งผู้ประดิษฐ์และหน่วยงานจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิและสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ซึ่งผู้ประดิษฐ์จะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปรตามรายได้ที่มหาวิทยาลัยได้รับ กล่าวคือ เมื่อรายได้สูงขึ้น มหาวิทยาลัยจะแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิให้แก่ผู้ประดิษฐ์เป็นเปอร์เซ็นต์ลดลงและแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิกลับคืนแก่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น นอกจากค่าสิทธิแล้วหุ้น (Equity) เป็นค่าตอบแทนอีกประเภทหนึ่งที่มหาวิทยาลัยรับจากผู้นำทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้แทนค่าตอบแทนที่เป็นเงินสด โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยมักจะขายหุ้นทันทีเมื่อมีโอกาสและมูลค่าที่เหมาะสม การแบ่งผลตอบแทนจากหุ้นนี้ มหาวิทยาลัยอาจแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์หุ้นให้แก่ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงาน หรืออาจแบ่งจากเงินที่ได้รับเมื่อขายหุ้นได้แล้วก็ได้ เงินสนับสนุนงานวิจัยและ กิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund) ก็เป็นแรงจูงใจอีกลักษณะหนึ่งที่บางมหาวิทยาลัยใช้ในการสนับสนุนงานวิจัยที่มีศักยภาพที่สามารถใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ นอกจากนี้แล้ว การให้แรงจูงใจสามารถทำได้ในรูปของการให้รางวัล การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง การประกาศเกียรติคุณ รวมถึงการให้ความสำคัญแก่ผู้ประดิษฐ์ที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือการลดภาระงานด้านอื่นๆ ให้กับนักวิจัย ระหว่างการดำเนินการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งการให้แรงจูงใจวิธีนี้เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ประดิษฐ์ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแรงจูงใจด้านการเงิน

สำหรับในประเทศไทย มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้กำหนดรูปแบบการให้แรงจูงใจอยู่ในรูปแบบของค่าสิทธิมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการให้รางวัลและนบกิจกรรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้เป็นภาระงาน และใช้ประเมินผลงานประจำปีเพื่อเลื่อนขั้นหรือขึ้นเงินเดือนอีกด้วย ส่วนการให้แรงจูงใจในรูปแบบของหุ้น และเงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน หากแต่จะพิจารณาเป็นรายกรณีไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสำหรับการพัฒนานโยบายด้านนี้ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยควรจะได้ออกแบบและกำหนดนโยบายด้านแรงจูงใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรม รวมทั้งเป็นขวัญและกำลังใจให้บุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

บทที่ 6 กล่าวถึงการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย กล่าวคือ การที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยได้รับค่าตอบแทน ซึ่งอาจเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ การขัดกันของผลประโยชน์ในด้านทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นที่มีได้อยู่ในด้านทรัพย์สิน เช่น รางวัล ตำแหน่งทางวิชาการ เป็นต้น โดยบุคคลที่อยู่ในสถานะที่อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ ได้แก่ นักวิจัย นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย บุคคลเหล่านี้รวมถึงบุคคลในครอบครัวอาจมีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ เมื่อสวมบทบาทซึ่งมีผลประโยชน์ทับซ้อนกัน โดยสถานะหนึ่ง คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยและ/หรือบุคคลในครอบครัวของบุคลากรเหล่านั้น ส่วนอีกสถานะหนึ่ง ได้แก่ ผู้ถือหุ้น พนักงาน ที่ปรึกษาของบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และบุคลากรของมหาวิทยาลัยซึ่งรับทุนวิจัยจากบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมักมีนโยบายที่ไม่เห็นด้วยหรือหลีกเลี่ยงการอนุญาตให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยมีค่าตอบแทน เนื่องจากเห็นว่ามี ความซับซ้อนในการจัดการผลประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดนโยบายเฉพาะเพื่อรองรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวก็สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วมหาวิทยาลัยย่อมไม่สามารถใช้กระบวนการที่ใช้กับกรณีทั่วไปเข้ามาจัดการได้ เพราะนอกจากมหาวิทยาลัยจะได้ประโยชน์น้อยกว่าที่ควรได้รับแล้ว ยังไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการอื่นที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยอีกด้วย ในกรณีเช่นนี้ มหาวิทยาลัยของต่างประเทศส่วนมากจึงมีแนวนโยบายในการบริหารจัดการในแนวทางใกล้เคียงกัน เพียงแต่ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดผู้ที่มีหน้าที่รับพิจารณารายงานดังกล่าวต่างกันไปบ้าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย คณะบดี

หรือหัวหน้าหน่วยงานของคณะหรือหน่วยงานที่นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่นั้นสังกัด และรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย หรือคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งในที่สุดแล้วทุกมหาวิทยาลัยจะกำหนดให้มีการพิจารณากรณีดังกล่าวโดยกระบวนการเฉพาะเป็นกรณีๆ ไป

ในระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้น นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในฐานะข้าราชการไม่สามารถที่จะดำเนินการประกอบธุรกิจในฐานะกรรมการผู้จัดการ หรือตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะหน้าที่คล้ายคลึงกันได้ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 เว้นแต่เป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดี ซึ่งหากเป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดีแล้ว ก็ย่อมเป็นการทำไปเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ดังนั้นการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะกรรมการผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะอื่นๆ ก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ เช่นกรณีที่นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นงานที่ได้ไปผลิตขายเอง ซึ่งหากพิจารณาตามหลักแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้ เนื่องจากงานนั้นเป็นของมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากนักวิจัยไม่ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัยทราบว่ามีการประดิษฐ์เกิดขึ้น อาจจะไม่ด้วยไม่ทราบว่าตนมีหน้าที่ต้องแจ้ง หรือเมื่อทางนักวิจัยนำไปผลิตขายเองแล้ว ก็นำรายได้ส่วนหนึ่งกลับคืนสู่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงไม่ได้มีนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เคร่งครัดเพื่อจัดการกับกรณีดังกล่าว นอกจากนั้น แม้ว่านักวิจัยจะมีได้อยู่ในสถานะเป็นผู้ดำเนินการ หรือจัดการใดๆ อันเกี่ยวกับกิจการของบริษัท แต่การที่นักวิจัยหรือบุคคลในครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยซึ่งตนเป็นผู้วิจัยหรือมีส่วนวิจัยขึ้นมานั้น ก็เป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยควรพิจารณาอย่างระมัดระวังถึงผลดีผลเสียที่มหาวิทยาลัยจะพึงได้รับ จึงไม่ควรอย่างยิ่งที่จะพิจารณาและดำเนินการในกรณีดังกล่าวด้วยกระบวนการเดียวกับกรณีที่ผู้ขออนุญาตใช้สิทธิเป็นหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับบุคลากรหรือมหาวิทยาลัย หากมหาวิทยาลัยไม่สามารถที่จะกำหนดนโยบายเฉพาะกรณีได้ ก็ควรตั้งคณะกรรมการหรือกำหนดผู้มีอำนาจพิจารณาเป็นรายกรณีไป ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ตามภารกิจของมหาวิทยาลัย

รหัสโครงการ	:	RDG 4890002
ชื่อโครงการ	:	รูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย
ชื่อนักวิจัย	:	วิศณุ ทรัพย์สมพล และอุษณีย์ ยศยิ่งยวด สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
E-mail address	:	wisanu.s@chula.ac.th
ระยะเวลาโครงการ	:	มิถุนายน 2548 - พฤศจิกายน 2548

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอแนวทางในการวางนโยบายและการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ด้วยการศึกษารูปแบบบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ครอบคลุมรูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ การแบ่งผลประโยชน์หรือการสร้างแรงจูงใจให้กับนักวิจัย และการขัดกันของผลประโยชน์

รูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยที่พบมีอยู่ 4 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ และแบบกระจายศูนย์ รูปแบบการจัดตั้งเป็นมูลนิธิ หรือการจัดตั้งเป็นบริษัท อีกรูปแบบหนึ่งคือ การใช้บริการจากบริษัทภายนอก รวมทั้งรูปแบบการร่วมมือกันเป็นกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิของมหาวิทยาลัยหลายๆ แห่งที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ปัจจัยที่ควรคำนึงถึงในการพิจารณารูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ความคุ้มค่าในการจัดตั้งหน่วยงานโดยอาจพิจารณาจากปริมาณและคุณภาพของทรัพย์สินทางปัญญาที่มีเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของหน่วยงาน ความได้เปรียบเชิงภาษี และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ความร่วมมือจากนักวิจัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัย

ในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานั้น ถ้าสถานะของผู้ประดิษฐ์เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย หรือได้รับเงินทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัย หรือใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในงานวิจัยของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ในกรณีรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก หรือเป็นงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอก สิทธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนการแบ่งสิทธิประโยชน์ ควรทำการตกลงไว้ในสัญญาการรับทุนหรือสัญญาร่วมวิจัย เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายหลัง

รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัย ทำได้หลายรูปแบบ การจะเลือกใช้รูปแบบใดนั้นขึ้นกับหลายปัจจัย เช่น สถานะภาพของงานวิจัย ความพร้อมในการประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรม ความต้องการของตลาด ความเสี่ยงในชื่อเสียงและความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยในผลงานนั้น ข้อจำกัดของการตีพิมพ์ผลงาน และนโยบายการสนับสนุนหรือการลงทุนของมหาวิทยาลัย

แรงจูงใจที่ให้กับนักวิจัยมีได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การแบ่งรายได้จากค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้สิทธิ การให้ถือหุ้นในบริษัทที่ขออนุญาตใช้สิทธิ และการให้รางวัล

การขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย อาจเกิดขึ้นได้ในการกรณีที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยหรือบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ขออนุญาตใช้สิทธิ ซึ่งมหาวิทยาลัยในต่างประเทศส่วนใหญ่มีนโยบายในการจัดการเรื่องดังกล่าวคล้ายคลึงกัน โดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นผู้รายงานต่อต้านสังกัดและมอบหมายให้รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยหรือคณะกรรมการพิเศษ เป็นผู้พิจารณาเป็นกรณีๆ ไป

คำหลัก : ทรัพย์สินทางปัญญา รูปแบบหน่วยงาน เจ้าของสิทธิ การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา แรงจูงใจ การขัดกันของผลประโยชน์

Project Code : RDG 4890002
 Project Title : University Intellectual Property Management and Exploitation
 Investigators : Subsompon W. and Yodyingyud A Chulalongkorn University Intellectual Property Institute
 E-mail address : wisanu.s@chula.ac.th
 Project Duration : June 2005 – November 2005

Abstract

The main objective of this research is to propose the guideline for policy planning and management of intellectual property for institution of higher education in Thailand, by means of reviewing and analyzing intellectual property management organization in foreign countries. The study includes the structure of the organization, the ownership of intellectual property right, the commercialization of intellectual property, the royalty distribution or incentives for the researcher and conflict of interest.

The organization model of intellectual property management for institution of higher education is divided into four main categories, namely an internal division in the university as centralized or decentralized licensing office, a foundation or a company established by the university, outsourcing service from external company or a licensing consortium which links up with various universities in the same area. The quantity and quality of the intellectual property produced in the university comparing with the expenses in operating the organization, the advantage from taxation, supporting budget from the university or government, management flexibility and collaboration from researchers and university staff are vital factors to be considered seriously before choosing the organization model.

In view of the ownership of intellectual property right, if the inventor is a university staff, financially supported by the university, or used university's equipments or facilities in support of the research, the university should have an exclusive right to apply for the patent. However, if the inventor receives the financial support from external source or collaborating with the researcher from outside, the ownership of intellectual property right, the management of intellectual property right and the benefit sharing should be specified in the agreement to prevent subsequent difficulties.

Intellectual property commercialization can be performed through various approaches depending on one's choice, such as the circumstances of the research, promptness for industrial utilization, market demand, reputation's risk and university's liability for particular invention, limitation for publication and supporting and investing policy of the university.

The incentives for researchers in commercializing their intellectual property are royalty fee, company's equity, and awards.

Conflict of interest with university intellectual property management may be caused in case of university's staff or family's member happens to be the applicant for that right. Most of foreign universities have similar policy to handle this issue by having interested person reporting to the superior. The issue should be subsequently determined by the assigned research vice president or special committee.

Keywords : Intellectual Property, Organization Model, Ownership, Technology Commercialization, Conflict of Interest, Incentive

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ค
บทคัดย่อ	ฅ
Abstract	ญ
สารบัญ	ฎ
สารบัญรูป	ฏ
สารบัญตาราง	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 ความเป็นมาของโครงการวิจัย	1-1
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	1-2
1.3 แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-2
1.4 โครงสร้างของรายงาน	1-2
บทที่ 2 โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย	2-1
2.1 หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย	2-2
2.1.1 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบรวมศูนย์	2-2
2.1.2 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกระจายศูนย์	2-6
2.2 มูลนิธิ	2-9
2.3 บริษัท	2-13
2.3.1 บริษัทภายนอก	2-13
2.3.2 บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ	2-14
2.4 กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ	2-18
2.5 หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย	2-22
เอกสารอ้างอิง	2-23
บทที่ 3 ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (IP Ownership)	3-1
3.1 ความนำ	3-1
3.2 นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	3-3

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

3.2.1	ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ	3-3
3.2.2	นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ	3-4
3.3	บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ของประเทศไทย	3-8
3.3.1	ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์	3-8
3.3.2	นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง	3-9
3.3.3	หน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ	3-9
3.3.4	ผู้รับโอนสิทธิจากบุคคลตาม 3.3.1-3.3.3	3-10
3.4	ข้อเสนอแนะ	3-14
	เอกสารอ้างอิง	3-19
บทที่ 4	การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ (IP Commercialization)	4-1
4.1	ประโยชน์จากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์	4-1
4.2	รูปแบบการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์	4-2
4.2.1	สัญญาวิจัย (Research Contract)	4-2
4.2.2	การอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing)	4-6
4.2.3	การจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ (Start-Up/Spin-Off Company)	4-7
4.3	แนวนโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์	4-9
4.3.1	มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก	4-9
4.3.2	มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก แต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่	4-11
4.3.3	มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่	4-12
4.4	สรุปและข้อเสนอแนะ	4-14
	เอกสารอ้างอิง	4-19

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 รูปแบบการให้แรงจูงใจ	5-1
5.1 ค่าสิทธิ (Royalty)	5-1
5.2 หุ้น (Equity)	5-5
5.3 การให้รางวัล (Reward/Promotion/Recognition)	5-6
5.4 เงินสนับสนุนพัฒนาเทคโนโลยีและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund)	5-6
5.5 แรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ	5-6
เอกสารอ้างอิง	5-8
บทที่ 6 การขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของ มหาวิทยาลัย	6-1
เอกสารอ้างอิง	6-12
บทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะ	7-1
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ตัวอย่างการหักค่าใช้จ่ายด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินทาง ปัญญาของมหาวิทยาลัย	ผ-1
ภาคผนวก ข ตัวอย่างการแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิของมหาวิทยาลัยต่างๆ	ผ-2
ภาคผนวก ค ผลที่ได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา (แบ่งเป็นราย 6 เดือน)	ผ-12

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 5.1 ช่วงสัดส่วนการแบ่งรายได้ระหว่างผู้ประกอบการ หน่วยงาน และมหาวิทยาลัย	5-3

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีของ Johns Hopkins University	2-8
ตารางที่ 2.2 ตัวอย่างกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ	2-18
ตารางที่ 2.3 สรุปรูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย	2-20
ตารางที่ 2.4 ข้อดีและข้อจำกัดของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยรูปแบบต่างๆ	2-21
ตารางที่ 3.1 รายได้ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546	3-2
ตารางที่ 4.1 ลักษณะกิจกรรมที่พบในนโยบายแต่ละแบบ	4-13
ตารางที่ 5.1 ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่	5-2
ตารางที่ 5.2 ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่	5-3

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของโครงการวิจัย

ทรัพยากรสินทางปัญญาเป็นบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะเห็นได้จากในเวทีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ทรัพยากรสินทางปัญญาได้ถูกนำมาเป็นประเด็นหนึ่งในการเจรจา ทั้งนี้ทรัพยากรสินทางปัญญาจะช่วยให้ภาคเอกชนสามารถลงทุนและประกอบกิจการจากผลงานวิจัยใหม่ เพิ่มการจ้างงาน เพิ่มประสิทธิภาพหรือลดต้นทุนในการผลิต

ในประเทศไทย มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งศึกษาและค้นคว้าวิจัยที่สำคัญ ซึ่งรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ครอบคลุมเกือบทุกสาขาวิชา ผลงานวิจัยและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจึงเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาเทคโนโลยีและเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลงานวิจัยและเทคโนโลยีเหล่านี้ยังไม่ได้มีการจัดการอย่างเป็นระบบและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่ ด้วยมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องเริ่มหาทิศทางและแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยให้เป็นระบบ โดยการเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อที่จะทำให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากมหาวิทยาลัยสู่สังคม เพื่อให้ผู้บริโภครับประโยชน์ ตลอดจนเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมพร้อมๆ กับที่จะทำให้มหาวิทยาลัยและผู้วิจัยมีแรงจูงใจในการนำทรัพยากรสินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นธรรมต่อไป มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงาน/องค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยรูปแบบและลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับแต่ละมหาวิทยาลัยอาจจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กร ความเชี่ยวชาญ สภาพแวดล้อมและศักยภาพของบุคลากร

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมามหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศไทยมีความตื่นตัวในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมากขึ้น แต่เนื่องด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้การบริหารจัดการทรัพยากรสินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ณ ปัจจุบันยังขาดประสิทธิภาพและแนวนโยบายที่ชัดเจน การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย รวมถึงสิ่งที่เรียนรู้จากประสบการณ์และกรณีศึกษาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศซึ่งประสบความสำเร็จในเรื่องดังกล่าว จึงเป็นสิ่งสำคัญ

ที่จะช่วยผลักดันให้การกำหนดนโยบายการวางแผนและการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของมหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. เพื่อนำเสนอแนวทางให้แก่สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยในการวางแผนและบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของหน่วยงาน
3. เพื่อส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัย เทคโนโลยี และทรัพยากรทางปัญญาที่คิดค้นขึ้นภายในสถาบันการศึกษาออกไปใช้ประโยชน์ในภาคการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวทาง/ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ศึกษาและวิจัยระบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาในมหาวิทยาลัยที่มีใช้ในประเทศต่างจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ ฐานข้อมูลต่างๆ เช่น จากอินเทอร์เน็ต และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. สัมภาษณ์และประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ (Sector Expert) รวมถึงบุคลากรบริหารในส่วนที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ด้วยการประชุมระดมความคิด (Brainstorming) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิจัย สัมภาษณ์ และการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมาสังเคราะห์และประมวลผลร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจากเอกสารและฐานข้อมูลต่างๆ จัดทำเป็นรายงานการศึกษา
4. สรุปและให้ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต้นสังกัด

1.4 โครงสร้างของรายงาน

รายงานวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 6 บท โดยในบทที่ 2 กล่าวถึงโครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งเป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย จัดตั้งในรูปบริษัท หรือมูลนิธิ ตลอดจนการรวมเป็นเครือข่าย บทที่ 3 กล่าวถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพยากรทางปัญญาของผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัย หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานผู้ให้ทุน บทที่ 4 กล่าวถึงรูปแบบและนโยบายการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทางปัญญาใน

เชิงพาณิชย์ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งกล่าวถึงรูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์หรือแรงจูงใจให้แก่ นักวิจัยในบทที่ 5 และบทที่ 6 กล่าวถึงการขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทาง ปัญญาของมหาวิทยาลัย ในบทสุดท้าย คือ บทที่ 7 เป็นการสรุปและให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ต่อมหาวิทยาลัยในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

บทที่ 2

โครงสร้างหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญา ของมหาวิทยาลัย

เพื่อให้การจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพสูง สามารถเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่มหาวิทยาลัยได้อย่างสม่ำเสมอ โครงสร้างหน่วยงานรองรับการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยและอุตสาหกรรมของประเทศ ในเชิงคุณภาพของทรัพยากร และวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญในอันที่จะผลักดันให้มีการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์หรือเพื่อพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในบทนี้จะกล่าวถึงโครงสร้างหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ โดยจะเลือกวิเคราะห์หน่วยงานของบางมหาวิทยาลัยที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในเชิงลึกของแต่ละรูปแบบ

หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยที่พบ อาจมีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น Office of Technology Licensing (OTL), Technology Licensing Office (TLO), Technology Transfer Office (TTO), Technology Management Office (TMO) หรือ Intellectual Property Office (IPO) เป็นต้น ในประเทศไทยก็เช่นกัน หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดังกล่าว มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป เช่น สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานเทคโนโลยี SMEs (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) หรือ ศูนย์ประยุกต์และบริการวิชาการ (มหาวิทยาลัยมหิดล) เป็นต้น โดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีรูปแบบการจัดการที่คล้ายคลึงกัน มหาวิทยาลัยในแต่ละประเทศมีการพัฒนาและจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดการเรื่องสิทธิบัตร การถ่ายทอดเทคโนโลยี การให้ทุนทำวิจัย (Research Grant) การรับทำวิจัย (Contract Research) และการประสานงานกับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งแต่ละส่วนมีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกันออกไป ขอบเขตของงานอาจเกี่ยวข้องกับ การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ซึ่งประกอบด้วยการคุ้มครองสิทธิและอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การร่วมลงทุน (Joint Ventures) การอำนวยความสะดวกพื้นฐานในการจัดตั้งบริษัท การให้คำปรึกษาในการจัดทำแผนธุรกิจ การเจรจา

กับภาคเอกชนในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ตลอดจนการร่วมทำวิจัย (Collaborative Research) เป็นต้น

โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่ทำการศึกษแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ (Centralized Licensing Office) และแบบกระจายศูนย์ (Decentralized Licensing Office) มูลนิธิ บริษัท ตลอดจนกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Consortium)

2.1 หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

2.1.1 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบรวมศูนย์

รูปแบบนี้ มหาวิทยาลัยจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะเพื่อดูแลและบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยหน่วยงานนี้จะมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางหลายๆ ด้านเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อดีของหน่วยงานรูปแบบนี้ คือ มีความสะดวกในการบริหารจัดการ การวางนโยบายและการแบ่งปันผลประโยชน์ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน (เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานที่มีหลายหน่วยงาน) โดยเฉพาะเรื่องการแบ่งปันผลประโยชน์ และเนื่องจากเป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยจึงได้รับความไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาได้มากกว่าหน่วยงานที่อยู่ภายนอกมหาวิทยาลัย แต่อาจมีความล่าช้าในการบริหารจัดการหากมีทรัพย์สินทางปัญญาจำนวนมาก และข้อจำกัดเกี่ยวกับความคล่องตัวที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบนี้ เช่น Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), University of California, Berkeley, University of Cambridge, Stanford University, University of Michigan และ University of Sydney Business Liaison Office (BLO) เป็นต้น

กรณีศึกษาต่อไปนี ผู้วิจัยเลือกนำเสนอหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและให้รายละเอียดในการบริหารจัดการได้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่งานวิจัยนี้กำหนดไว้

กรณีศึกษาที่ 1 M.I.T. Technology Licensing Office (M.I.T. TLO)

ก. สถานภาพ

M.I.T. Technology Licensing Office เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยภายใต้การดูแลของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ทำหน้าที่ดูแลบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย โดยทำงานร่วมกับภาคอุตสาหกรรม แหล่งกองทุนร่วมลงทุน (Venture Capital) และผู้ประกอบการต่างๆ เพื่อหาวิธีหรือช่องทางที่ดีที่สุดในการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. พันธกิจ (Mission) [1]

พันธกิจของ M.I.T. TLO คือ การทำประโยชน์ให้แก่สาธารณชนด้วยการถ่ายทอดผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยโดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี และสิ่งประดิษฐ์หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการเหล่านี้ส่งผลดีต่อ M.I.T. ดังนี้

1. แสดงให้ผู้เสียภาษีเห็นผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมในการสนับสนุนการวิจัยพื้นฐาน
2. สร้างแรงจูงใจในการทำงานวิจัยและการประดิษฐ์ให้แก่บุคลากร และนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย
3. สร้างรายได้ และทุนสนับสนุนงานวิจัยจากภาคอุตสาหกรรม
4. สร้างโอกาสในการทำงานให้กับผู้สำเร็จการศึกษา

ค. บุคลากร [1]

M.I.T. TLO มีบุคลากรทั้งหมด 29 คน ประกอบด้วย

- เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี	13 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายสิทธิบัตร	3 คน
- นิติกร	1 คน
- เจ้าหน้าที่บัญชีและการเงิน	2 คน
- เจ้าหน้าที่การตลาด	1 คน
- เจ้าหน้าที่ด้านสารสนเทศ	2 คน
- เจ้าหน้าที่ทั่วไป	7 คน

บุคลากรส่วนใหญ่เป็นวิศวกร มีความรู้ความชำนาญทางด้านเทคนิค มีความเข้าใจในกระบวนการนำเทคโนโลยีใหม่ออกสู่ตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การวางแผนการตลาดและ/หรือการพัฒนาธุรกิจ การศึกษามีทั้งในระดับปริญญาเอก และปริญญาโททางธุรกิจ (M.B.A.) บางคนมีพื้นฐานทางด้านกฎหมาย ในภาพรวมบุคลากรทั้งหมดมีทักษะในการแก้ปัญหาได้ดีเยี่ยมและเป็นผู้เจรจาต่อรองที่ดี

ง. หน้าที

- ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตร
- สืบค้นเอกสารสิทธิบัตร
- ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์
- ติดตามตรวจสอบการดำเนินการของผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- การขออนุญาตใช้สิทธิให้กับบริษัทที่มีอยู่แล้ว M.I.T. TLO จะช่วยดูแลในเรื่องต่อไปนี้
 - จัดเตรียมคำขอรับสิทธิบัตร
 - เจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงและสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
 - ประสานงานกับบริษัท
 - แก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ
 - สร้างความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคการผลิตในด้านต่างๆ
 - ติดตามและตรวจสอบการดำเนินการ
- การขออนุญาตใช้สิทธิให้กับ start-up company¹ M.I.T. TLO จะดูแลในเรื่องต่อไปนี้
 - ให้คำปรึกษาเรื่องธุรกิจ
 - แนะนำผู้ประดิษฐ์แก่ผู้ลงทุน
 - เจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงและสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ
 - ให้คำปรึกษาในเรื่องที่ผลประโยชน์ขัดกัน
 - ติดตามและตรวจสอบการดำเนินการ

¹ บริษัทจัดตั้งใหม่

M.I.T. มีสิทธิในความเป็นเจ้าของสิ่งประดิษฐ์ใดๆ ก็ตามที่เกิดจากการได้รับความสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกจากมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานในสังกัดของมหาวิทยาลัย

จ. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

M.I.T. TLO จะออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมดก่อน และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา

รายได้ทั้งหมดหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการแล้ว จะถูกแบ่งให้กับ M.I.T. TLO 15% เป็นค่าธรรมเนียมในการให้บริการ ส่วนที่เหลือแบ่งออกเป็น 3 ส่วนเท่าๆ กัน ดังนี้ [2]

33.3% แบ่งให้กับผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับคณะหรือภาควิชาของผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับมหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2 University of California, Berkeley

ก. สถานภาพ [3]

หน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้กับ University of California, Berkeley คือ Office of Technology Licensing (OTL) of University of California, Berkeley เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยภายใต้การดูแลของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1990 เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่คณะ ภาควิชา เจ้าหน้าที่และนิสิตนักศึกษาในการนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

ข. บุคลากร [4]

OTL มีบุคลากรทั้งหมด 9 คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหาร	2 คน
- เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	5 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ	1 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน	1 คน

นอกจากนี้ OTL ยังทำงานร่วมกับสำนักงานกฎหมายและทนายความด้านสิทธิบัตรภายนอก เพื่อดำเนินการให้ได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร

ค. หน้าที่

- ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตร/ลิขสิทธิ์
- ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์
- อำนวยความสะดวกในการทำวิจัยร่วม สัญญาสนับสนุนการวิจัย และการประสานงานกับภาคอุตสาหกรรม ร่วมกับ Office of Intellectual Property and Industry Research Alliances (IPIRA)
- OTL ให้บริการและอำนวยความสะดวกในการจัดตั้ง spin-off company² น้อยมาก โดยมหาวิทยาลัยจะไม่แสวงหาหรือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารบริษัท และจะไม่ถือหุ้นในบริษัทเกิน 10%

ง. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

OTL เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งหมด และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา รายได้สุทธิ³ จะแบ่งให้กับผู้ประดิษฐ์ คณะหรือภาควิชาของผู้ประดิษฐ์ และมหาวิทยาลัยเป็นรายปี

2.1.2 สำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิแบบกระจายศูนย์

มหาวิทยาลัยที่ตั้งหน่วยงานในรูปแบบนี้จะกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แต่ละคณะหรือหน่วยงานดำเนินการได้เองโดยอิสระ เพื่อให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวและรวดเร็ว ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบนี้ เช่น Johns Hopkins University ซึ่งมี Licensing and Technology Development Office (LTD) เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยทั้งหมดยกเว้น University's Applied Physics Laboratory ซึ่งมีหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเป็นของตนเอง คือ Office of Technology Transfer (OTT) และ University of California (UC) ซึ่งแต่ละวิทยาเขต เช่น Berkeley, Los Angeles และ San Francisco จะมีหน่วยงานเป็นของตนเอง

² บริษัทจัดตั้งใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย

³ รายได้สุทธิ คือ รายได้ทั้งหมดที่หักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจดทะเบียน คู่ครองและปกป้องสิทธิบัตรและสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้อง ค่าต่ออายุสิทธิบัตร ค่าดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

กรณีศึกษาที่ 3 Johns Hopkins University [5]

ก. สถานภาพ

Licensing and Technology Development Office (LTD) ได้รับมอบหมายจากมหาวิทยาลัยให้ทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา สร้างกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับทรัพย์สินทางปัญญา ดำเนินการด้านสิทธิบัตรและการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ให้กับหน่วยงานและสถาบันของมหาวิทยาลัยทั้งหมดยกเว้น University's Applied Physics Laboratory ซึ่งมีหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเป็นของตนเอง คือ Office of Technology Transfer (OTT) ทำหน้าที่ถ่ายทอดเทคโนโลยีของ University's Applied Physics Laboratory สู่อุตสาหกรรม และภาคอุตสาหกรรม ด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี การร่วมวิจัย การแสวงหาแหล่งทุนจากภาคอุตสาหกรรม การประสานความร่วมมือกับภาคธุรกิจท้องถิ่น และการจัดตั้งบริษัทใหม่

การดำเนินงานของ LTD อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ช่วยอธิการบดีซึ่งจะรายงานต่อรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย

ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ Licensing and Technology Development Office (LTD) เท่านั้น

ข. พันธกิจ

วัตถุประสงค์หลักของหน่วยงาน คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยีออกไปเพื่อให้สาธารณชนนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้หน่วยงานจึงต้องพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่สอดคล้องหรือตอบสนองความต้องการของสาธารณชน

ค. บุคลากร

ภายในหน่วยงานแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

- ฝ่ายการตลาด (Marketing)
- ฝ่ายสิทธิบัตรและการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Patent & licensing)
- ฝ่ายการแบ่งปันผลประโยชน์ (Royalty distribution)
- ฝ่ายบริหารหน่วยงาน (Office administration)

ทั้งนี้ LTD ใช้บริการที่ปรึกษาด้านทรัพย์สินทางปัญญาจากภายนอกในการเตรียมและยื่นคำขอรับสิทธิบัตร และจดทะเบียนลิขสิทธิ์

ง. หน้าที

- ประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิทรัพย์สินทางปัญญาและสิ่งประดิษฐ์
- จัดเตรียมและยื่นคำขอรับสิทธิบัตร และจดทะเบียนลิขสิทธิ์ โดยใช้บริการจากภายนอก
- จัดเตรียมสัญญาและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ
- จัดเตรียมเอกสารอื่นๆ สำหรับสำนักงานสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้าสหรัฐอเมริกา
- ให้บริการการจัดตั้ง spin-off company และ start-up company ดังนี้
 - เจรจาสัญญาว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีผ่านสำนักงาน กฎหมาย
 - จัดเตรียมฐานข้อมูลผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น การพัฒนาแผนธุรกิจ การเงิน และกฎหมาย จากภายนอก

จ. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

มหาวิทยาลัยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา รายได้สุทธิจะถูกแบ่ง ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีของ Johns Hopkins University

รายได้สุทธิประจำปี (\$)	ส่วนแบ่งให้ผู้ประดิษฐ์	ส่วนแบ่งให้ห้องปฏิบัติการของผู้ประดิษฐ์	ส่วนแบ่งให้ภาควิชาที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด	ส่วนแบ่งให้สถาบัน ที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด	ส่วนแบ่งให้มหาวิทยาลัย
300,000 แรก	35%	15%	15%	30%	5%
มากกว่า300,000 ขึ้นไป	35%	15%	15%	25%	10%

2.2 มูลนิธิ

หน่วยงานรูปแบบนี้มีลักษณะเป็นมูลนิธิอิสระหรือหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ ข้อดีคือมีระบบการดำเนินการที่คล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย และป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับมหาวิทยาลัยในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญา ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ตั้งหน่วยงานในรูปแบบนี้ เช่น University of Washington (Washington Research Foundation : WRF) และ University of Wisconsin-Madison (Wisconsin Alumni Research Foundation : WARF)

กรณีศึกษาที่ 4 Washington Research Foundation (WRF)

ก. สถานภาพ

WRF เป็นมูลนิธิที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของ University of Washington

ข. พันธกิจ

- นำรายได้ของมูลนิธิมาใช้เป็น Seed-venture Investments
- ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย

ค. บุคลากร [6]

WRF มีบุคลากรทั้งหมด 7 คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหาร	2 คน
- เจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	2 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายการร่วมลงทุน	1 คน
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริการข้อมูลงานวิจัย	1 คน
- เจ้าหน้าที่หน่วยบ่มเพาะธุรกิจ (WRF Venture Center)	1 คน

คณะกรรมการบริหารมูลนิธิ มี 9 คน ประกอบด้วย

- ประธานมูลนิธิ WRF	1 คน
- นักลงทุนจากภาคเอกชน	3 คน

- ผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอก

5 คน

ง. หน้าที

WRF ทำหน้าที่เจรจาและจัดการเรื่องสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น โดย ผู้วิจัยของ University of Washington จนกระทั่งปี ค.ศ. 1995 Office of Technology Transfer at The University (UW TechTransfer) ก็ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารจัดการการอนุญาตให้ใช้สิทธิแทน WRF โดยที่ WRF ยังคงจัดการและดูแลในส่วนของการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ยังมีผลใช้บังคับ (Active Licences) ทั้งหมดต่อไป

บริการด้านการอนุญาตให้ใช้สิทธิ

WRF ทำหน้าที่เจรจาเรื่องสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ

บริการด้านการวิจัย ได้แก่

- บริการฐานข้อมูลและสืบค้นข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต
- ห้องสมุด ที่รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การถ่ายทอดเทคโนโลยี การตั้งบริษัทใหม่และกลยุทธ์ทางการตลาด
- บริการส่งเอกสาร
- การประเมินค่าผลิตภัณฑ์และการเจรจาทำสัญญา
- การค้นหาฐานข้อมูลเกี่ยวกับการค้า

บริการด้านการลงทุน

WRF มีหน่วยงานกำกับดูแลด้านการลงทุน ได้แก่

หน่วยงานกองทุน WRF (WRF Capital) ทำหน้าที่จัดตั้งและลงทุนใน Start-up Companies ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ WRF Founded Company และ Non-WRF Founded Company และยังมีบทบาทเชิงรุกในการหาผู้ร่วมลงทุน (Co-Investors) อีกด้วย ถ้าไรที่ได้จากการดำเนินการจะนำมาใช้สนับสนุนการวิจัยของสถาบันวิจัยต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

ศูนย์ร่วมทุน WRF (WRF Venture Center) ให้บริการและอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการจัดตั้งบริษัทใหม่ ที่ตั้งสำนักงานและบริการที่จำเป็นต่างๆ

กรณีศึกษาที่ 5 Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF)

ก. สถานภาพ

Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF) เป็นมูลนิธิไม่หวังผลกำไรที่แยกจากมหาวิทยาลัย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1925 เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของ University of Wisconsin-Madison (UW-Madison)

ข. พันธกิจ [7]

พันธกิจของ WARF คือ สนับสนุนการวิจัยของ University of Wisconsin-Madison ด้วยการคุ้มครองและอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิ่งประดิษฐ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยนักวิจัยของ UW-Madison และนำรายได้ที่ได้จากการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิกลับมาสนับสนุนการวิจัยต่อไป

WARF ดำเนินการโดยนำสิ่งประดิษฐ์ของมหาวิทยาลัยออกสู่ตลาดการค้า เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย ผู้ประดิษฐ์ และสังคม และบริหารจัดการเงินบริจาคที่ได้รับให้มีประสิทธิภาพ โดยเงินรายได้จากการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการลงทุนในแต่ละปีจะนำกลับมาเป็นเงินทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยต่อไป

ค. บุคลากร [8]

WARF มีบุคลากรทั้งหมด 44 คน แบ่งออกเป็น 6 ฝ่าย ดังนี้

- ฝ่ายบริหารการให้บริการ	13 คน
- ฝ่ายบริหารทั่วไป	5 คน
- ฝ่ายสารนิเทศ	2 คน
- ฝ่ายการลงทุน	2 คน
- ฝ่ายกฎหมาย	3 คน
- ฝ่ายสิทธิบัตรและการอนุญาตให้ใช้สิทธิ	19 คน

ง. หน้าที่

WARF ทำงานร่วมกับภาคเอกชนและอุตสาหกรรมนำงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคมมากที่สุด โดยบริหารงานเป็น 2 ส่วน [9] คือ

- การจัดการทรัพย์สินทางปัญญา โดยทำงานร่วมกับผู้ประดิษฐ์ของมหาวิทยาลัยในการจดสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ที่พัฒนาขึ้น

- การอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งเน้นการเจรจาและปรึกษาหารือกับภาคอุตสาหกรรมในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ

WARF มีบุคลากรที่มีประสบการณ์ทางด้านอุตสาหกรรม การจดสิทธิบัตร และการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินการจดสิทธิบัตร และการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดย WARF จะให้บริการแก่คณะ เจ้าหน้าที่และนักศึกษาของ UW-Madison เท่านั้น

หน้าที่ของ WARF คือ

- ดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตร
- ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์
- เจรจากับภาคอุตสาหกรรมเกี่ยวกับสัญญาสนับสนุนการวิจัย
- เจรจาและฟ้องร้องเรื่องการละเมิดสิทธิในสิทธิบัตร
- ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรในต่างประเทศ
- ติดตามและดูแลสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีผลใช้บังคับ (มากกว่า 1000 รายการ)

บริการที่ให้กับ Start-up Company และ Spin-off Company

- ดำเนินการเกี่ยวกับสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิและสัดส่วนการถือหุ้นในบริษัท
- ร่วมกับบริษัทในการติดตามและตรวจสอบให้มีการปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้
- เรียกร้องให้บริษัทยื่นรายงานเกี่ยวกับค่าตอบแทนการใช้สิทธิทุกๆ 3 เดือน
- WARF จะไม่ช่วยวางแผนธุรกิจ
- ถือหุ้นในบริษัท ซึ่งปัจจุบัน WARF ถือหุ้นใน UW-Madison Spin-off Company 30 บริษัท

จ. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและการแบ่งปันผลประโยชน์

WARF เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมด และจะหักคืนเมื่อมีรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเทคโนโลยีกลับเข้ามา

รายได้ทั้งหมดมีการจัดสรร ดังนี้

20% ให้ผู้ประดิษฐ์

20% ให้ WARF

เงินส่วนที่เหลือเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ 100,000 \$ แรกจะแบ่ง ดังนี้

70% แบ่งให้ห้องปฏิบัติการของผู้ประดิษฐ์

15% แบ่งให้ภาควิชาของผู้ประดิษฐ์

15% แบ่งให้ UW-Madison Graduate School

2.3 บริษัท

2.3.1 บริษัทภายนอก

การใช้บริการการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยของหน่วยงานหรือบริษัท ภายนอกเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มหาวิทยาลัยต่างๆ นิยมใช้ เนื่องจากสะดวก และคล่องตัวในการ ดำเนินการ ทั้งนี้การที่มหาวิทยาลัยเลือกใช้บริการจากภายนอก สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะขาด แคลนเงินทุนสนับสนุนในการจัดตั้งหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย และค่าจ้างบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

กรณีศึกษาที่ 6 Research Corporation Technologies (RCT)

บริษัท Research Corporation Technologies (RCT) เป็นหนึ่งในบริษัทยักษ์ใหญ่ของ สหรัฐอเมริกาที่ให้บริการทางด้านนี้ โดยบริษัทจะให้บริการในเรื่องการดำเนินการยื่นจดสิทธิบัตร สืบค้นสิทธิบัตร ติดตามดูแลและป้องกันการละเมิดสิทธิ เจรจาต่อรองว่าด้วยสัญญาและข้อตกลง ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เพิ่มมูลค่าทางธุรกิจของทรัพย์สินทางปัญญา ให้ความช่วยเหลือผู้ ประดิษฐ์และมหาวิทยาลัย/สถาบันทั่วโลกในการพัฒนาสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มี ศักยภาพในเชิงพาณิชย์ รวมถึงการร่วมลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีในระยะแรกเริ่ม

บริษัท RCT มีบุคลากรในการดำเนินการทั้งหมด 25 คน [10] แบ่งออกเป็น 5 แผนก ได้แก่ แผนกอนุญาตให้ใช้สิทธิและพัฒนาธุรกิจ แผนกกฎหมาย แผนกการเงิน แผนกบริการข่าวสาร และ แผนกการสื่อสาร

หลายปีที่ผ่านมาบริษัทได้สร้างและลงทุนในการพัฒนาบริษัทหลายแห่ง อีกทั้งยังเป็น พันธมิตรกับสถาบันวิจัยและผู้ประดิษฐ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์/สินค้าร่วมกันอีกด้วย

บริษัท RCT ร่วมลงทุนกับบริษัท Cambridge Research and Innovation Limited (CRIL) ในประเทศอังกฤษ ก่อตั้งบริษัท Cambridge Research Bioventures Ltd. (CRB) เพื่อ สนับสนุนการคิดค้นและพัฒนาด้านชีวเวช (biomedical) และวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (life science)

ในประเทศอังกฤษและไอร์แลนด์ และในปี ค.ศ. 1999 บริษัท RCT ร่วมกับ Start-up Australia ก่อตั้งบริษัท BioVentures Australia ณ เมืองซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

กรณีศึกษาที่ 7 TOUDAI TLO, Ltd

บริษัท TOUDAI TLO, Ltd หรือ CASTI ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม ค.ศ.1998 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ด้วยทุนจดทะเบียน 20 ล้านเยน บุคลากรของบริษัทส่วนหนึ่งมาจาก University of Tokyo

บริษัทมีบทบาทในการนำองค์ความรู้ของ University of Tokyo มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมผ่านทางภาคอุตสาหกรรม โดยทำหน้าที่ในการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ ให้คำปรึกษา จัดเตรียมสัญญาที่เกี่ยวข้องกับการส่งสาร วัสดุหรือจุลชีพให้แก่บริษัทหรือมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อใช้ในการทดลองหรือทำวิจัย (Material Transfer Agreements) และประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรมในการร่วมวิจัย (Collaborative Research) ในการจัดเตรียมคำขอรับสิทธิบัตรสิ่งประดิษฐ์ซึ่งมหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ บริษัทจะดำเนินการให้ทั้งหมด โดยที่มหาวิทยาลัยจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้น

ปัจจุบันมีสิ่งประดิษฐ์ที่อยู่ในความดูแลของบริษัทประมาณ 600 เรื่อง และมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่ประสบความสำเร็จ 280 เรื่อง (ข้อมูลเดือนมีนาคม 2005) [11]

2.3.2 บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ

1) บริษัทแบบรวมศูนย์

ลักษณะของหน่วยงานรูปแบบนี้ มหาวิทยาลัยจะตั้งบริษัทหรือนิติบุคคลขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยที่มหาวิทยาลัยมีสิทธิในความเป็นเจ้าของบริษัทหรือนิติบุคคลนั้นแต่เพียงผู้เดียว ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่จัดตั้งหน่วยงานรูปแบบนี้ เช่น The Australian National University (ANU Enterprise Pty Ltd), Monash University (Monash Commercial Pty Ltd) และ University of Queensland (Uniquist Pty Ltd)

กรณีศึกษาที่ 8 Australian National University (ANU Enterprise Pty Ltd)

ก. สถานภาพ [12]

บริษัท ANU Enterprise Pty Ltd เป็นบริษัทซึ่งก่อตั้งโดย The Australian National University (ANU) ในปี ค.ศ. 1979 แรกเริ่มใช้ชื่อบริษัทว่า ANUTECH Pty Ltd ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น ANU Enterprise Pty Ltd เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม ปีค.ศ. 2004

ข. พันธกิจ

บทบาทของบริษัท ANU Enterprise Pty Ltd คือ ประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรมและภาครัฐทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ด้วยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

- ANU College ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษาและการฝึกอบรม
- Projects หน่วยงานนี้ทำหน้าที่พัฒนาและบริหารจัดการเกี่ยวกับสัญญาวิจัย (contract research) และการให้คำปรึกษาที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ
- ANU Innovation ทำหน้าที่ในการหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการทำวิจัยของ ANU
- Australian Scientific Instruments Pty Ltd เป็นบริษัทสาขาของ ANU Enterprise Pty Ltd ซึ่ง ANU Enterprise Pty Ltd มีสิทธิ์ในความเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนา ประดิษฐ์/ผลิต และขายเครื่องมือวิทยาศาสตร์ที่มีเทคโนโลยีระดับสูง ประกอบด้วย SHRIMP, HPT และ GFRT เครื่องมือเหล่านี้ผลิตขึ้นเพื่อรองรับตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
- Corporate Services ทำหน้าที่บริหารจัดการงานทุกอย่าง เช่น งานเลขานุการ การเงินและงบประมาณ บัญชีเงินเดือน บัญชีรายรับรายจ่าย ทรัพยากรบุคคล นโยบายและวิธีการดำเนินงาน การตรวจสอบภายใน รวมถึงการสนับสนุนด้านการเงินให้กับหน่วยงานทางธุรกิจของ ANU Enterprise เป็นต้น

ค. บุคลากร

บริษัทมีบุคลากรทั้งหมด 16 คน ประกอบด้วย คณะผู้บริหารระดับสูง คณะกรรมการบริษัท (ประกอบไปด้วย บุคลากรของมหาวิทยาลัยและผู้เชี่ยวชาญในภาคอุตสาหกรรม) คณะกรรมการการตรวจสอบ คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้จัดการทั่วไป เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชี นอกจากนี้บริษัทยังใช้บริการภายนอกจาก Australian National Audit Office Deloitte, National Australia Bank Limited และที่ปรึกษาทางกฎหมายจาก Australian National University Legal Office และ Corrs Chambers Westgarth

ง. หน้าที่

- บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาและถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย
- พิจารณาและตัดสินใจว่ามหาวิทยาลัยควรจะดำเนินการเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหรือไม่ รวมทั้งสืบค้นสิทธิบัตร เพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการจดสิทธิบัตร
- จัดเตรียมและพิจารณาคำขอจดทะเบียนสิทธิบัตรร่วมกับบุคลากรของมหาวิทยาลัยและทนายความด้านสิทธิบัตรจากภายนอก และจดทะเบียนเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา
- รวบรวมข้อมูลที่เป็นในการตัดสินใจนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน และให้คำปรึกษาในการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์
- ตรวจสอบสิทธิบัตรที่ยังอยู่ระหว่างการคุ้มครองและรายงานต่อคณะบดีที่เกี่ยวข้องและรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
- เฝ้าระวังและจัดเตรียมสัญญาสนับสนุนการวิจัยในนามของมหาวิทยาลัย
- เฝ้าระวังเรื่องการถือหุ้นของมหาวิทยาลัยใน spin-off company โดยที่บุคลากรของมหาวิทยาลัย⁴ ไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารบริษัท

⁴ บุคลากรของมหาวิทยาลัย คือ ลูกจ้างของมหาวิทยาลัย หรือ ผู้ซึ่งได้รับสถานะทางการศึกษาหรือมาเยือนอย่างเป็นทางการ ซึ่งสร้างและคิดค้นทรัพย์สินทางปัญญาในขณะนั้น

จ. การแบ่งปันผลประโยชน์

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะถูกหักออกจากรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์

รายได้สุทธิ คือ รายได้ทั้งหมดหลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่างๆ ด้านทรัพย์สินทางปัญญา และหัก 1% จากรายได้ทั้งหมดมอบให้กับ Intellectual Property Fund ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของ ANU Enterprise หลังจากนั้นจะแบ่งรายได้สุทธิออกเป็น 3 ส่วน [13] ดังนี้

รายได้สุทธิ 20,000 \$ แรก ให้กับผู้ประดิษฐ์ หลังจากนั้น

33.3% แบ่งให้กับผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับคณะหรือต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์

33.3% แบ่งให้กับ University Research Development Fund

2) บริษัทแบบกระจายศูนย์

บางมหาวิทยาลัย/สถาบัน เลือกที่จะตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อดูแลบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะในสาขาใดสาขาหนึ่งหรือคณะใดคณะหนึ่งเท่านั้น ซึ่งลักษณะของหน่วยงานรูปแบบนี้ เรียกว่า บริษัทจัดการเทคโนโลยีแบบกระจายศูนย์ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่ใช้รูปแบบนี้ คือ University of Queensland ประเทศออสเตรเลีย

กรณีศึกษาที่ 9 University of Queensland (IMBcom Pty Ltd)

University of Queensland ประเทศออสเตรเลีย ได้จัดตั้งบริษัท IMBcom Pty Ltd. ขึ้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม ปี ค.ศ. 2000 เพื่อดูแลและบริหารจัดการเรื่องการค้าเทคโนโลยีของ Institute of Molecular BioScience (IMB) ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

บริษัท IMBcom Pty Ltd. จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนางานวิจัยของบริษัทจัดตั้งใหม่ (spin-off company) ที่นำเทคโนโลยีของ IMB ไปใช้ในการประกอบธุรกิจ การหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี และให้การอบรมดูแลแก่บริษัทจัดตั้งใหม่ผ่านหน่วยบ่มเพาะ (incubator)

2.4 กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

หน่วยงานประเภทนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการวิจัยหลายแห่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน หรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน ตัวอย่างดังปรากฏในตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ตัวอย่างกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

ชื่อหน่วยงาน	มหาวิทยาลัย/สถาบันที่อยู่ในดูแล
TULCO (Triangle Universities Licensing Consortium)	- Duke University - The University of North Carolina at Chapel Hill - North Carolina State University
TIM (Technology and Innovations Management Pty Ltd)	- University of Western Australia - Curtin University - Murdoch University - Edith Cowan University
Osaka Industrial Promotion Organization	- Osaka University - Osaka Prefecture University - มหาวิทยาลัยอื่นๆ ในเขต Osaka
Hokkaido TLO Co., Ltd.	- Hokkaido University - มหาวิทยาลัยอื่นๆ ในเขต Hokkaido

หน้าที่หลักของหน่วยงาน คือ การดำเนินการทางด้านธุรกิจเพื่อนำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

กรณีศึกษาที่ 10 TULCO (Triangle Universities Licensing Consortium)

หน่วยงานนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1986 โดยมหาวิทยาลัย 3 แห่งใน North Carolina ประกอบด้วย Duke University, University of North Carolina at Chapel Hill และ North Carolina State University

แต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยนั้นโดยเฉพาะ ไม่ขึ้นต่อกัน ส่วนหน่วยงาน TULCO จะเข้ามามีบทบาทในเรื่องของการดำเนินการทางด้านธุรกิจ การนำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ อันได้แก่ การหาบริษัทหรือผู้เป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจสำหรับเทคโนโลยีเฉพาะด้าน การ

เจรจาต่อรองเกี่ยวกับสัญญาและข้อตกลงต่างๆ เช่น สัญญาการรักษาข้อมูลอันเป็นความลับ (Confidentiality Agreements) สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licence Agreements) และสัญญาการสนับสนุนการทำวิจัย (Sponsored Research Agreements) เป็นต้น

หลังจากก่อตั้งหน่วยงานมาระยะเวลาหนึ่ง บุคลากรของแต่ละมหาวิทยาลัยเริ่มมีประสบการณ์และมีความสนใจในการอนุญาตให้ใช้สิทธิมากขึ้น หน่วยงานเหล่านี้จึงเริ่มดำเนินการและให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งบริษัทสำหรับสิ่งประดิษฐ์อันเป็นผลงานของนักวิจัยในมหาวิทยาลัย

ประมาณ 5 ปีต่อมา Duke University ถอนตัวออกจาก TULCO ผลที่ตามมาในช่วงต้นทศวรรษที่ 90 คือ หน่วยงาน TULCO ก็ถูกยุบไปในที่สุด ผลการดำเนินการถือได้ว่าประสบความสำเร็จ สาเหตุของการยุบหน่วยงานน่าจะเป็นเพราะบุคลากรของสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิของแต่ละมหาวิทยาลัยมีทักษะและความมั่นใจในการที่จะดำเนินการต่อไปด้วยตัวเอง

ปัจจุบันภาระหน้าที่ทั้งหมดของหน่วยงาน TULCO อยู่ภายใต้การดูแลของ The Office of Technology Development (OTD)

กรณีศึกษาที่ 11 TIM (Technology and Innovations Management Pty Ltd)

หน่วยงานนี้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1983 โดยมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ในบริเวณตะวันตกของออสเตรเลียเป็นเจ้าของร่วมกัน ประกอบด้วย University of Western Australia, Curtin University, Murdoch University และ Edith Cowan University

หลังจากก่อตั้งได้ 15 ปี มหาวิทยาลัยทั้ง 4 แห่งก็ตัดสินใจที่จะยุบหน่วยงานนี้ เนื่องจากเหตุผล 4 ประการ ดังนี้

1. แต่ละมหาวิทยาลัยมีบริษัทที่ทำหน้าที่ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นของตัวเองอย่างอิสระ หรือดำเนินการไปพร้อมๆ กับ TIM ดังนั้นโอกาสในการเข้าถึงสิ่งประดิษฐ์ที่ดีที่สุดของ TIM จึงทำได้ยาก
2. สถานที่ตั้ง TIM อยู่ห่างไกลจากมหาวิทยาลัย และห่างไกลจากผู้ประดิษฐ์
3. TIM ขาดแคลนเงินทุนสนับสนุน โดยเฉพาะในส่วนของการริเริ่มโครงการ
4. TIM ไม่สามารถสร้างผลงานที่ประสบความสำเร็จให้มหาวิทยาลัยเห็นเป็นตัวอย่างได้ มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงไม่ต้องการเข้าร่วมดำเนินงานด้วย

หลังจากนั้นหน่วยงานที่รับช่วงการดำเนินการต่อจาก TIM คือ TechStart Australia Pty Ltd ซึ่งมีการดำเนินการและการร่วมลงทุนในรูปแบบของบริษัทเอกชน โดยจะมีการแบ่งผลประโยชน์ที่ได้กลับคืนมาให้กับมหาวิทยาลัยเป็นเปอร์เซ็นต์

ข้อดีของหน่วยงานรูปแบบนี้ คือ มีมหาวิทยาลัยในความดูแลเป็นจำนวนมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมากตามไปด้วย แต่มีข้อจำกัด คือ การดูแลอาจไม่ทั่วถึงหากมีบุคลากรไม่เพียงพอและนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์

จากเนื้อหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปรูปแบบ และข้อดีและข้อจำกัดของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยได้ดังตารางที่ 2.3 และ 2.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 2.3 สรุปรูปแบบหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

รูปแบบหน่วยงาน		ลักษณะของหน่วยงาน	ตัวอย่าง
หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย	รวมศูนย์ (Centralized)	มหาวิทยาลัยตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อดูแลและบริหารจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย	- M.I.T. - University of California, Berkeley - University of Cambridge - Stanford University
	กระจายศูนย์ (Decentralized)	มหาวิทยาลัยกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาให้แต่ละคณะหรือหน่วยงานดำเนิน การได้เองโดยอิสระ	- Johns Hopkins University - University of California (UC)
มูลนิธิ (Foundation)		มูลนิธิอิสระหรือหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร	- Washington Research Foundation - Wisconsin Alumni Research Foundation
บริษัท	มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ	มหาวิทยาลัยหรือคณะตั้งบริษัทขึ้นเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัย โดยที่มหาวิทยาลัยมีสิทธิในความเป็นเจ้าของบริษัทนั้น	- Australian National University (ANU Enterprise Pty Ltd) - University of Queensland, Institute of Molecular BioScience (IMBcom Pty Ltd)
	บริษัทภายนอก	บริษัทภายนอกที่ให้บริการการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย	- Research Corporation Technologies (RCT) - TOUDAI TLO, Ltd (CASTI)
กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing consortium)		หน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันวิจัย หลายแห่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือพื้นที่ใกล้เคียงกัน	- TULCO (Triangle Universities Licensing Consortium) - Osaka Industrial Promotion Organization - Hokkaido TLO Co., Ltd.

ตารางที่ 2.4 ข้อดีและข้อจำกัดของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพยากรพลังงานทางปัญญาของมหาวิทยาลัยรูปแบบต่างๆ

รูปแบบหน่วยงาน		ข้อดี	ข้อจำกัด
หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย	รวมศูนย์	1. มีความสะดวกในการบริหารจัดการ และมีเอกภาพในเรื่องนโยบาย 2. ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะเรื่องการแข่งขันผลประโยชน์ 3. นักวิจัย อาจารย์และนักศึกษามีความไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ 4. ใช้งบประมาณคุ้มค่า เนื่องจากบริหารจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญาของทุกหน่วยงาน 5. รายได้ไม่เสียภาษี	1. การดูแลอาจไม่ทั่วถึง หากมีงานมาก จำนวนบุคลากรต้องมากพอที่จะรองรับงานที่เข้ามา 2. ความล่าช้าอันเนื่องจากระบบการทำงานในมหาวิทยาลัย 3. โครงสร้างองค์กรอาจไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้
	กระจายศูนย์	1. การดำเนินงานมีความคล่องตัวและรวดเร็วกว่าแบบรวมศูนย์ 2. หน่วยงานมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ 3. รายได้ไม่เสียภาษี	1. ความล่าช้าอันเนื่องจากระบบการทำงานในมหาวิทยาลัย 2. โครงสร้างองค์กรอาจไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้ 3. ปริมาณงานอาจจะมีไม่มากพอที่จะจ้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน
มูลนิธิ		1. ระบบการดำเนินการคล่องตัวกว่าเมื่อเทียบกับระบบมหาวิทยาลัย 2. ป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นต่อมหาวิทยาลัยในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญา	การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย
บริษัท	มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ	ระบบการดำเนินการคล่องตัวกว่าเมื่อเทียบกับระบบมหาวิทยาลัย	1. การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย 2. ต้องใช้เงินสนับสนุนเพื่อให้บริษัทอยู่รอด
	บริษัทภายนอก	1. การดำเนินงานมีความคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย 2. มหาวิทยาลัยไม่ต้องลงทุนในการจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญา	1. การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย 2. นโยบายในการจัดการทรัพยากรพลังงานปัญญาของมหาวิทยาลัยและบริษัทอาจจะไม่สอดคล้องกัน
กลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ		มีมหาวิทยาลัยในความดูแลมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมาก	1. การดูแลอาจไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับสิ่งประดิษฐ์แต่ละชิ้นไม่เท่ากัน 2. การได้รับความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย

2.5 หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ปัจจุบันมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยเริ่มมีความตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมากขึ้น จากการประชุมผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ อันได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยมหิดล พบว่ารูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยแบบรวมศูนย์ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมูลนิธิ เช่น สถาบันทรัพย์สินทางปัญญาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยบางแห่งยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านนี้โดยตรง แต่มีการมอบหมายเป็นกรณีๆ ไป โดยส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การกำกับของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

อุปสรรคในการดำเนินงานที่พบ คือ ผู้บริหารและบุคลากรส่วนมากยังไม่เข้าใจเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มีนโยบายในการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และการจัดสรรงบประมาณไม่เหมาะสมกับปริมาณงาน

ดังนั้นการเลือกรูปแบบการดำเนินงานจึงควรพิจารณาถึง ความคุ้มค่าในการจัดตั้งหน่วยงานโดยอาจพิจารณาจากปริมาณทรัพย์สินทางปัญญาที่มีเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายของหน่วยงาน ความได้เปรียบเชิงภาษี และงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงาน ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ รวมถึงความร่วมมือจากนักวิจัยและบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของนักวิจัย อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา

ในบทถัดไปจะกล่าวถึงความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิจัย หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานผู้ให้ทุน

เอกสารอ้างอิง

- [1] Mission Statement [Online]. Available from:
<http://web.mit.edu/tlo/www/mission.html> [2005, May 9]
- [2] Lori Pressman. M.I.T. System of Technology Transfer [Online]. February 4,2000
Available from: <http://web.mit.edu/tlo/www/MITsystemtechtrans.pdf> [2005, May 9]
- [3] About OTL [Online]. Available from: <http://otl.berkeley.edu/about/about.php>
[2005, June 7]
- [4] Staff Directory [Online]. Available from: <http://otl.berkeley.edu/about/staff.php>
[2005, June 7]
- [5] Intellectual Property Management & Licensing Practices [Online]. Available from:
<http://www.jhtt.jhu.edu/about/ipbooklet.html> [2005, June 16]
- [6] WRF People [Online]. Available from:
http://www.wrfseattle.org/people/WRF_People.asp [2005, June 10]
- [7] Our Mission [Online]. Available from: <http://www.warf.ws/about/index.jsp?cid=6>
[2005, June 24]
- [8] Staff Roster [Online]. Available from: <http://www.warf.ws/contact/staff.jsp>
[2005, June 24]
- [9] Licensing FAQs [Online]. Available from:
<http://www.warf.ws/news/index.jsp?cid=20&scid=27> [2005, June 24]
- [10] RCT Staff [Online]. Available from: <http://www.rctech.com/staff/rct-staff.php>
[2005, July 6]
- [11] TOUDAI TLO [Online]. Available from: <http://www.casti.co.jp> [2005, October 5]
- [12] ANU Enterprise [Online]. Available from: <http://www.anuenterprise.com.au>
[2005, June 20]
- [13] Intellectual Property : Ownership, Protection and Commercialisation [Online].
Available from:
[http://info.anu.edu.au/policies/Policies/Legal/Other/1298b_Intellectual
Property.pdf](http://info.anu.edu.au/policies/Policies/Legal/Other/1298b_Intellectual_Property.pdf) [2005, June 20]

บทที่ 3

ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (IP Ownership)

3.1 ความนำ

มหาวิทยาลัยมีภารกิจหลัก 2 ประการ คือ การให้การศึกษา และการค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ด้วยภารกิจและความพร้อมของมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ อันได้แก่ ความพร้อมทางด้านบุคลากร ที่ประกอบด้วยนิสิต/นักศึกษา และบุคลากรที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี โท เอก ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ความพร้อมทางด้านองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องจากคณะวิชา วิทยาลัย สถาบันวิจัยหรือศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทาง และอื่นๆ ความพร้อมทางด้านเงินทุน เครื่องมือ อุปกรณ์ และสาธารณูปโภคต่างๆ มหาวิทยาลัยจึงเป็นแหล่งความรู้ทางด้านวิชาการและเทคโนโลยีขั้นสูงของประเทศ และมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเป็นผู้สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา

เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องลงทุน ลงแรงไปกับการวิจัยและพัฒนาหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม กฎหมายจึงให้สิทธิขาดแก่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในการใช้หรือหาประโยชน์จากผลงานดังกล่าวภายในระยะเวลาที่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละฉบับได้กำหนดไว้

ผู้คิดค้นหรือสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณาจารย์ นักวิจัย เจ้าหน้าที่ ลูกจ้าง นิสิตหรือนักศึกษา ซึ่งลักษณะการสร้างสรรค์ของบุคคลดังกล่าวมีปัจจัยหรือสถานการณ์ที่ควรนำมาพิจารณาว่าใครควรจะเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้คิดค้นหรือสร้างสรรค์ เพื่อป้องกันข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นในการโต้แย้งสิทธิความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้น ประกอบกับในอนาคต มหาวิทยาลัยต่างๆ ของรัฐจะต้องออกนอกระบบราชการ ไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ การที่มหาวิทยาลัยจะคงสถานะและคุณภาพการเรียนการสอนและการวิจัยไว้ได้ จึงต้องอาศัยแหล่งรายได้จากแหล่งอื่น นอกเหนือจากงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ซึ่งรายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของมหาวิทยาลัยในอนาคต ดังจะเห็นได้จากรายได้ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นจากการนำทรัพย์สินทางปัญญาออกหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546 (ตารางที่ 3.1) แต่ตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ผู้ที่จะใช้สิทธิและได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องเป็นเจ้าของสิทธิ ดังนั้น การทำความเข้าใจในเรื่องของความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา จึงมีความจำเป็นต่อการกำหนดนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมในการดำเนินการของมหาวิทยาลัย

เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มหาวิทยาลัยและผู้สร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา

ตารางที่ 3.1 รายได้ของมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาที่เกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546 ¹

มหาวิทยาลัย	รายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (US\$)
Columbia University	383,375,414
New York University	159,333,443
Stanford University	155,632,475
University of Florida	114,763,464
Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF)	110,436,178
Michigan State University	103,653,621
Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.)	96,965,099
University of Minnesota	91,715,434
University of Rochester	82,236,818
Harvard University	55,367,437

ในบทนี้ จะกล่าวถึง (1) นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งทรัพย์สินทางปัญญาที่กล่าวถึงจะหมายความเฉพาะสิทธิบัตร โดยเนื้อหาจะประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และ นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ (2) บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร และลิขสิทธิ์ของประเทศไทยและ (3) ข้อเสนอแนะ

¹ ข้อมูลจาก Association of University Technology Managers, Inc. Licensing Survey, The Chronicle of Higher Education, December, 2004.

3.2 นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไทยพบว่า ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจน ดังนั้น เพื่อให้การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไทย ครอบคลุมถึงกรณีต่างๆ อย่างครบถ้วน ในบทนี้จึงกล่าวถึงนโยบายทางด้านนี้ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาปรับใช้กับมหาวิทยาลัยไทย

3.2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

เมื่อพิจารณานโยบายของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิ ได้แก่

ก. สถานะของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์

การที่แต่ละมหาวิทยาลัยจะเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรที่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้น มหาวิทยาลัยจะต้องพิจารณาว่า ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์สิทธิบัตรนั้นหรือไม่ หากผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์มีหน้าที่ต่อมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรจะตกเป็นของมหาวิทยาลัย แต่ถ้าสิทธิบัตรที่สร้างสรรค์ขึ้นอยู่นอกขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบหรือนอกเวลาการปฏิบัติหน้าที่ เช่น มีการสร้างสรรค์นอกเวลางาน และโดยปราศจากการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย หรือผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์มิได้เป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรจะตกเป็นของผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University, Cornell University, University of Bristol เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์จะมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์สิทธิบัตรนั้น สิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรก็ยังคงตกเป็นของมหาวิทยาลัย หากว่าผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์เป็นนักศึกษา หรือเป็นบุคคลที่เข้าร่วมโครงการวิจัยหรือโครงการต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Stanford University

ข. เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ทรัพย์สินทางปัญญา หากเงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์เป็นของมหาวิทยาลัย สิทธิความเป็นเจ้าของจะตกเป็นของมหาวิทยาลัย ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเช่นนี้ เช่น Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.), University of Arizona, Ohio University เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บางมหาวิทยาลัยแม้เงินทุนที่ใช้จะเป็นของแหล่งทุนจากภายนอก สิทธิดังกล่าวก็ยังเป็นของมหาวิทยาลัย เช่น University of Cambridge

ค. สิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร หรือสาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์

โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาจะเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของในการประดิษฐ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ (Patentable Inventions) หากมีการใช้สิ่งอำนวยความสะดวก หรือทรัพยากรของมหาวิทยาลัย แม้ผู้สร้างสรรค์จะเป็นนักศึกษา หรือมีโซลูชันที่มีหน้าที่จะต้องสร้างสรรค์งานก็ตาม เช่น Cornell University, Yale University, Michigan State University เป็นต้น

3.2.2 นโยบายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรของบางมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

นโยบายของมหาวิทยาลัยที่นำมากล่าวในที่นี้ จะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนของความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร มิได้หมายความว่ารวมถึงนโยบายในส่วนอื่นๆ ทั้งหมด และเป็นมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายแตกต่างกันชัดเจน

ก. Stanford University [1]

นโยบายด้านสิทธิบัตร (นโยบายของสภามหาวิทยาลัย)

- (1) การประดิษฐ์ทั้งหมดที่มีศักยภาพที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ที่คิดขึ้นหรือนำมาใช้เป็นครั้งแรกทั้งหมดหรือบางส่วนโดยคณาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ (ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาที่เป็นลูกจ้าง) ของมหาวิทยาลัยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ที่มีต่อมหาวิทยาลัย หรือโดยใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ² ทั้งนี้ จะต้องมีการ

² คำว่า “ใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ” ได้มีการให้นิยามไว้ว่าประกอบด้วย การใช้ความชำนาญ สิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เครื่องมือ หรือสิ่งของ ที่มหาวิทยาลัยจัดให้เพื่อใช้ในการศึกษา และ การใช้เวลาทำงานในหน้าที่อย่างมีนัยสำคัญ

เปิดเผยการประดิษฐ์ดังกล่าวต่อมหาวิทยาลัยในเวลาที่เหมาะสม และจะต้องมีการโอนสิทธิความเป็นเจ้าของให้แก่มหาวิทยาลัย โดยไม่คำนึงถึงแหล่งเงินทุน (ถ้ามี)

- (2) ถ้ามหาวิทยาลัยไม่สามารถดำเนินการหรือตัดสินใจที่จะไม่ดำเนินการยื่นคำขอรับสิทธิบัตร และ/หรืออนุญาตให้ใช้สิทธิในการประดิษฐ์นั้น ในเวลาที่เหมาะสม ก็จะมีการโอนสิทธิความเป็นเจ้าของกลับมายังผู้ประดิษฐ์ โดยการเรียกร้องให้มีการแก้ไขข้อกำหนดของสัญญาใดๆ ที่สนับสนุนหรือเกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์ ที่สามารถเป็นไปได้
- (3) อธิการบดีหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากอธิการบดีสามารถอนุญาตให้ผู้ประดิษฐ์ได้รับการยกเว้นมิให้นานนโยบายนี้มาใช้บังคับ ทั้งนี้ เป็นกรณีๆ ไป โดยมีเงื่อนไขว่า จะต้องให้ความสำคัญต่อข้อผูกพันที่มหาวิทยาลัยมีต่อผู้สนับสนุน ทั้งนี้ การยกเว้นดังกล่าวจะต้องทำให้เกิดประโยชน์กับการถ่ายทอดเทคโนโลยี กับมหาวิทยาลัย และจะต้องเป็นผลมาจากการขัดกันของผลประโยชน์ นอกจากนี้ อธิการบดีอาจจะขยายข้อกำหนดนี้ และยอมรับข้อกำหนดที่อยู่บนพื้นฐานของปัจจัยเดียวกัน เท่าๆ กับความเหมาะสมต่อความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้ประดิษฐ์ ในการพิจารณาความเป็นเจ้าของการประดิษฐ์ที่มีศักยภาพที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ซึ่งสร้างขึ้นหรือค้นพบโดยใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ โดยนักศึกษาที่มีใช้ลูกจ้างของมหาวิทยาลัย โดยนักวิชาการจากภายนอก และโดยบุคคลอื่นๆ ที่มีใช้ลูกจ้างของมหาวิทยาลัย

นอกจากนี้ Stanford University ยังได้กำหนดข้อกำหนดเพิ่มเติมจากที่สภามหาวิทยาลัยกำหนดไว้ (อธิการบดีเป็นผู้ประกาศ โดยการอ้างอิงนโยบายข้อที่ 3 ของสภามหาวิทยาลัย) ซึ่งมีข้อกำหนดดังนี้

- (1) นโยบายนี้นอกจากจะใช้บังคับแก่คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ (ซึ่งประกอบด้วยนักศึกษาที่เป็นลูกจ้าง) แล้ว ให้ขยายความรวมถึง
 - นักศึกษาปริญญาทั้งหมด และ ผู้รับทุนหลังปริญญาเอก
 - บุคคลที่มีใช้ลูกจ้างซึ่งเข้าร่วมหรือมีเจตนาที่จะเข้าร่วมในโครงการวิจัยที่สแตนฟอร์ด (ประกอบด้วย อาจารย์จากภายนอก นักอุตสาหกรรม ผู้รับทุน เป็นต้น)

นโยบายของสภามหาวิทยาลัยจะใช้กับนักศึกษาระดับปริญญา และ ผู้รับทุนหลังปริญญาเอก ในกรณีที่มีใช้ลูกจ้าง การประดิษฐ์ทั้งหมดที่มีศักยภาพที่จะจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ ที่

คิดขึ้นหรือนำมาใช้เป็นครั้งแรกทั้งหมดหรือบางส่วนในระหว่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัยที่สแตนฟอร์ด หรือโดยใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยมากกว่าปกติ จะต้องเปิดเผยต่อมหาวิทยาลัยในเวลาที่เหมาะสม และจะต้องโอนสิทธิความเป็นเจ้าของไปยังมหาวิทยาลัย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตให้ได้รับการยกเว้น

- (2) อำนาจของอธิการบดีในการอนุญาตมิให้นำข้อกำหนดตามนโยบายนี้มาใช้บังคับ ได้มีการมอบให้แก่รองอธิการบดี และ คณะบดีที่ดูแลนโยบายด้านวิจัยและบัณฑิต

ข. Massachusetts Institute of Technology : M.I.T. [2]

นโยบายด้านสิทธิบัตร

กรณีที่ M.I.T. เป็นเจ้าของสิทธิ

สิทธิบัตรที่พัฒนาโดยคณาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ และบุคคลอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมในโปรแกรมของ M.I.T. หรือใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. ให้สิทธิความเป็นเจ้าของตกเป็นของ M.I.T. เมื่อเข้ากรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

1. สิทธิบัตรได้มีการพัฒนาในระหว่างหรือตามสัญญาสนับสนุนการวิจัยที่มีต่อ M.I.T.
2. สิทธิบัตรได้มีการพัฒนาโดยใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่บริหารโดย M.I.T.

กรณีที่ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์เป็นเจ้าของสิทธิ

ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์จะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร ถ้าไม่เข้ากรณีที่ M.I.T. เป็นเจ้าของสิทธิ

สัญญาสนับสนุนการวิจัยและสัญญาอื่นๆ

สิทธิบัตร : สัญญาวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางภายใต้รัฐบัญญัติ และภายใต้กฎข้อบังคับของ M.I.T. ให้สิทธิในการประดิษฐ์ที่คิดขึ้นหรือนำมาใช้เป็นครั้งแรกในการปฏิบัติตามสัญญา ตกเป็นของ M.I.T. โดย M.I.T. จะอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยมีได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive License) แก่รัฐบาล และกำหนดว่า M.I.T. สงวนสิทธิในการประดิษฐ์ และจะใช้ความพยายามในการพัฒนาการประดิษฐ์เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงโดยการอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือโดยวิธีการอื่นๆ

สัญญาที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคอุตสาหกรรม ความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรยังคงเป็นของ M.I.T. โดยที่ผู้สนับสนุนจะได้รับอนุญาตให้มีสิทธิเลือกที่จะขออนุญาตใช้สิทธิหรือไม่

การใช้ทรัพยากรที่บริหารโดย M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อคณาจารย์ของ M.I.T. นักศึกษา เจ้าหน้าที่ แยกของมหาวิทยาลัย (Visitors) หรือบุคคลอื่นๆ ที่เข้าร่วมในโปรแกรมของ M.I.T. พัฒนาการประดิษฐ์ โดยใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ M.I.T. จะเป็นเจ้าของสิทธิบัตร หากผลที่ได้มิได้อยู่ภายใต้สัญญาสนับสนุนการวิจัยหรือสัญญาอื่นๆ ที่ให้สิทธิแก่บุคคลที่สาม ประเด็นที่ว่าได้มีการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ผู้อำนวยการห้องปฏิบัติการหรือห้องทดลอง หรือหัวหน้าภาค ที่ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์สังกัด จะพิจารณา และจะมีการส่งหนังสือแนะนำไปยังสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยี (Technology Licensing Office : TLO)

M.I.T. จะไม่ถือว่าการใช้สำนักงาน ห้องสมุด หรือการใช้บริการโดยทั่วไป เป็นการให้พื้นที่หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการจ่ายเงินเดือนจากบัญชีที่มีได้ระบุไว้เฉพาะเจาะจงว่าจะใช้เพื่อการใด จะเป็นการใช้เงินทุนของ M.I.T. อย่างมีนัยสำคัญ เว้นแต่เงินดังกล่าวได้มีการจ่ายไปโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการประดิษฐ์

โดยทั่วไป การประดิษฐ์จะไม่นำมาพิจารณาว่าได้มีการพัฒนาโดยการใช้เงินทุนหรือสิ่งอำนวยความสะดวกของ M.I.T. ถ้า

1. มีการใช้เงินทุนที่มีได้ระบุวัตถุประสงค์ไว้เฉพาะเจาะจงเพียงเล็กน้อย และ
2. การประดิษฐ์ที่ได้มีการพัฒนานอกขอบเขตหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากการวิจัยจากผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์ ภายใต้สัญญาว่าจ้างผู้ช่วยนักวิจัยหรือโครงการสนับสนุนการวิจัย และ
3. ใช้สิ่งอำนวยความสะดวกที่สำคัญหรือไม่สำคัญในช่วงเวลาสั้นๆ หรือใช้เครื่องมือของ M.I.T. ทั้งนี้ การใช้สำนักงาน ห้องสมุด หรือการใช้บริการโดยทั่วไป เป็นตัวอย่างของสิ่งอำนวยความสะดวก และเครื่องมือ ที่ถือว่าไม่สำคัญ
4. การพัฒนาการประดิษฐ์กระทำด้วยตนเอง โดยมีได้ใช้เวลาในฐานะผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์

ค. Cornell University [3]

นโยบายด้านสิทธิบัตร

1. การประดิษฐ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ทั้งหมดที่คิดขึ้นหรือจากการนำมาใช้เป็นครั้งแรกโดยคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ด้าน

การวิจัยของมหาวิทยาลัย ให้สิทธิความเป็นเจ้าของตกเป็นของมหาวิทยาลัย โดยผู้ประดิษฐ์จะต้องร่วมมือและให้ความช่วยเหลือมหาวิทยาลัยในขั้นตอนของกระบวนการขอรับสิทธิบัตร และจะโอนสิทธิในคำขอดังกล่าว หรือสิทธิบัตรใดๆ ที่เป็นผลมาจากการนั้นให้แก่ Cornell Research Foundation

2. การประดิษฐ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ที่ผู้ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นโดยใช้เวลาของตนเอง และมีได้ใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย ให้สิทธิตกเป็นของผู้ประดิษฐ์
3. ในกรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิในการประดิษฐ์ตามข้อ 1 และไม่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรภายใน 1 ปี หรือมหาวิทยาลัยไม่ให้ความสนใจในการประดิษฐ์ดังกล่าวภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่มีการเปิดเผยการประดิษฐ์ หากผู้ประดิษฐ์ร้องขอสิทธิของมหาวิทยาลัยทั้งหมดจะโอนกลับมายังผู้ประดิษฐ์ แต่ทั้งนี้ จะต้องนำข้อห้ามที่มีต่อผู้สนับสนุนจากภายนอกมาพิจารณาประกอบด้วย

3.3 บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร และลิขสิทธิ์ของประเทศไทย

ในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร มีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ซึ่งได้กำหนดการได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตรไว้ว่า มิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่จะเกิดขึ้นเมื่อได้มีการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและดำเนินการต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และเมื่อได้ออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอแล้วเท่านั้น จึงจะได้รับสิทธิตามกฎหมาย ดังนั้น จึงต้องพิจารณาเป็นลำดับแรกว่าใครเป็นผู้มีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตร

ตามกฎหมายสิทธิบัตรได้กำหนดบุคคลที่มีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรไว้ 4 ประเภท คือ

3.3.1 ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบผลิตภัณฑ์

ผู้ประดิษฐ์ หมายถึง ผู้ที่คิดค้นหรือคิดทำขึ้นอันเป็นผลให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์³ หรือกรรมวิธี⁴ ใดชิ้นใหม่ หรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้ผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีดีขึ้น จากความหมาย

³ ผลิตภัณฑ์อาจจะมีอยู่ในรูปของ เครื่องจักรกล เครื่องสำเร็จ อุปกรณ์ เครื่องมือ สารประกอบ ผลิตภัณฑ์ทางเคมี ฯลฯ

⁴ กรรมวิธี หมายความว่า วิธีการ กระบวนการ หรือกรรมวิธีในการผลิตหรือการเก็บรักษาให้คงสภาพหรือให้มีคุณภาพดีขึ้นหรือการปรับปรุงให้ดีขึ้นซึ่งผลิตภัณฑ์ และรวมถึงการใช้กรรมวิธีอื่นๆ ด้วย (มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร)

ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้ประดิษฐ์ คือ บุคคลที่ได้ใช้ความคิดหรือเป็นเจ้าของความคิดในการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธี มิใช่บุคคลที่เพียงแต่มีส่วนในการทำให้ความคิดนั้นเกิดเป็นวัตถุหรือรูปร่างขึ้นมา

การออกแบบก็เช่นเดียวกัน ผู้ออกแบบคือคนที่เป็นเจ้าของความคิดว่ารูปร่าง หรือองค์ประกอบของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะอย่างไร เช่น รูปร่างของโทรศัพท์มือถือ ของรถยนต์ จะต้องมียูปร่าง รูปทรงอย่างไร มีลวดลายหรือสีอย่างไร มิใช่บุคคลที่นำเอาแนวความคิดดังกล่าวไปทำให้เกิดผลขึ้นมา

ในกรณีที่มีบุคคลหลายคนช่วยกันคิดการประดิษฐ์/การออกแบบนั้นขึ้นมา ทุกคนมีสิทธิขอรับสิทธิบัตรร่วมกัน เว้นแต่ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบร่วมบางคนไม่ยอมรับขอรับสิทธิบัตร หรือติดต่อไม่ได้ หรือไม่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบร่วมคนอื่นจะขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์ที่ได้ทำร่วมกันนั้นในนามของตนเองก็ได้

ทั้งนี้ ผู้ประดิษฐ์/ผู้ออกแบบที่จะมีสิทธิในการขอรับสิทธิบัตรก็ต่อเมื่อ เป็นการประดิษฐ์ขึ้นมาโดยอิสระ กล่าวคือ มิได้เป็นลูกจ้างหรือภายใต้สัญญาจ้างหรือมิได้เป็นข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ เพราะหากเป็นกรณีดังกล่าว สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจะตกอยู่แก่นายจ้างหรือผู้ว่าจ้างหรือหน่วยงานต้นสังกัด

3.3.2 นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง

สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรสำหรับการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งลูกจ้างได้ประดิษฐ์หรือออกแบบขึ้นโดยการทำงานตามสัญญาจ้างหรือโดยสัญญาจ้างที่มีวัตถุประสงค์ให้ทำการประดิษฐ์หรือการออกแบบ สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกแก่นายจ้างหรือผู้ว่าจ้าง เว้นแต่สัญญาจ้างจะระบุไว้เป็นอย่างอื่น และแม้สัญญาจ้างจะมีได้เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์หรือการออกแบบที่ลูกจ้างได้คิดค้นขึ้น แต่ได้ใช้วิธีการ สถิติ หรือใช้รายงานซึ่งลูกจ้างสามารถใช้หรือล่วงรู้ได้เพราะการเป็นลูกจ้างตามสัญญาจ้าง สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรก็ยังตกเป็นของนายจ้าง

3.3.3 หน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจที่เป็นผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบ

ในกรณีที่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบเป็นข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และข้าราชการหรือพนักงานดังกล่าวมีหน้าที่ที่จะต้องทำการประดิษฐ์หรือออกแบบ สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกแก่หน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการ หรือพนักงานผู้นั้น แม้ว่า

กฎหมายจะมีได้กำหนดไว้โดยตรงให้สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรตกอยู่แก่หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์ แต่เมื่อพิจารณาจากมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตรที่ให้สิทธิแก่ข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจมีสิทธิได้รับบำเหน็จพิเศษ เมื่อได้ทำการประดิษฐ์งานนั้นขึ้น ย่อมเห็นได้ว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์เช่นนั้น

3.3.4 ผู้รับโอนสิทธิจากบุคคลตาม 3.3.1-3.3.3

สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง จึงยอมโอนให้แก่บุคคลอื่นได้ แต่การโอนจะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน จึงจะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย และในกรณีที่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบร่วมหลายคน ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบร่วมทุกคนจะต้องลงลายมือชื่อในสัญญาโอนทุกคน หากไม่ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด การโอนย่อมตกเป็นโมฆะตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์สิทธิบัตรในมหาวิทยาลัยอาจจะเป็นคณาจารย์ นักวิจัย นิสิตหรือนักศึกษา ซึ่งในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรระหว่างผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์กับมหาวิทยาลัยในงานที่ได้ประดิษฐ์ขึ้น มีกรณีที่ต้องพิจารณาคือ

กรณีผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์เป็นคณาจารย์ และนักวิจัย ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะของการเป็นข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐ หรือเป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัย หากได้ประดิษฐ์งานขึ้นในหน้าที่ ความรับผิดชอบ และขณะปฏิบัติหน้าที่ ได้ใช้หรือมิได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกแก่มหาวิทยาลัย แต่ถ้าประดิษฐ์งานนอกขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ เช่น ทำการประดิษฐ์ที่บ้าน ในเวลากลางคืน และ/หรือในวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยมีได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจะตกแก่ผู้ประดิษฐ์ อย่างไรก็ตาม หากการประดิษฐ์ดังกล่าวได้มีการใช้วิธีการ สถิติหรือรายงานซึ่งคณาจารย์ หรือนักวิจัยสามารถใช้หรือล่วงรู้ได้เพราะการเป็นข้าราชการ พนักงานองค์การของรัฐ หรือการเป็นลูกจ้าง สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรก็ยังคงเป็นของมหาวิทยาลัย⁵

ในส่วนของนิสิต/นักศึกษาผู้ซึ่งมิได้เป็นลูกจ้างของมหาวิทยาลัย และมีได้ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย หรือผลงานที่สร้างสรรค์

⁵ เทียบเคียงมาตรา 11 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3)

ดังกล่าวคณาจารย์ของมหาวิทยาลัย มิได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ ในกรณีนี้ นิสิต/นักศึกษาจะเป็นเจ้าของสิทธิบัตรในผลงานที่พวกเขาสร้างสรรค์ขึ้นมาในขณะที่ศึกษาและวิจัยที่มหาวิทยาลัย แต่ในกรณีที่ นิสิต/นักศึกษา ได้สร้างสรรค์ผลงานสิทธิบัตรขึ้นมาโดยใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกของมหาวิทยาลัย หรือผลงานที่สร้างสรรค์ดังกล่าว คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย ได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยและนิสิต/นักศึกษา จะเป็นเจ้าของร่วมกันในผลงานสิทธิบัตรที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา

นอกจากนั้น หากคณาจารย์ หรือนักวิจัยทำการประดิษฐ์โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของทุนอุดหนุนการวิจัย (Sponsored Research) หรือการร่วมวิจัย (Collaborative Research) หรือการว่าจ้างวิจัย (Commission Research) ในกรณีนี้ สัญญาที่จะทำกับเจ้าของทุน คู่สัญญาควรจะเป็นมหาวิทยาลัย เพราะหากคณาจารย์ หรือนักวิจัยไปเป็นคู่สัญญากับเจ้าของทุน นอกจากจะไม่เหมาะสมด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น บางครั้งอาจจะต้องใช้เวลาขณะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นอาจารย์ หรือนักวิจัย ในการทำการวิจัย หรืออาจจะต้องใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวก หรือสาธารณูปโภคของมหาวิทยาลัย ฯลฯ แล้ว ยังอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการพิจารณาความเป็นเจ้าของสิทธิระหว่างเจ้าของทุนกับมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดกรณีพิพาทขึ้นมาได้ กล่าวคือ หากมีการทำสัญญาระหว่างผู้ประดิษฐ์กับเจ้าของทุน โดยกำหนดให้เจ้าของทุน และ/หรือผู้ประดิษฐ์ เป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร จะเกิดปัญหาว่า กรณีดังกล่าวขัดต่อกฎหมายสิทธิบัตรที่กำหนดให้สิทธิในการประดิษฐ์ที่คณาจารย์ หรือนักวิจัย ซึ่งเป็นข้าราชการ หรือพนักงานองค์การของรัฐหรือลูกจ้างของมหาวิทยาลัย สร้างสรรค์ขึ้น ตกเป็นของมหาวิทยาลัยหรือไม่

ส่วนในกรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นคู่สัญญากับเจ้าของทุน มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในเรื่องของความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร ดังนี้

- กรณีของทุนอุดหนุนการวิจัย หากตกลงกันไว้อย่างไรก็จะเป็นไปตามนั้น แต่ถ้าไม่ได้มีการตกลงกันไว้ในเรื่องของความเป็นเจ้าของสิทธิ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาว่า สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรจะตกแก่ มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นคู่สัญญาและเป็นต้นสังกัดของผู้ประดิษฐ์ หรือผู้ประดิษฐ์ หรือเจ้าของทุน หรือเป็นเจ้าของร่วมกัน
- กรณีของการร่วมวิจัย หากตกลงกันไว้อย่างไรก็จะเป็นไปตามนั้น แต่ถ้ามิได้ตกลงกันไว้ มหาวิทยาลัยและเจ้าของทุนที่ร่วมวิจัยย่อมเป็นเจ้าของร่วมกันในสิทธิบัตร⁶

⁶ มาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

- กรณีของการว่าจ้างวิจัย หากมีการตกลงกันไว้อย่างไรก็จะเป็นไปตามนั้น แต่ถ้ามิได้ตกลงกันไว้ สิทธิในสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของเจ้าของทุนซึ่งเป็นผู้ว่าจ้าง⁷

อย่างไรก็ตาม การเป็นเจ้าของร่วมในสิทธิบัตรนั้น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อมหาวิทยาลัยหลายประการ คือ

(1) โดยหลักแล้ว กฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้สิทธิไว้แตกต่างกัน เช่น ตามกฎหมายสิทธิบัตรของไทย เจ้าของร่วมในสิทธิบัตรแต่ละคนสามารถใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นๆ (นอกจากนี้ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการใช้สิทธิดังกล่าว เจ้าของร่วมแต่ละคนไม่จำเป็นต้องแบ่งรายได้ให้แก่เจ้าของร่วมคนอื่นๆ) แต่ในกรณีที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นๆ เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่นและสหราชอาณาจักร ส่วนกฎหมายสิทธิบัตรของสหรัฐอเมริกา กำหนดให้สิทธิแก่เจ้าของร่วมแต่ละคนใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น และหากเป็นกรณีของการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรแก่ผู้อื่น เจ้าของร่วมแต่ละคนก็มีสิทธิที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสิทธิบัตรได้ โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นเช่นเดียวกัน

จากหลักกฎหมายดังกล่าว ทำให้การเป็นเจ้าของร่วมของมหาวิทยาลัยในประเทศที่การอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา จะทำให้การทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive License) แก่ผู้รับอนุญาตก็ไม่น่าที่จะทำได้โดยสภาพ อีกทั้งหากมีการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เจ้าของร่วมก็ไม่สามารถที่จะควบคุมหรือคัดเลือกผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มหาวิทยาลัยคิดว่าเหมาะสมและมีศักยภาพได้ ยิ่งไปกว่านั้น หากมีการอนุญาตให้แก่ผู้รับอนุญาตที่เป็นคู่แข่งทางธุรกิจ ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับอนุญาตได้

นอกจากนี้ หากมหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจที่มีศักยภาพที่จะผลิตหรือขายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากงานสิทธิบัตรดังกล่าวได้ มหาวิทยาลัยก็จะสูญเสียรายได้ที่ควรจะได้รับจากผลงานสิทธิบัตร เพราะรายได้ที่หน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจดังกล่าวได้รับนั้น ไม่จำเป็นต้องแบ่งให้แก่มหาวิทยาลัย ประกอบกับ ถ้ามหาวิทยาลัยจะดำเนินการผลิตและขายผลิตภัณฑ์(หรือว่าจ้างให้บุคคลอื่นผลิตและขายผลิตภัณฑ์) ที่เกิดจากงานสิทธิบัตร การกระทำดังกล่าวก็อาจจะอยู่นอกขอบเขตวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งมหาวิทยาลัย และอาจจะทำให้สาธารณชนมองมหาวิทยาลัยในแง่ที่ไม่ดี และในกรณีที่มหาวิทยาลัยจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้

⁷ มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสิทธิบัตร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

สิทธิ เพื่อที่จะหารายได้เข้ามหาวิทยาลัย หน่วยงานหรือองค์กรธุรกิจที่เป็นเจ้าของร่วมกันอาจจะไม่ให้ความยินยอม (ในประเทศที่การอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น เช่น ประเทศไทย ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร เป็นต้น) ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น มหาวิทยาลัยก็ไม่สามารถที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิได้ แม้จะได้มีการทำสัญญาแล้ว สัญญานั้นก็ไม่มีผลใช้บังคับ และยังทำให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตกระทำการละเมิดสิทธิในสิทธิบัตรได้

(2) ขาดความชัดเจนในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร หรือการคงไว้ซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกับเจ้าของร่วม(คน)อื่นใครจะเป็นผู้ดำเนินการ และรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น (แม้ว่า กฎหมายจะอนุญาตให้เจ้าของร่วมแต่ละคนมีสิทธิที่จะขอรับสิทธิบัตรได้โดยลำพัง โดยมีต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่น ซึ่งจะเป็นกรณีดังกล่าวได้ ก็ต่อเมื่อ เจ้าของร่วมคนอื่นไม่ยอมรับขอรับสิทธิบัตร หรือติดต่อไม่ได้ หรือไม่มีสิทธิขอรับสิทธิบัตร เท่านั้น ซึ่งการที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ ก็อาจจะสร้างความยุ่งยากและล่าช้าให้แก่มหาวิทยาลัยได้)

(3) ขาดความคล่องตัวในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ เพราะต้องขอความยินยอมจากเจ้าของร่วมคนอื่นก่อน

(4) ปัญหาในการฟ้องคดี ในกรณีของการเป็นเจ้าของร่วมนั้น เจ้าของร่วมทุกคนจะต้องร่วมกันฟ้องคดี ซึ่งหากเจ้าของร่วมบางคนไม่ยินดีที่จะดำเนินการ ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของร่วมคนอื่นหรือผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิได้

ในส่วนของกฎหมายลิขสิทธิ์ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ได้กำหนดให้สิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เมื่อได้มีการแสดงออกซึ่งงาน (Expression of Idea) นั้น ซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์อาจจะอยู่ในรูปของงานวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ สำหรับมหาวิทยาลัย การที่จะได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์โดยคณาจารย์ นักวิจัย หรือนิสิต/นักศึกษา ก็ต่อเมื่อ งานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นนั้นเกิดจากการจ้าง หรือตามคำสั่ง หรือในความควบคุมของมหาวิทยาลัย ซึ่งในกรณีวิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มีปัญหาว่า ลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์ดังกล่าวจะตกเป็นของนิสิตซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์ หรือตกเป็นของมหาวิทยาลัย ในกรณีนี้ เป็นปัญหาในการตีความว่างานวิทยานิพนธ์เป็นงานที่ทำขึ้นโดยอยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัยหรือไม่ หากอยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัย ลิขสิทธิ์ก็ตกเป็นของมหาวิทยาลัย หากงานดังกล่าวมิได้อยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัย นิสิต/นักศึกษาก็เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์นั้น

3.4 ข้อเสนอแนะ

ด้วยความไม่ชัดเจนของกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรหลายๆ กรณี และปัญหาของการเป็นเจ้าของร่วมดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น มหาวิทยาลัยจึงควรที่จะกำหนดนโยบายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นจากการโต้แย้งสิทธิความเป็นเจ้าของในสิทธิบัตรระหว่างมหาวิทยาลัย คณาจารย์ นักวิจัย หรือเจ้าของทุน และเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาของการเป็นเจ้าของร่วม อันจะทำให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวในการได้มาซึ่งสิทธิในสิทธิบัตร หรือในการใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตร หรือในการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับงานสิทธิบัตร นอกจากนี้ หากงานที่นิสิต/นักศึกษา สร้างสรรค์ขึ้น มหาวิทยาลัยเห็นว่ากรณีดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรจะเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตร นโยบายของมหาวิทยาลัยก็ควรที่จะกล่าวถึงในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจนเช่นเดียวกันว่ากรณีใดบ้างที่มหาวิทยาลัยจะเรียกร้องหรือไม่เรียกร้องสิทธิในความเป็นเจ้าของ

ในที่นี้มีข้อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยในการกำหนดนโยบายดังกล่าว ดังต่อไปนี้

3.4.1 นโยบายที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดขึ้นมาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานที่คิดค้น/สร้างสรรค์ขึ้นโดยคณาจารย์ นักวิจัย หรือนิสิต/นักศึกษา ของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้ คือ สถานะของผู้สร้างสรรค์ เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร หรือสาธารณูปโภคที่ใช้ในการสร้างสรรค์ โดยเงื่อนไขดังกล่าวอาจจะใช้เพียงเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งหรือใช้ร่วมกับเงื่อนไขอื่นๆ ก็ได้

3.4.2 ในกรณีที่ผลงานสิทธิบัตรเกิดจากผู้ร่วมประดิษฐ์หลายคนซึ่งมาจากมหาวิทยาลัยอื่น หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือมาจากภาคเอกชน หรือการประดิษฐ์ได้รับเงินทุนวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุนของรัฐ หรือจากภาคเอกชน ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยควรกำหนดจุดยืนให้ชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานดังกล่าว หรือมหาวิทยาลัยจะคงไว้ซึ่งสิทธิในสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว ในที่นี้ขอแยกพิจารณาดังนี้

ก. กรณีร่วมประดิษฐ์หรือร่วมวิจัย

การประดิษฐ์ที่เกิดจากการร่วมประดิษฐ์กับมหาวิทยาลัยอื่น หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ในกรณีนี้ ความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรควรจะเป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การเป็นเจ้าของร่วมมีปัญหาประการใดบ้าง ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว มหาวิทยาลัยควรจะต้องตกลงกับหน่วยงานที่เป็นเจ้าของร่วมในสิทธิบัตร ตั้งแต่ในขั้นตอนของการตกลงทำสัญญาร่วมวิจัยว่า สิทธิในการดำเนินการทุกอย่างที่

เกี่ยวข้องกับผลงานประดิษฐ์ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การคงไว้ซึ่งสิทธิ การฟ้องคดี การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องตกเป็นของหน่วยงานใด ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ประสิทธิภาพ และศักยภาพของหน่วยงานดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา นอกจากนี้ หากงานสิทธิบัตรดังกล่าว มีการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ และมีรายได้เกิดขึ้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่บริหารจัดการก็ต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ด้วย ส่วนจะเป็นสัดส่วนเท่าใดนั้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่บริหารจัดการก็ต้องพิจารณาโดยคำนึงถึง สัดส่วนของเทคโนโลยีที่หน่วยงานอื่นมีส่วนร่วม เงินทุนที่ใช้ในการสร้างสรรค์ เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการสร้างสรรค์ใครเป็นผู้ที่รับภาระ เป็นต้น

ในกรณีที่เป็นความร่วมมือประดิษฐ์กับองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชน กรณีนี้มหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว หรือเป็นเจ้าของร่วมก็ได้

- กรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว มีข้อเสนอสำหรับมหาวิทยาลัย ดังนี้
 - ควรให้สิทธิในการเลือกเป็นรายแรกแก่องค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนที่ร่วมประดิษฐ์ว่าจะขออนุญาตใช้สิทธิ (License) หรือไม่
 - ควรกำหนดให้สิทธิแก่องค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนในการผลิต ใช้ หรือขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรได้ โดยกำหนดค่าตอบแทนในการใช้สิทธิบัตรดังกล่าวไว้ในสัญญาร่วมวิจัย
- กรณีที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของร่วมกับองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชน

ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยอาจจะสูญเสียหรือไม่ได้รับรายได้ที่ควรจะได้รับจากผลงานสร้างสรรค์ เพราะองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนอาจจะผลิตและขายผลิตภัณฑ์โดยไม่แบ่งรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย (ซึ่งสามารถกระทำได้ตามกฎหมาย) หรือหากมหาวิทยาลัยจะอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ ก็อาจจะไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของร่วม ดังนั้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัย จึงมีข้อเสนอต่อมหาวิทยาลัย ดังนี้

 - กำหนดการใช้สิทธิของเจ้าของร่วมที่เป็นองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนว่าจะใช้สิทธิในการผลิต ใช้ หรือขาย

ผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรจะต้องได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยก่อน โดยมหาวิทยาลัยมีสิทธิที่จะกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้ในการอนุญาตนั้น

- ในกรณีที่สัญญากำหนดให้เจ้าของร่วมที่เป็นองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนมีสิทธิในการผลิต ใช้ หรือขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรได้ ในกรณีนี้ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องแบ่งให้กับมหาวิทยาลัยด้วย
- ในกรณีที่สัญญากำหนดให้เจ้าของร่วมที่เป็นองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชนมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการผลิต ใช้ หรือขายผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร และไม่แบ่งรายได้ให้กับมหาวิทยาลัย ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยจะต้องรวมรายได้ที่มหาวิทยาลัยจะไม่ได้รับไว้ในสัญญาร่วมวิจัยด้วย โดยอาจจะเพิ่มในส่วนของเงินทุนวิจัย หรือเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย เป็นต้น

ข. กรณีรับทุนวิจัย

การประติษฐ์ที่ได้รับเงินทุนวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุนซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (รวมถึงศูนย์ทั้ง 3 ศูนย์ ของ สวทช. คือ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ และศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) หรือสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในกรณีนี้ มหาวิทยาลัยอาจจะเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่อนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยมีได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive) เพื่อประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง หรือวิจัย โดยไม่คิดค่าตอบแทนแก่หน่วยงานผู้ให้ทุน เหตุผลที่มหาวิทยาลัยควรจะเป็นเจ้าของสิทธิแต่เพียงผู้เดียว คือ การประติษฐ์ที่ขอรับทุนวิจัยนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นงานที่มีองค์ความรู้อยู่แล้ว เพียงแต่รับทุนมาเพื่อพัฒนาหรือทำให้เกิดผลได้จริง หรือมหาวิทยาลัยอาจจะเป็นเจ้าของร่วมกับหน่วยงานผู้ให้ทุนก็ได้ เพียงแต่ในสัญญารับทุนจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับผลงานประติษฐ์ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การคงไว้ซึ่งสิทธิ การฟ้องคดี การใช้

ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความพร้อม ประสิทธิภาพ และศักยภาพของหน่วยงานดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

นอกจากนั้น หากงานสิทธิบัตรดังกล่าว มีการอนุญาตให้บุคคลอื่นใช้สิทธิ และมี รายได้เกิดขึ้น มหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่บริหารจัดการก็ต้องแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งให้กับ หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ด้วย ส่วนจะเป็นสัดส่วนเท่าใดนั้น มหาวิทยาลัยก็ต้อง พิจารณาโดยคำนึงถึง สัดส่วนของเทคโนโลยีที่หน่วยงานอื่นมีส่วนร่วม เงินทุนที่ใช้ในการ สร้างสรรค์ เครื่องมือ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในการสร้างสรรค์ใคร เป็นผู้ที่รับภาระ เป็นต้น

ในกรณีที่เป็นารับทุนวิจัยจากภาคเอกชน ความเป็นเจ้าของสิทธิก็ควรมี หลักเกณฑ์และข้อเสนอแนะเช่นเดียวกับการร่วมวิจัยกับองค์กรธุรกิจหรือภาคเอกชน

ทั้งนี้ นโยบายที่มหาวิทยาลัยจะกำหนดขึ้นมานั้น จะต้องมีความยืดหยุ่น ในองค์กรที่ บริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจได้ในบางกรณี เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ มหาวิทยาลัย

นอกจากนี้หากนโยบายของมหาวิทยาลัยกำหนดให้มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของสิทธิใน สิทธิบัตร แต่นโยบายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้บุคคลอื่นเป็น เจ้าของสิทธิ มหาวิทยาลัยก็ควรจะมีมาตรการเพื่อให้นโยบายดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้ ซึ่ง มาตรการหนึ่งที่น่านำมาใช้คือการให้ผู้ประดิษฐ์/ผู้สร้างสรรค์งานสิทธิบัตรทำการโอนสิทธิในการ ขอรับสิทธิบัตรให้แก่มหาวิทยาลัย หรือทำสัญญาตกลงกันให้สิทธิในสิทธิบัตรตกเป็นของ มหาวิทยาลัยก่อนมีการทำการวิจัย ทั้งนี้ การที่จะนำมาตรการดังกล่าวมาใช้บังคับ และจูงใจให้ คณาจารย์ นักวิจัย นิสิตหรือนักศึกษาของมหาวิทยาลัยทำการประดิษฐ์คิดค้นหรือสร้างสรรค์ ทรัพย์สินทางปัญญา มหาวิทยาลัยจะต้องมีนโยบายที่เป็นธรรมในการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งอาจจะอยู่ ในรูปของค่าตอบแทนทางการเงิน ตำแหน่งทางวิชาการ การประกาศเกียรติคุณ การให้เงินทุน วิจัย เป็นต้น รายละเอียดอยู่ในบทที่ 5

อีกทั้ง หากมหาวิทยาลัยไทยจะร่วมทำวิจัยกับมหาวิทยาลัยหรือบริษัทในต่างประเทศ ใน กรณีนี้ เนื่องจากกฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดหลักเกณฑ์การได้สิทธิ การใช้สิทธิ หรือการ อนุญาตให้ใช้สิทธิ เป็นต้น ไว้แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น มหาวิทยาลัยจึงควรจะได้ตกลงกันให้ชัดเจนในเรื่องดังกล่าวไว้ตั้งแต่ในขั้นตอนการทำสัญญาร่วม วิจัย

สำหรับประเด็นปัญหาในลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายให้ชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยต้องการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ หากมหาวิทยาลัยประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อมิให้มีปัญหา มหาวิทยาลัยก็ควรจะทำความตกลงกับนิสิต/นักศึกษาให้โอนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวให้แก่มหาวิทยาลัย โดยในสัญญาจะต้องกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยว่าจะโอนภายในระยะเวลาเท่าไร เพราะ หากมิได้กำหนดระยะเวลาไว้ จะถือว่าเป็นการโอนมีกำหนด 10 ปี ทั้งนี้ การที่มหาวิทยาลัยจะออกแต่เพียงนโยบายว่าลิขสิทธิ์ในวิทยานิพนธ์เป็นของมหาวิทยาลัยนั้น ไม่เพียงพอ เพราะกฎหมายได้กำหนดไว้ว่า การโอนลิขสิทธิ์จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน

ในบทถัดไปจะกล่าวถึงรูปแบบและนโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์ ซึ่งในส่วนของรูปแบบประกอบด้วย สัญญาวิจัย การอนุญาตให้ใช้สิทธิ และการจัดตั้งบริษัทใหม่ โดยแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยตามนโยบายออกเป็น 3 กลุ่ม คือ มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่ และมหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่

เอกสารอ้างอิง

- [1] Inventions, Patents and Licensing (RPH 5.1) [Online]. Available from:
<http://www.stanford.edu/dept/DoR/rph/5-1.html> [2005, May 20]
- [2] GUIDE TO THE OWNERSHIP, DISTRIBUTION AND COMMERCIAL
DEVELOPMENT OF M.I.T. TECHNOLOGY [Online]. June 1999. Available from:
<http://web.mit.edu/tlo/www/guide.pdf> [2005, June 6]
- [3] Cornell University Patent Policy [Online]. Cornell University. Available from:
http://www.policy.cornell.edu/cm_images/uploads/pol/Patent.html [2005, June 6]

บทที่ 4

การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ (IP Commercialization)

การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยของแต่ละประเทศแม้จะมีรูปแบบที่คล้ายกันแต่พัฒนาการในแต่ละประเทศยังมีความแตกต่างกันตามลักษณะสังคม สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและการเมือง [1] อย่างไรก็ตามในระยะเวลาหลัง รัฐบาลในแต่ละประเทศได้มีนโยบายที่เอื้อให้มหาวิทยาลัยสามารถนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้หลากหลายรูปแบบขึ้นกว่าเดิม เช่น สหรัฐอเมริกาออกกฎหมาย Bayh-Dole Act เมื่อปี ค.ศ. 1980 โดยให้มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในโครงการวิจัยที่ได้รับทุนจากรัฐบาล [2] อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายจะเอื้อให้มหาวิทยาลัยหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างเต็มที่ แต่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังมีปรัชญาในการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีวัตถุประสงค์หลักมุ่งเน้นไปที่ประโยชน์ต่อสาธารณะและยังคงไว้ซึ่งคุณค่าในแง่การศึกษามากกว่าการพาณิชย์

ในประเทศไทยแม้จะยังไม่มีกฎหมายสนับสนุนการนำผลงานวิจัยหรือทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม แต่ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาผู้บริหารของมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนการทำวิจัยอย่างจริงจัง ประกอบกับศาสตร์ต่างๆ การเรียนการสอนและการวิจัยที่มีอยู่ภายในมหาวิทยาลัยมีความหลากหลาย จึงทำให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ที่หลากหลายและครอบคลุมเกือบทุกแขนง อันควรที่จะนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เช่น นำองค์ความรู้เหล่านั้นไปใช้ในภาคการผลิตหรือภาคการบริโภค โดยอาศัยการถ่ายทอดเทคโนโลยีในรูปแบบต่างๆ ซึ่งที่ผ่านมาผลงานที่เกิดขึ้นจากการวิจัยและพัฒนา รวมไปถึงทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยนั้น ยังมิได้มีการนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่เนื่องด้วยผลงานวิจัยหรือเทคโนโลยีส่วนใหญ่เหล่านั้นยังต้องการการปรับปรุงพัฒนาจากระดับห้องปฏิบัติการไปสู่ระดับอุตสาหกรรม ซึ่งยังขาดแนวทาง การบริหารจัดการ แผนนโยบาย หรือหน่วยงานที่เหมาะสมในการจัดการงานวิจัย เทคโนโลยีหรือทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้นให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ยังผลให้ผลงานหลายชิ้นถูกเก็บไว้ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

4.1 ประโยชน์จากการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์ [3]

การถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือการนำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์นั้นไม่เพียงแต่ให้ผลประโยชน์โดยตรงต่อมหาวิทยาลัยในแง่รายได้เท่านั้นแต่ยัง

ก่อให้เกิดผลประโยชน์โดยอ้อมต่อทั้งมหาวิทยาลัยเองและสังคมโดยรวมด้วยในหลายด้าน ผลประโยชน์โดยตรงจากรายได้ที่เข้ามหาวิทยาลัยนอกจากจะสามารถนำไปใช้เป็นเงินทุนสำหรับการวิจัยและพัฒนาต่อในสาขานั้นๆ หรือเป็นกองทุนรวมเพื่อการวิจัยได้แล้ว ยังสามารถนำมาตอบแทนให้กับผู้วิจัยเสมือนเป็นรางวัลตอบแทน เป็นการสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นให้ผู้วิจัยหันมาทำวิจัยมากขึ้นก่อให้เกิดพัฒนาการด้านการวิจัยและการเรียนการสอน ช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษา และการวิจัยเป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับมหาวิทยาลัยไปด้วยในตัว อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยดึงดูดอาจารย์และนักศึกษาที่มีคุณภาพเข้าสู่มหาวิทยาลัยได้ด้วย นอกจากนี้ในส่วนของประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมนั้น การนำผลงานของมหาวิทยาลัยออกใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ต่อสังคมภายนอกนั้น เป็นวิธีทางหนึ่งในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโดยอาศัยนวัตกรรม นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภคและยังก่อให้เกิดวงจรธุรกิจใหม่ เกิดการสร้างงาน และเกิดความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมไปด้วยในตัว ซึ่งนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.2 รูปแบบการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงรูปแบบการนำผลงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยออกใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยผลงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาที่หมายความถึงในที่นี้จะกล่าวถึงแต่เพียงผลงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาที่มีพื้นฐานจากเทคโนโลยี ทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวนี้นี้มีได้ตั้งแต่ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยพื้นฐาน งานวิจัยประยุกต์ สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ไปจนถึงงานต้นแบบ โดยรูปแบบหลักในการใช้ประโยชน์ผลงานดังกล่าวเหล่านั้นประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ผ่านสัญญาวิจัย การอนุญาตให้ใช้สิทธิและ การจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ ซึ่งในแต่ละรูปแบบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 สัญญาวิจัย (Research Contract) [1]

งานวิจัยที่ดำเนินการภายในมหาวิทยาลัย มักได้รับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก สัญญาวิจัยซึ่งเป็นเสมือนข้อตกลงในประเด็นต่างๆ ในการดำเนินงานวิจัยระหว่างผู้ให้ทุนและผู้ทำวิจัย รูปแบบสัญญาวิจัยจึงเป็นไปตามลักษณะการดำเนินงานวิจัย ซึ่งประกอบด้วยการรับทุนสนับสนุนการวิจัย การรับจ้างวิจัย การร่วมวิจัยและพัฒนา การให้หรือแลกเปลี่ยนซึ่งสารหรือวัสดุเพื่อการวิจัย และการให้คำปรึกษา โดยแต่ละลักษณะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก) การรับทุนสนับสนุนการวิจัย (Sponsored Research)

โดยส่วนใหญ่การวิจัยลักษณะนี้มักเกิดจากการที่บุคคลากรวิจัยได้รับทุนจากการยื่นข้อเสนอโครงการเพื่อขอทุนจากหน่วยงานให้ทุน ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นหน่วยงานให้ทุนของรัฐหรือเอกชนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับตัวงานวิจัยหรือผลของงานวิจัยนั้น หรืออาจเป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนวิจัยจากโครงการให้ทุนของมหาวิทยาลัยเอง ซึ่งเงินทุนเหล่านี้จะถูกใช้เป็นเงินทุนเริ่มต้นในการวิจัยเพื่อให้ได้ผลที่สามารถใช้ดึงดูดทุนอื่นจากภายนอกอีกที

ตัวอย่างหน่วยงานที่ให้ทุนลักษณะนี้ในประเทศไทยเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) หรือ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ในต่างประเทศเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีหน่วยงานดังกล่าวเช่น The National Institutes of Health (NIH) และ The National Science Foundation (NSF) ประเทศออสเตรเลียมีหน่วยงานดังกล่าวเช่น The Australian Research Council (ARC), The National Health and Medical Research Council (NHMRC) และ Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization (CSIRO) ส่วนในประเทศอังกฤษจะพบในรูปแบบที่เรียกว่า Research Council

ข) การรับจ้างวิจัย (Commission Research)

การรับจ้างวิจัยจะมีลักษณะเป็นการวิจัยตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรม องค์กรเอกชนเชิงพาณิชย์ หรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจะเป็นงานวิจัยที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งอาจเกิดจากการที่นักวิจัยยื่นข้อเสนอโครงการแก่องค์กรเหล่านั้นเพื่อขอรับทุนวิจัย หรือนักวิจัยหรือมหาวิทยาลัยได้รับการติดต่อโดยตรงจากองค์กรเหล่านั้นเองหากนักวิจัยหรือมหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงในด้านดังกล่าว ผลจากงานวิจัยลักษณะนี้มักจะได้อะไรซึ่งผลการทดลอง ข้อมูล รายงานผลิตภัณฑ์ หรือทรัพย์สินทางปัญญาที่มีนัยสำคัญในเชิงพาณิชย์ต่อองค์กรที่ให้ทุนนั่นเอง โดยความเป็นเจ้าของในผล หรือทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นนั้นมักจะตกเป็นของผู้ว่าจ้าง แต่ในบางกรณีอาจมีการตกลงในสัญญา beforehand ได้ถึงความเป็นเจ้าของผลงาน อย่างไรก็ตามจากการที่นักวิจัยหรือมหาวิทยาลัยไม่ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของงานวิจัยด้วยตัวเองนั้นจึงอาจเรียกงานวิจัยชนิดนี้ได้ว่าเป็นการให้บริการวิชาการแก่ภาคอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง

ค) การร่วมวิจัยและพัฒนา (Collaborative Research and Development)

การร่วมวิจัยและพัฒนามีความคล้ายคลึงกับการรับทุนสนับสนุนการทำวิจัยดังกล่าวข้างต้น แต่จะมีความต่างกันตรงที่วัตถุประสงค์ของการร่วมวิจัยและพัฒนาจะมีความมุ่งหมายสู่

ผลลัพธ์ในเชิงพาณิชย์ที่ชัดเจนกว่า การร่วมวิจัยและพัฒนาเป็นความร่วมมือในการดำเนินการโครงการวิจัยและพัฒนาที่เกิดขึ้นระหว่างมหาวิทยาลัยกับคู่สัญญาที่มักเป็นองค์กรภายนอก ความร่วมมือดังกล่าวสามารถเป็นได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับลักษณะโครงการ แผนการดำเนินงาน หรือผู้เข้าร่วมในโครงการ ซึ่งคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะกำหนดบทบาท เป้าหมายและความรับผิดชอบต่อโครงการในส่วนของตัวเองไว้อย่างชัดเจน ในความร่วมมือลักษณะดังกล่าวนี้อาจมีการแบ่งปันหรือใช้ร่วมกัน หรือผนวกรวมซึ่งองค์ความรู้ เทคโนโลยีพื้นฐาน ทรัพย์สินทางปัญญา บุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือ ห้องทดลอง โครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ หรือปัจจัยประกอบใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยดังกล่าว เช่น ข้อมูล งานวิจัยพื้นฐาน ผลการทดลองก่อนหน้า เพื่อผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย ลักษณะความร่วมมือรูปแบบนี้มักเกิดกับโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยที่ต้องอาศัยการนำไปทดสอบ ทดลองหรือประยุกต์ใช้จริงกับภาคอุตสาหกรรมจึงจะได้ผลลัพธ์ที่มีสมบูรณ์ หรือเป็นงานวิจัยและพัฒนาของมหาวิทยาลัยที่ได้รับความสนใจจากภาคอุตสาหกรรมเพื่อนำไปพัฒนาใช้จริง โดยขอขอยางการทำงานร่วมกันรวมถึงสิทธิต่างๆ ในทรัพย์สินทางปัญญาที่จะเกิดจากความร่วมมือนั้นจะมีการกำหนดไว้ล่วงหน้าในสัญญา

วัตถุประสงค์ของความร่วมมือนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการวิจัยเพื่อเตรียมเข้าสู่การแข่งขัน (Pre-competitive Research) เพราะโดยทั่วไปธรรมชาติของการวิจัยในภาคอุตสาหกรรมนั้นจะเป็นในรูปแบบเชิงกลยุทธ์ที่เน้นความรวดเร็วและตรงต่อการใช้งาน ในขณะที่การวิจัยในมหาวิทยาลัยนั้นมักจะออกมาในลักษณะของการตอบปัญหาพื้นฐานหรือปัญหาในเชิงวิชาการซึ่งมักไม่ตรงตามความต้องการของอุตสาหกรรมและไม่แสดงให้เห็นศักยภาพที่ชัดเจนหากจะนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ การวิจัยและพัฒนาจึงเสมือนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ทั้งสองฝ่ายบรรลุเป้าหมายที่ต่างกันได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวผลักดันส่งเสริมให้เกิดการทำงานเพื่อตอบปัญหาที่ท้าทายในด้านวิชาการและยังมีทิศทางที่นำไปสู่การประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ หรือพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการหรือรูปแบบอื่นๆ ได้อีกด้วย

ง) การให้หรือแลกเปลี่ยนซึ่งสารหรือวัสดุเพื่อการวิจัย (Research Materials Transfer)

กิจกรรมลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในหลายวงการวิจัยโดยเฉพาะงานวิจัยที่มีการผลิตสารหรือวัสดุเช่น งานวิจัยในด้านชีววิทยาการแพทย์ (Biomedical Research) ชีวเคมี เคมีพอลิเมอร์ ซึ่งในงานวิจัยมักจะเป็นการพัฒนาและได้มาซึ่งสารหรือวัสดุจากการวิจัย (Tangible Research Material: TRM) เช่น สารประกอบสังเคราะห์ (Synthetic Compound) สัตว์หรือพืช เซลล์ ไวรัส รหัสดีเอ็นเอ รหัสพันธุกรรม พิกัดผลึก (Crystallographic Coordinates) ข้อมูลสเปกโตรสโคปี

หรืออาจเป็น TRM รูปแบบอื่นใดที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยในวงการต่างๆ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แผนผังวงจร พันธุพืชหรือฐานข้อมูลต่างๆ TRM ต่างๆ เหล่านี้ไม่เพียงแต่มีประโยชน์ต่องานวิจัยของผู้คิดค้นพัฒนาเองเท่านั้นแต่ยังอาจเป็นตัวจักรสำคัญในการทำวิจัยขั้นสูงต่อไปทั้งในแวดวงการวิจัยเองหรือในภาคอุตสาหกรรม และยังอาจเป็นตัวสร้างผลตอบแทนที่มีศักยภาพได้ หากมีการขออนุญาตใช้สิทธิเกิดขึ้นในภายหลัง นอกจากนั้นยังอาจเป็นจุดที่ดึงดูดให้เกิดการร่วมวิจัยและพัฒนาต่อไปได้ การให้หรือแลกเปลี่ยนวัสดุต่างๆ เหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบของการซื้อเพื่อนำไปใช้งานต่อเลย เช่น นำไปใช้เป็นสารตั้งต้นหรือวัตถุดิบในกระบวนการผลิต นำไปเป็นวัสดุหรือสารทดลองในตัวต้นแบบ นำไปทดลองหรือทดสอบใช้ในกลุ่มตัวอย่าง หรือรวมไปถึงการนำไปวิเคราะห์หาที่มา ส่วนประกอบ โครงสร้างหรือคุณสมบัติ นำไปประเมินประสิทธิภาพ (Evaluation) หรือนำไปทำวิศวกรรมย้อนกลับ (Reverse Engineering) หากได้รับอนุญาตจากเจ้าของ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้อาจเป็นที่มาของการร่วมวิจัยและพัฒนาหรือการขออนุญาตใช้สิทธิในภายหลังได้ หากวัสดุเหล่านั้นมีสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในตัว เช่น ได้รับการคุ้มครองในรูปแบบสิทธิบัตร พันธุพืชหรือแผนผังวงจรแล้ว อย่างไรก็ตามการให้หรือแลกเปลี่ยนซึ่งวัสดุหรือสารต่างๆ เหล่านี้ในเบื้องต้นไม่ได้ถือเป็นการถ่ายโอนสิทธิต่างๆ ที่มีอยู่ไปด้วย

จ) การให้คำปรึกษา (Consulting, Consultancies)

การเป็นที่ปรึกษานี้หมายถึงการที่บุคคล องค์กรหรือภาคเอกชนภายนอกเข้ามาขอใช้บริการความเชี่ยวชาญ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ คำตอบต่อโจทย์ปัญหาของภาคอุตสาหกรรม หรือความชำนาญจากบุคลากรวิจัย คณาจารย์ หรือแม้แต่บัณฑิตที่มีองค์ความรู้ในด้านนั้นๆ ซึ่งอาจรวมไปถึงการใช้สาธารณูปโภค เครื่องมือหรือห้องทดลองของมหาวิทยาลัยเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้มักจะเกี่ยวเนื่องไปถึงการรักษาไว้ซึ่งความลับต่างๆ จากการให้คำปรึกษาหรือบริการที่จำเพาะเจาะจงนั้น

ในทางกลับกันมหาวิทยาลัยหรือนักวิจัยอาจเป็นฝ่ายว่าจ้างหรือขอรับบริการบริการดังกล่าวจากองค์กรเอกชนภายนอกได้ซึ่งในที่นี้เรียกว่า การขอรับบริการปรึกษางานวิจัย (Reverse Consultancies) โดยอาจมีการตกลงกันในเรื่องของค่าจ้างหรือการตอบแทนเป็นอย่างอื่น เช่น หากมหาวิทยาลัยหรือนักวิจัยว่าจ้างบริษัทที่เป็นเจ้าของสิทธิบัตรหรือมีข้อมูลทางการค้าที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยมาเป็นที่ปรึกษาหรือขอใช้ข้อมูลดังกล่าว บริษัทอาจไม่คิดค่าบริการแต่อาจขอแลกเปลี่ยนเป็นสิทธิในการนำผลงานที่ได้ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งประเด็นนี้อาจต้องมีการพิจารณาให้ละเอียดถึงกรอบของการรับบริการว่ามีความสอดคล้องกับผลงานที่สามารถให้สิทธิได้ เพื่อป้องกันการเสียประโยชน์ในภายหลังหากมีทรัพย์สินทางปัญญาเกิดขึ้น ตัวอย่างกรณีเช่นนี้มี

เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมพันธุวิศวกรรม เช่น เมื่อมหาวิทยาลัยขอใช้รหัสดีเอ็นเอที่ถอดไว้โดยบริษัทเอกชนเพื่อนำไปทำการวิจัยด้านการแพทย์ ซึ่งอาจตามมาด้วยผลงานหรือทรัพย์สินทางปัญญาในวงการเภสัชกรรมที่มีศักยภาพในเชิงพาณิชย์ในอนาคต

4.2.2 การอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing)

การอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นรูปแบบหนึ่งในการนำผลงาน เทคโนโลยี หรือทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยออกไปใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างแท้จริง เป็นกระบวนการที่นำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไปประยุกต์ใช้ในภาคการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภคและเกิดพัฒนาการทางเศรษฐกิจอย่างเป็นรูปธรรม เสมือนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยสร้างประโยชน์ให้แก่เศรษฐกิจและสังคมโดยรวมได้ ยิ่งไปกว่านั้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิยังเป็นตัวจักรสำคัญในการผลักดันให้เกิดการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันยังสามารถสร้างรายได้กลับคืนสู่มหาวิทยาลัยได้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิเกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย การเข้าใจถึงธรรมชาติและกระบวนการของการอนุญาตให้ใช้สิทธิจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

โดยทั่วไปการอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี เช่น สิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร สิทธิที่จะประกอบไปด้วยสิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย เสนอขาย และนำเข้าในราชอาณาจักร หรือในส่วนของความลับทางการค้าสิทธิที่จะประกอบไปด้วยสิทธิในการใช้ เอาไป และเปิดเผย การอนุญาตให้ใช้สิทธิคือการอนุญาตให้ผู้ขอใช้สิทธิได้ใช้สิทธิใดๆ ดังกล่าวจากผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งเป็นเจ้าของสิทธินั้น โดยไม่มีการเปลี่ยนความเป็นเจ้าของ โดยทั่วไปการอนุญาตให้ใช้สิทธิจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยมิได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive Licensing) และการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing)¹ โดยทั้ง 3 ประเภทนี้สามารถนำไปใช้กับสิทธิหรือประเด็นใดๆ ในสัญญาได้โดยอิสระ ตัวอย่างประเด็นที่ใช้ในการเจรจาเพื่อร่างสัญญา เช่น สิทธิที่ให้ สิ่งที่ให้ ขอบเขตและสาขาของงานที่ให้สิทธิ พื้นที่ที่ให้สิทธิ ระยะเวลาของสัญญา ค่าตอบแทน และเงื่อนไขการจ่ายค่าใช้สิทธิ บริษัทสาขาหรือบริษัทลูก การอนุญาตช่วง เป็นต้น

¹ การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) หมายถึง การอนุญาตให้ใช้สิทธิที่เจ้าของสิทธิอนุญาตให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิใช้แต่เพียงผู้เดียวแต่เจ้าของสิทธิยังคงมีสิทธิใช้สิทธินั้นอยู่ แม้จะไม่สามารถอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธินั้นได้อีก

การอนุญาตให้ใช้สิทธิจะสำเร็จได้เกิดจากการทำงานร่วมกันในระหว่าง 3 ฝ่ายคือ นักวิจัยเจ้าของผลงาน หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย และภาคเอกชนที่จะขออนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในแต่ละกระบวนการดำเนินงาน อนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งมีตั้งแต่ การวิเคราะห์เทคโนโลยี การวิเคราะห์ตลาด การประเมินมูลค่า การเสาะหาผู้ใช้สิทธิที่มีศักยภาพ การเจรจาและการร่างสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ ไปจนถึงการติดตามผลและค่าตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้สิทธินั้น กระบวนการต่างๆ เหล่านี้ล้วนต้องการความร่วมมือและความเข้าใจถึงเงื่อนไขต่างๆ ในการดำเนินงานจากทั้ง 3 ฝ่าย ซึ่งส่งผลถึงการวางกลยุทธ์ในการเจรจา เพื่อให้สามารถตกลงกันได้อย่างเป็นธรรมและได้ประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่าย

4.2.3 การจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ (Start-Up/Spin-Off Company)

การถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วยการจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสร้างพัฒนาการทางเศรษฐกิจให้แก่สังคมโดยการนำผลงานทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยไปประยุกต์ใช้ พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาด เนื่องจากการถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยออกไปด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิแก่บริษัทที่ดำเนินธุรกิจอยู่แล้ว อาจไม่ประสบความสำเร็จด้วยเหตุผลบางประการ เช่น ในบางผลงานหรือบางเทคโนโลยีพบว่าไม่คุ้มค่าหรือไม่ได้รับความสนใจจากบริษัทที่ดำเนินการอยู่ที่จะขอรับอนุญาตให้ใช้สิทธิเนื่องจากอาจจะต้องใช้เวลาในการปรับปรุงพัฒนาเทคโนโลยีให้อยู่ในสถานะที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ บริษัทที่ดำเนินการอยู่ไม่มั่นใจและไม่ต้องการเสี่ยงกับเทคโนโลยีใหม่ หรือความตั้งใจในการนำผลงานวิจัยทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ออกสู่ตลาดของบริษัทที่ดำเนินการอยู่แล้วมีไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้น การจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ขึ้นมาเพื่อขออนุญาตให้ใช้สิทธิจากมหาวิทยาลัยและดำเนินธุรกิจกับเทคโนโลยีนั้นโดยตรงอาจเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกว่าเนื่องจากวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติในการดำเนินการของผู้ประกอบการในบริษัทจัดตั้งใหม่กับบริษัทที่ดำเนินการอยู่แล้วมีความต่างกัน

บริษัทใหม่ที่จัดตั้งขึ้นจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ 3 องค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องคือนักวิจัยที่มีผลงานหรือองค์ความรู้ที่มีศักยภาพ ผู้บริหารบริษัทที่มีคุณภาพซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญในการนำพาให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ และแหล่งเงินทุน เช่น นักลงทุน กองทุนร่วมทุน หรือธนาคารซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้ธุรกิจเริ่มและดำเนินการได้ การคัดสรรที่ดี การประสานกันอย่างลงตัวและดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพระหว่าง 3 องค์ประกอบจะเป็นหนทางสู่ความสำเร็จของบริษัทที่จัดตั้งขึ้นใหม่

บริษัทจัดตั้งใหม่นั้นอาจเป็นการจัดตั้งจากบุคคลภายนอกที่สนใจในเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย หรืออาจจัดตั้งโดยบุคคลภายในมหาวิทยาลัยเอง เช่น ตัวนักวิจัยเจ้าของผลงาน นักศึกษา ผู้ร่วมวิจัย หรือแม้กระทั่งโดยมหาวิทยาลัยเองผ่านหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา บริษัทจัดตั้งใหม่เหล่านี้จะทำการขออนุญาตใช้สิทธิในเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดและแบ่งปันผลประโยชน์กลับมาให้มหาวิทยาลัยในรูปแบบต่างๆ เช่น เงินค่าตอบแทนหรือหุ้นในบริษัท เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การจัดตั้งบริษัทใหม่อาจมีอุปสรรคและปัญหาหลายด้าน เช่น ด้านเงินทุนในการดำเนินการ แผนการดำเนินธุรกิจไม่ดีพอ การขาดประสบการณ์ในการดำเนินการของผู้จัดการ และทีมผู้บริหาร ปัญหาการสื่อสารกันระหว่างนักวิจัยเจ้าของผลงานกับผู้ดำเนินการทางธุรกิจ หรือแม้กระทั่งเทคโนโลยีเองเริ่มล้าหลังหรือไม่ตอบสนองต่อตลาด ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นได้เสมอ บริษัทจัดตั้งใหม่จึงต้องการความช่วยเหลือจากมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างยิ่งในเบื้องต้นของการเริ่มธุรกิจ ซึ่งสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย หรือหน่วยบ่มเพาะ (Incubator) จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือบริษัทจัดตั้งใหม่ได้เป็นอย่างดี

หน่วยบ่มเพาะเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ทำให้ความช่วยเหลือแก่ปัญหาต่างๆดังกล่าวข้างต้นแก่บริษัทจัดตั้งใหม่ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยบ่มเพาะที่จัดตั้งขึ้นโดยมหาวิทยาลัยเองหรือจากบุคคลภายนอกในรูปแบบหน่วยบ่มเพาะเอกชน หน่วยบ่มเพาะอาจมีได้หลายรูปแบบเช่น หน่วยบ่มเพาะธุรกิจ (Business Incubator) ที่เน้นความช่วยเหลือเชิงธุรกิจแก่บริษัทจัดตั้งใหม่ หน่วยบ่มเพาะเทคโนโลยี (Technology Incubator) ที่เน้นการช่วยเหลือในด้านเทคโนโลยี ให้คำปรึกษาด้านเทคนิค วิศวกรรม การผลิตไปจนถึงหาแหล่งทุนสำหรับพิสูจน์เทคโนโลยี สร้างต้นแบบหรือนำร่องการผลิต หน่วยบ่มเพาะเฉพาะทาง (Specialized Incubator) ที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง มีความชำนาญในการดำเนินการหรือให้คำปรึกษาเฉพาะด้านและอาจมีสาธารณูปโภคพิเศษเฉพาะทางสำหรับประกอบธุรกิจด้านนั้นๆ ศูนย์นวัตกรรม (Innovation Center) ที่เป็นเสมือนแหล่งรวมผู้ประกอบการด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง โยงใยกับวงจรธุรกิจสำหรับธุรกิจกลุ่มนั้นๆ (Clustering) ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัทในแง่เครือข่ายและวงจรธุรกิจ ไปจนถึงอุทยานวิทยาศาสตร์ (Science Park) ที่เน้นการให้บริการพื้นที่แก่ผู้ประกอบการทุกสาขาเทคโนโลยีพร้อมทีมที่ปรึกษาด้านต่างๆ

บริษัทใหม่ที่เกิดจากหน่วยบ่มเพาะเหล่านี้จะเป็นอีกกลไกหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สร้างประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยและสังคมโดยรวม เกิดการสร้างงาน สร้างวงจรธุรกิจและผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นทางเลือกให้แก่ผู้บริโภค สร้างโอกาสในการเรียนรู้เพิ่มเติมและสร้างแรงจูงใจให้แก่ทั้งคณาจารย์ นักวิจัยและนักศึกษา ก่อให้เกิดการค้นคว้าวิจัย

อย่างต่อเนื่อง เป็นแหล่งงานให้แก่บัณฑิต สร้างการเชื่อมโยงและความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม สร้างแรงจูงใจในการเป็นผู้ประกอบการ และในอนาคตอาจเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนการทำวิจัยให้แก่มหาวิทยาลัย หรือเป็นแหล่งเงินทุนสนับสนุนบริษัทจัดตั้งใหม่ในอนาคตได้ ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเจตคติและพันธกิจหลักของการถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยออกสู่ภาคธุรกิจมาโดยตลอด

4.3 นโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในเชิงพาณิชย์

จากข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยและทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ในทางตรงนั้น คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิและการจัดตั้งบริษัทใหม่ เนื่องจากทั้งสองรูปแบบนั้นเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากมหาวิทยาลัยออกสู่ภาคธุรกิจอย่างแท้จริง ให้ผลลัพธ์ในเชิงพาณิชย์ที่ชัดเจน เสมือนเป็นกระบวนการปลายทางของการวิจัยและพัฒนา ในขณะที่สัญญาวิจัยจะเสมือนเป็นขั้นตอนหนึ่งในการผลิตผลงานวิจัยหรือทรัพย์สินทางปัญญามากกว่า ผลประโยชน์หรือรายได้ที่เกิดขึ้นได้เกิดจากการใช้เทคโนโลยีในเชิงพาณิชย์โดยตรง หากมีลักษณะเป็นการให้การสนับสนุนเพื่อการวิจัย เสมือนเป็นกระบวนการต้นน้ำมากกว่า ในหัวข้อนี้จึงจะกล่าวถึงแต่นโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ในลักษณะการอนุญาตให้ใช้สิทธิและการจัดตั้งบริษัทใหม่ ซึ่งในแต่ละรูปแบบมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะมีนโยบายในภาพรวมที่คล้ายคลึงกัน แต่อาจแตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ และลักษณะสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยนั้นๆ ซึ่งจากนโยบายในภาพรวมที่ปรากฏ พบว่า สามารถแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยตามนโยบายอย่างกว้างๆ ได้ 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัยที่เน้นนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก มหาวิทยาลัยที่เน้นนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่ และมหาวิทยาลัยที่เน้นนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่ ซึ่งทั้ง 3 ประเภทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.3.1 มหาวิทยาลัยที่เน้นนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก

นโยบายลักษณะนี้ มหาวิทยาลัยโดยสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจะเน้นอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานในการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก การให้รายละเอียดข้อมูลทั้งต่อบุคลากรวิจัยของมหาวิทยาลัยและต่อภาคอุตสาหกรรม หรือการให้ความช่วยเหลือใดๆในการดำเนินงาน เช่น การร่างสัญญาหรือการเจรจาจะเน้นไปที่การอนุญาตให้ใช้สิทธิ มีการวางนโยบายในการจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น และการจัดการกรณีผลประโยชน์ขัดกัน (Conflict of Interest) ไว้อย่างชัดเจน จะมีการกล่าวถึงการจัดตั้งเป็นบริษัท

ใหม่จากเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเพียงเล็กน้อย หน่วยงานให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาธุรกิจเพียงเล็กน้อย แต่จะมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นตัวกลางเชื่อมโยง ติดต่อกับองค์กรอื่น เช่น กองทุนร่วมทุน นักลงทุนอื่นๆ ศูนย์ธุรกิจ หรือหน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจให้กับผู้ประสงค์จะจัดตั้งบริษัทใหม่มากกว่า และส่วนมากมหาวิทยาลัยจะไม่มีหน่วยบ่มเพาะ (Incubator) เป็นของตัวเอง

นโยบายของมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่จะคำนึงถึงภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยในการเข้าเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจ ซึ่งมหาวิทยาลัยไม่ประสงค์จะแบกรับความเสี่ยงใดๆ กับบริษัทจัดตั้งใหม่จากการขออนุญาตใช้สิทธิในเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย ไม่รวมลงทุนในบริษัทจัดตั้งใหม่หรือหากสนใจร่วมลงทุนก็จะร่วมเพียงเล็กน้อย โดยอาจเข้าไปถือหุ้นหรือคิดค่าอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหุ้นในบริษัทเพียงส่วนน้อย (ส่วนมากพบว่าไม่เกิน 10%) และมีนโยบายที่จะขายหุ้นดังกล่าวออกทันทีที่หุ้นบริษัทดังกล่าวพร้อมขายโดยไม่สนใจจะถือหุ้นนั้นไว้แม้จะสามารถสร้างผลตอบแทนได้สูงกว่าและไม่ประสงค์จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวในงานบริหารหรือการดำเนินธุรกิจใดๆ ของบริษัท มหาวิทยาลัยจะไม่บทบาทใดๆ ในบริษัทแม้จะถือหุ้นอยู่เป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม ไม่มีนโยบายให้เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเข้ารับตำแหน่งคณะกรรมการบริหารในบริษัท และไม่มีนโยบายอนุญาตให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยลาไปรับตำแหน่งในบริษัทจัดตั้งใหม่ชั่วคราว (On Leave)

มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายลักษณะนี้จะเป็นมหาวิทยาลัยที่มีผลงานที่มีความก้าวหน้าและมีศักยภาพในเชิงพาณิชย์สูงอยู่แล้ว มีตัวอย่างกรณีที่ประสบความสำเร็จมากมาย องค์กรภายนอก เช่น กองทุนหรือนักลงทุนต่างๆ จะเชื่อมั่นในชื่อเสียงและผลงานของมหาวิทยาลัย กอปรกับมหาวิทยาลัยมีภาพลักษณ์และความสัมพันธ์ที่ดีกับองค์กรธุรกิจภายนอกอีกทั้งบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือการอนุญาตให้ใช้สิทธิมีความสามารถและประสบการณ์สูงสามารถนำผลงานออกใช้ในเชิงพาณิชย์ได้จำนวนมาก นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยเหล่านี้มักอยู่ในย่านหรือสภาพแวดล้อมที่มีความกระตือรือร้นและนิยมเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Region) จึงมีจำนวนบริษัทจัดตั้งใหม่จากเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากแม้ไม่ได้รับความช่วยเหลือมากนักจากมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายลักษณะนี้เช่น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) [4] สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts Institute of Technology) [5] มหาวิทยาลัยแห่งแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ (University of California, Berkeley) [6] เป็นต้น

4.3.2 มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักและให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่

นโยบายลักษณะนี้ มหาวิทยาลัยโดยสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือหน่วยงานอื่นใดที่ได้รับมอบหมายจะเน้นอำนวยความสะดวกในการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก การให้รายละเอียดข้อมูลทั้งต่อบุคลากรวิจัยของมหาวิทยาลัยและต่อภาคอุตสาหกรรม หรือการให้ความช่วยเหลือใดๆ ในการดำเนินงานยังเน้นที่การอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งมีลักษณะเหมือนกับมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักดังกล่าวข้างต้น แต่อาจมีเพิ่มเติมในส่วนของคุณสมบัติเบื้องต้นในด้านการจัดตั้งบริษัทใหม่มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในแง่การให้ความช่วยเหลือในการจัดตั้งบริษัทใหม่นั้น นอกจากมหาวิทยาลัยจะมีบทบาทเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงกับองค์กรธุรกิจภายนอกแล้ว ยังมีบทบาทในการให้ทุนสนับสนุนเบื้องต้นในการจัดตั้งบริษัทใหม่ แต่จะระบุอย่างสงวนเท่าที่ไว้ในนโยบายว่ามหาวิทยาลัยจะลงทุนเฉพาะบางบริษัทที่ผ่านการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วเท่านั้น และจะลงทุนในสัดส่วนต่ำเมื่อเทียบกับทุนบริษัท โดยส่วนมากพบว่าจะถือหุ้นไม่เกิน 10% และไม่ประสงค์จะมีบทบาทใดๆ ในการบริหารหรือการประกอบการธุรกิจและไม่มีการส่งเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยไปรับตำแหน่งใดๆ ในบริษัทระหว่างที่มหาวิทยาลัยถือหุ้นบริษัทอยู่

ในแง่การส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยอาจจะมีหน่วยบ่มเพาะช่วยเหลือหรือสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิอาจจะเป็นตัวกลางประสานงาน เชื่อมโยงผู้ที่สนใจจะจัดตั้งบริษัทให้กับภาคธุรกิจ เอกชนต่างๆ ที่พร้อมให้บริการเช่น ที่ปรึกษาธุรกิจ แหล่งเงินทุน หรือองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือต่างๆ ภายนอกมหาวิทยาลัย อย่างไรก็ตามในบางมหาวิทยาลัยก็มีนโยบายที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการอย่างกระตือรือร้นในแง่ความช่วยเหลือในการดำเนินงาน ข้อมูลที่เป็นประโยชน์หรือการให้คำปรึกษา แต่ไม่มีนโยบายในเรื่องการร่วมลงทุน

มหาวิทยาลัยเหล่านี้เดิมทีอาจจะมียุทธศาสตร์เน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักดังกล่าวในแบบแรก แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ กระแสความนิยมหรือภูมิศาสตร์ที่แวดล้อมมหาวิทยาลัยอยู่มีลักษณะที่มุ่งไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Region) ก่อปรกัมีหลายบริษัทที่จัดตั้งจากเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจให้เห็นเป็นต้นแบบมากมาย ทั้งยังสร้างรายได้กลับสู่มหาวิทยาลัยได้มหาศาล มหาวิทยาลัยจึงอาจมีการปรับแผนนโยบายใหม่ให้สอดคล้องตอบรับกับสภาพแวดล้อมต่างๆ ในเวลานั้นๆ แต่ยังคงสงวนเท่าที่ไว้ มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายในลักษณะนี้มีตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) [7] มหาวิทยาลัยคอร์เนล (Cornell University) [8] มหาวิทยาลัยแห่งเท็กซัส (University of Texas) [9] สถาบันเทคโนโลยีแห่งจอร์เจีย (Georgia Institute of Technology) [10] เป็นต้น

4.3.3 มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่

นโยบายลักษณะนี้ มหาวิทยาลัยโดยสำนักงานอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือหน่วยงานอื่นใดที่ได้รับมอบหมายจะเน้นอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานในการอนุญาตให้ใช้สิทธิไปพร้อมกับการจัดตั้งบริษัทใหม่จากเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย การให้รายละเอียดข้อมูลทั้งต่อบุคลากรวิจัยของมหาวิทยาลัยและต่อภาคอุตสาหกรรม หรือการให้ความช่วยเหลือใดๆ ในการจัดตั้งบริษัทหรือการเป็นผู้ประกอบการจะมีกล่าวไว้อย่างละเอียดและหลากหลาย มีการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่แก่บุคลากรวิจัย นักศึกษาหรือภาคเอกชนที่สนใจจะตั้งบริษัทใหม่จากเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่การให้คำปรึกษาในการพัฒนาธุรกิจ ช่วยเหลือในการวางแผนธุรกิจ ไปจนถึงการเป็นพี่เลี้ยงในการประกอบธุรกิจ หรืออาจกล่าวได้ว่ามหาวิทยาลัยมีนโยบายให้ความช่วยเหลือในด้านการจัดตั้งบริษัทและดำเนินธุรกิจอย่างเต็มที่เปรียบเสมือนเป็นบริษัทที่ปรึกษาธุรกิจ อย่างไรก็ตาม กิตติหากงานใดมหาวิทยาลัยไม่สามารถดำเนินการเองได้หรือไม่ประสงค์จะดำเนินการ มหาวิทยาลัยจะเป็นตัวกลางเชื่อมโยงในการสรรหาองค์กรภายนอกมารับหน้าที่ดำเนินการแทน หรืออาจมีการสร้างเครือข่ายไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ในส่วนการร่วมลงทุน มหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนทุนในหลายรูปแบบ เช่น เงินทุนสนับสนุนโครงการนำร่องการผลิต เงินทุนสนับสนุนการประเมินทรัพย์สินทางปัญญาและพัฒนาธุรกิจ รวมถึงเงินทุนตั้งต้นสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ มหาวิทยาลัยพร้อมให้การสนับสนุนและพร้อมเข้าร่วมในการจัดตั้งบริษัทอย่างเต็มที่โดยเปิดทางเลือกในการเข้าร่วมหลากหลายเช่น ร่วมพิจารณาหรือประเมินแผนธุรกิจ เข้าถือหุ้นในบริษัท หรือเข้าไปมีบทบาทในการบริหาร เป็นต้น ในส่วนการถือหุ้นบริษัทหรือการคิดค่าอนุญาตใช้สิทธิจากบริษัทใหม่เป็นหุ้นแทนเงินสด มหาวิทยาลัยจะเปิดให้มีหลายทางเลือกเช่นกัน และยินดีจะถือหุ้นไว้เพื่อรับเงินปันผลในระยะยาวหากพบว่าบริษัทมีผลการดำเนินงานที่ดีหรือเปิดรับหลายทางออก เช่น รอบริษัทซื้อหุ้นคืนหรือ รอนำหุ้นขายในตลาดหลักทรัพย์ในช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุด

มหาวิทยาลัยที่มีแนวนโยบายในลักษณะนี้มีตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน (University of Wisconsin, Madison) [11] มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge) [12] มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (University of Oxford) [13] มหาวิทยาลัยมิชิแกน (University of Michigan, Ann Arbor) [14] เป็นต้น

จากข้างต้น ลักษณะกิจกรรมที่พบในแนวนโยบายแต่ละแบบสามารถสรุปได้ดังตารางที่

ตารางที่ 4.1 ลักษณะกิจกรรมที่พบในนโยบายแต่ละแบบ

กิจกรรม \ นโยบาย	เน้นอนุญาตให้ใช้สิทธิ	เน้นอนุญาตให้ใช้สิทธิและให้ความช่วยเหลือบางส่วนในการจัดตั้งบริษัท	สนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัท
การดำเนินการด้านสิทธิบัตร/ทรัพย์สินทางปัญญา	มี	มี	มี
การดำเนินงานด้านการอนุญาตให้ใช้สิทธิตลอดกระบวนการ	มี	มี	มี
ข้อมูลที่แสดงบนเว็บไซต์	เน้นข้อมูลรายละเอียดด้านการอนุญาตให้ใช้สิทธิ	เน้นข้อมูลรายละเอียดด้านการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่มีการกล่าวถึงการจัดตั้งบริษัทเป็นบางส่วน	แสดงรายละเอียดข้อมูลด้านการอนุญาตให้ใช้สิทธิควบคู่กับการจัดตั้งบริษัทใหม่
ที่ปรึกษาธุรกิจ/พีแอลเอธุรกิจ	มีให้เท่าที่จำเป็น มักเป็นตัวกลางและแนะนำสู่หน่วยงานอื่น	มีให้เท่าที่จำเป็นถึงปานกลางมักเป็นตัวกลางและแนะนำสู่หน่วยงานอื่น	ส่วนใหญ่มีบริการเต็มรูปแบบ
หน่วยประมวลผลวิสาทกิจ	ไม่มี	มีบางมหาวิทยาลัย	ส่วนใหญ่มี
การรับค่าสิทธิเป็นหุ้นในบริษัท	มี	มี	มี
การถือหุ้นในบริษัท	ส่วนน้อย(ส่วนมากไม่เกิน 10%) และจะขายทันทีเมื่อมีโอกาส	ส่วนน้อย(ส่วนมากไม่เกิน 10%)และจะขายทันทีเมื่อมีโอกาส	แล้วแต่ตกลงและยินดีจะถือหุ้นเพื่อรอปันผลในระยะยาว
ส่งเจ้าหน้าที่ไปรับตำแหน่งคณะกรรมการบริหารในบริษัท	ไม่มี	ไม่มี	อาจมีได้แล้วแต่กรณี
นโยบายการจัดการผลประโยชน์ขัดกันกรณีนักวิจัยถือหุ้นบริษัทจัดตั้งใหม่	มี	มี	มี
บทบาทในการบริหารบริษัทจัดตั้งใหม่ที่มหาวิทยาลัยถือหุ้นอยู่	ไม่ประสงค์จะมีบทบาทใดๆ	ไม่ประสงค์จะมีบทบาทใดๆ	อาจมีได้แล้วแต่กรณี
ทุนสนับสนุนเบื้องต้นในการจัดตั้งบริษัท (Seed Capital)	ไม่มี	มีบางมหาวิทยาลัย	มี
การร่วมลงทุนกับบริษัทจัดตั้งใหม่	ไม่มีนโยบาย (จะใช้การแนะนำแหล่งทุนอื่นให้)	มีนโยบายแต่ยังสงวนท่าทีและจะร่วมเพียงเล็กน้อยแล้วแต่โครงการ	มีนโยบายสนับสนุน และมีแหล่งทุนให้ในหลายระดับ
ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้	Harvard University, University of California at Berkeley, Massachusetts Institute of Technology	Stanford University, University of Texas, Cornell University, Georgia Institute of Technology	University of Wisconsin, Madison, University of Cambridge, University of Oxford, University of Michigan, Ann Arbor

อย่างไรก็ดี จากการสืบค้นข้อมูลจากรายงานประจำปีของมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานที่ได้รับมอบหมายในส่วนการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ในช่วง 2-3 ปีล่าสุดนั้นพบว่า จำนวนบริษัทใหม่ที่ตั้งขึ้นจากการขออนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยมีความหลากหลายมิได้ขึ้นอยู่กับนโยบายของมหาวิทยาลัย ยกตัวอย่างเช่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งแมสซาชูเซตส์ (MIT) ซึ่งมีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักนั้นมีจำนวนบริษัทจัดตั้งใหม่ในปี ค.ศ. 2003, 2004 และ 2005 จำนวน 17, 20 และ 20 บริษัทใหม่ตามลำดับ ในขณะที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) ซึ่งมีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิและให้ความช่วยเหลือบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทกลับมีจำนวนบริษัทจัดตั้งใหม่ในปี ค.ศ. 2002, 2003 และ 2004 จำนวน 13, 17 และ 9 บริษัท และมหาวิทยาลัยมิชิแกน (University of Michigan) ซึ่งมีแนวนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่นั้นมีจำนวนบริษัทจัดตั้งใหม่ในปี ค.ศ. 2002, 2003 และ 2004 จำนวนเพียง 5, 9 และ 13 บริษัทใหม่ตามลำดับ ซึ่งดูเหมือนว่านโยบายของมหาวิทยาลัยไม่ได้มีผลมากนักกับการเกิดของบริษัทใหม่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยแวดล้อมอื่นที่มหาวิทยาลัยนั้นๆ ประสบอยู่ เช่น ลักษณะของเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยในขณะนั้นๆ ที่อาจเหมาะกับการจัดตั้งบริษัทใหม่มากกว่าการอนุญาตให้ใช้สิทธิ

4.4 สรุปและข้อเสนอแนะ

นโยบายที่มีใช้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้ง 3 รูปแบบนั้น ทุกมหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันออกไปในส่วนของการสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่จากการขออนุญาตใช้สิทธิในเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิอย่างเดียวนั้นจะให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการต่างๆ ในด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ไม่ได้จำกัดการจัดตั้งบริษัทใหม่ใดๆ ทั้งในแง่นโยบายหรือในแง่การดำเนินงาน เพียงแต่มหาวิทยาลัยเองมิได้ให้การช่วยเหลือใดๆ มากนักเท่านั้น เช่น ไม่ช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาธุรกิจหรือการจัดทำแผนธุรกิจ ไม่มีหน่วยบ่มเพาะธุรกิจ หรือไม่มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดีสำนักงานเหล่านั้นก็ให้บริการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงหน่วยงานอื่นภายนอกที่ทำหน้าที่เหล่านั้นให้แก่ผู้ประกอบการใหม่ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับนโยบายที่เน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักและให้การสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทเป็นบางส่วน ที่มีการให้ความช่วยเหลือในบางส่วนที่เพิ่มขึ้นจากที่มีในนโยบายแบบแรกเพียงแต่อาจจะยังไม่ครอบคลุมความต้องการทั้งหมดของผู้สนใจจะตั้งบริษัทใหม่เหล่านั้น เช่น อาจให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาธุรกิจแต่ไม่มีแหล่งทุนให้ หรืออาจมีแหล่งทุนให้แต่ไม่มีหน่วยบ่มเพาะธุรกิจช่วยเหลือ เป็นต้น ใน

ส่วนของนโยบายที่สนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่นั้นนอกจากจะให้ความสะดวกในการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิแล้วยังอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ต้องการก่อตั้งบริษัทใหม่เหล่านั้นด้วยในหลายส่วน เช่น การให้ข้อมูลเบื้องต้นการประกอบธุรกิจ ความช่วยเหลือในการจัดทำแผนธุรกิจหรือพัฒนาธุรกิจ ความช่วยเหลือในการเริ่มธุรกิจ ไปจนถึงความช่วยเหลือในด้านเงินทุนทั้งการให้ทุนสนับสนุนเองหรือช่วยในการหาผู้ให้ทุน โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อาจมีการดำเนินการโดยมหาวิทยาลัยเองจากสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย หรือจากองค์กรภายนอกที่มหาวิทยาลัยมอบหมาย โดยการดำเนินการของแต่ละมหาวิทยาลัยอาจแตกต่างกันไปบ้างตามนโยบายย่อยของมหาวิทยาลัยนั้นๆ

อย่างไรก็ดี มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่นั้นมักจะมีหน่วยงานที่มีสถานะภาพเป็นอีกนิติบุคคลหนึ่งดำเนินงานให้ โดยเฉพาะในส่วนการให้การสนับสนุนทุนหรือแม้ในส่วนการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา เช่น Wisconsin Alumni Research Foundation (WARF) ที่ดำเนินการให้แก่มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน, Cambridge Enterprise ที่ดำเนินการให้แก่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ หรือ Isis Innovation Ltd. ที่ดำเนินการให้แก่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้จะรับหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยตลอดกระบวนการไปจนถึงการบริหารจัดการบริษัทจัดตั้งใหม่จากเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมถึงการให้ทุนหรือร่วมลงทุนในบริษัทเหล่านั้นด้วย ในขณะที่มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักนั้นจะไม่มีหน่วยงานเหล่านี้แต่มหาวิทยาลัยจะดูแลเองผ่านสำนักงานถ่ายทอดเทคโนโลยี ซึ่งมีสถานะภาพเป็นองค์กรของมหาวิทยาลัย จากประเด็นนี้อาจมองได้ว่า การที่มหาวิทยาลัยที่มีแนวทางสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่แต่งตั้งหรือมอบอำนาจในการดำเนินการให้กับหน่วยงานเหล่านั้น อาจเนื่องจากมหาวิทยาลัยมีความต้องการที่จะร่วมมือในเชิงพาณิชย์กับบริษัทจัดตั้งใหม่เหล่านั้น แต่ไม่ต้องการให้ความรับผิดชอบในทางกฎหมาย (Legal Liability) ต่อบริษัทจัดตั้งใหม่เหล่านั้นตกถึงมหาวิทยาลัย หรือในอีกประเด็นหนึ่งอาจเพื่อให้การจัดการด้านการเงินโดยเฉพาะในการดำเนินงานและการลงทุนที่เกิดขึ้นมีความคล่องตัวไม่เข้าซ้อนกับระบบทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัยหรือการระดมทุนจากภายนอก หรือขัดกับระเบียบการเงินของมหาวิทยาลัย ในจุดนี้อาจมองได้ว่าจริงๆ แล้วมหาวิทยาลัยมิได้ลงทุนเองแต่มีหน่วยงานอื่นดำเนินการให้ แม้กระทั่งแหล่งเงินทุนก็อาจมิใช่เงินของมหาวิทยาลัยเอง โดยส่วนใหญ่พบว่าเป็นเงินจากแหล่งทุนอื่น เช่น ทุนจากส่วนกลางหรือรัฐบาล ทุนจากแหล่งทุนอิสระ เช่น สมาคมศิษย์เก่าหรือนักลงทุนอื่นใด มหาวิทยาลัยมีบทบาทเพียงให้การสนับสนุนในเชิงนโยบายหรือการสร้างแรงจูงใจให้นักวิจัยเท่านั้น หรืออย่างมากอาจเป็นเพียงการให้ทุนเริ่มต้นเพื่อพัฒนาผลงานซึ่งเป็น

เงินเพียงจำนวนน้อยเท่านั้น (มักเรียกว่า University Challenge Fund) ซึ่งไม่ถือเป็นการร่วมลงทุนเต็มตัว

ในการสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่หรือการที่มหาวิทยาลัยจะลงทุนในบริษัทใหม่ ไม่ว่าจะ เป็นบริษัทที่มหาวิทยาลัยก่อตั้งขึ้นเองเพื่อผลิตสินค้าขายในเชิงพาณิชย์หรือบริษัทที่ก่อตั้งโดยบุคคลอื่นที่มหาวิทยาลัยเข้าไปถือหุ้นด้วยนั้น มหาวิทยาลัยมีประเด็นที่ต้องพิจารณาในหลาย ประเด็นถึงความคุ้มค่าและประโยชน์ที่จะได้รับทั้งต่อเศรษฐกิจ สังคมโดยรวมและตัวมหาวิทยาลัย เองจากการตั้งบริษัทใหม่นั้น โดยประเด็นที่ควรคำนึงถึงในการวางนโยบายประกอบด้วย

- **ระดับของเทคโนโลยีที่มหาวิทยาลัยผลิตได้** จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด เป็นเทคโนโลยีขั้นสูง หรือเป็นเทคโนโลยีใหม่ ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในอุตสาหกรรม เหมาะสมกับการตั้งบริษัทใหม่ สามารถทำให้บริษัทที่จัดตั้งใหม่ขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจจากเทคโนโลยีนั้นอยู่รอดได้ในโลกธุรกิจที่มีการแข่งขันสูงหรือไม่
- **ความสามารถในการดำเนินธุรกิจของบริษัทใหม่เหล่านั้น** จะสามารถสร้างผลกำไรหรือสร้างวงจรธุรกิจได้มากน้อยแค่ไหน ซึ่งจะส่งผลต่อค่าตอบแทนที่กลับคืนสู่มหาวิทยาลัยและประโยชน์ที่สังคมจะได้รับจากเทคโนโลยีใหม่ที่คิดค้นขึ้นด้วย
- **ค่านิยมหรือแนวคิดในการเป็นผู้ประกอบการ** รวมถึงสภาพแวดล้อมที่จูงใจให้เป็นผู้ประกอบการว่ามีมากน้อยแค่ไหน หากเป็นภูมิภาคที่ไม่นิยมเป็นผู้ประกอบการ ไม่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการประกอบการ การจัดตั้งบริษัทใหม่อาจไม่ใช่ทางออกที่ดี หรือหากเกิดบริษัทใหม่ขึ้นก็อาจไม่สามารถอยู่รอดได้เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนธุรกิจเหล่านั้น
- **การให้การสนับสนุนส่งเสริมต่างๆ** เช่น การเข้าถือหุ้น หรือร่วมลงทุนในบริษัทใหม่ มหาวิทยาลัยควรพิจารณาว่าจะดำเนินการเองหรือให้หน่วยงานภายนอกดำเนินการ เพราะจะผูกพันไปถึงประเด็นความรับผิดชอบในทางกฎหมายด้วยหากบริษัทเหล่านั้นประสบปัญหาในการดำเนินการ ความรับผิดชอบดังกล่าวจะตกถึงมหาวิทยาลัยหรือไม่อย่างไร
- **ความรับผิดชอบในทางกฎหมาย** หากมหาวิทยาลัยต้องการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ใดๆ ขายโดยใช้ชื่อ ตราหรือเครื่องหมายการค้าของมหาวิทยาลัยเอง มหาวิทยาลัยควรพึงตระหนักถึงความรับผิดชอบในทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตจากผู้บริโภคสินค้าเหล่านั้น หากสินค้านั้นดังกล่าวนั้นมีปัญหา เช่น คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาต่อสุขภาพของผู้บริโภค หรือการนำตราสัญลักษณ์ของมหาวิทยาลัยไปใช้เพื่อการ

โฆษณาแก่ผู้บริโภค หากมีคดีความเกิดขึ้นอาจส่งผลเสียต่อมหาวิทยาลัยทั้งในแง่การเงินและชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย

- **ภาพลักษณ์และชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย** จากพันธกิจและปณิธานของมหาวิทยาลัยที่เป็นแหล่งวิชาการ ความรู้ การศึกษาเพื่อสาธารณะ เพื่อสังคมและเพื่อส่วนรวม การหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ที่มากเกินไปอาจก่อให้เกิดความไม่เหมาะสมต่อภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยได้
- **เงินทุนที่ลงไปหรือแหล่งเงินทุนที่จะให้การสนับสนุนกิจกรรมเหล่านี้** รวมถึงการจัดตั้งหน่วยงานดูแล หน่วยบ่มเพาะหรือกลุ่มบุคลากรที่มาดำเนินการ ซึ่งล้วนใช้งบประมาณที่สูงและยากที่จะสร้างรายได้กลับคืนจนคุ้มทุนในระยะเวลาอันสั้น มหาวิทยาลัยควรพิจารณาว่าจะใช้เงินทุนจากมหาวิทยาลัยเองหรือไม่ หรือควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากส่วนกลาง/ภาครัฐ องค์กรเอกชน เช่น สมาคมศิษย์เก่า กลุ่มทุนภูมิภาค มูลนิธิใดๆ หรือบริษัทดำเนินการเพื่อผลกำไรอื่นใดหรือไม่ การทุ่มงบประมาณไปในกิจกรรมเหล่านี้จะส่งผลต่อการดำเนินการด้านอื่นของมหาวิทยาลัยหรือไม่ เป็นประเด็นที่ควรมีการพิจารณา
- **การเกิดกรณีผลประโยชน์ขัดกัน (Conflict of Interest)** เนื่องจากบทบาทหลักของคณาจารย์ นักวิจัย ไปจนถึงตัวมหาวิทยาลัยเองนั้น ควรมุ่งสู่งานวิชาการ งานวิจัยและการบริการการศึกษาให้แก่สาธารณะ การทำธุรกิจหรือการหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากผลงานและงานวิจัยที่เกิดขึ้นภายในมหาวิทยาลัยนั้น ควรกระทำด้วยความรอบคอบและเปิดเผย การจัดการผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น เช่น กรณีนักวิจัยหรือเครือข่ายจะขออนุญาตนำผลงานของนักวิจัยเองไปใช้หรือจัดตั้งบริษัทใหม่ มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายที่ชัดเจนและเป็นธรรมเพื่อยังประโยชน์ต่อเจ้าของผลงานและตัวมหาวิทยาลัยเองโดยรวม
- **บทบาทหน้าที่ของคณาจารย์และนักวิจัย** เนื่องจากการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจของนักวิจัย อาจส่งผลให้นักวิจัยสูญเสียสมาธิและจรรยาบรรณในการปฏิบัติหน้าที่ในการสอนและการทำวิจัยเพื่อส่วนรวม อีกทั้งการทุ่มเทเวลาให้กับการดำเนินธุรกิจซึ่งไม่ใช่หน้าที่และความเชี่ยวชาญหลักของนักวิจัย ไม่ก่อให้เกิดผลบวกในการพัฒนาด้านวิชาการและองค์ความรู้
- **การตีพิมพ์ผลงาน** การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากผลงานวิจัยเหล่านั้นหากมีเงื่อนไขใดๆ ที่ต้องจำกัดการตีพิมพ์ผลงานต่อสาธารณะ หรือต้องปกปิดผลงานเหล่านั้นเพื่อผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจ อาจขัดแย้งกับปณิธานของมหาวิทยาลัยและ

จรรยาบรรณวิชาชีพของนักวิจัยต่อสังคมและส่วนรวม เป็นประเด็นที่มหาวิทยาลัยควรคำนึงถึงด้วย

- **การใช้ทรัพยากรมหาวิทยาลัยและการบริหารบุคลากร** ในการดำเนินกิจกรรมของบริษัทที่นักวิจัยถือหุ้นอยู่หรืองานวิจัยที่ให้ประโยชน์ต่อนักวิจัยเพียงผู้เดียวนั้นในหลายกรณีต้องใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยโดยตรง เช่น ห้องปฏิบัติการ เครื่องมือ วัสดุสาร สาธารณูปโภค หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้แท้จริงแล้วมีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยสำหรับส่วนรวม กล่าวคือมีไว้เพื่อการเรียนการสอน การวิจัยโดยรวม ทุกคนมีสิทธิใช้เท่าเทียมกัน มิใช่มีไว้สำหรับผู้ใดคนหนึ่ง การใช้งานทรัพยากรเหล่านี้แต่เพียงผู้เดียวโดยเบียดบังส่วนรวมถือเป็นการไม่เหมาะสม และผิดต่อปณิธานของมหาวิทยาลัยและจรรยาบรรณวิชาชีพบุคลากรของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ในหลายกรณีมีการใช้งานเจ้าหน้าที่ให้ปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ประเด็นเหล่านี้มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายที่ชัดเจนเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้
- **ผลลัพธ์ที่ได้ในเชิงวิชาการ งานวิจัย และองค์ความรู้** หากมหาวิทยาลัยมีนโยบายที่เน้นการหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์มากเกินไปอาจทำให้คณาจารย์ นักวิจัยมีวิสัยทัศน์ในการทำงานวิจัยที่จำกัดและไม่หลากหลาย ซึ่งเป็นผลต่อการวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้ ไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงวิชาการที่หลากหลาย ลึกซึ้ง หรือก้าวหน้า เนื่องจากงานวิจัยหลายแขนงเป็นงานวิจัยพื้นฐานที่ไม่สามารถใช้ในเชิงพาณิชย์ได้หากแต่เป็นฐานความรู้สำหรับงานอื่น ซึ่งไม่สามารถละทิ้งได้ และยังเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่ต้องมีไว้เพื่อการศึกษา แต่หากนักวิจัยมุ่งเป้าสู่งานวิจัยในเชิงพาณิชย์มากเกินไป อาจส่งผลให้งานวิจัยและงานวิชาการโดยรวมสูญเสียคุณค่าและความสำคัญลงไป ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อระบบการศึกษาในภาพรวม ไม่เพิ่มมูลค่าให้แก่ผลงานและไม่ก่อให้เกิดสังคมฐานความรู้ (Knowledge Base Society) ที่มั่นคงและยั่งยืน

ในบทถัดไปจะกล่าวถึง รูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์หรือแรงจูงใจที่มหาวิทยาลัยให้แก่ นักวิจัย และหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 แบบ คือ ค่าสิทธิ (Royalty) หุ้น (Equity) การให้รางวัล (Recognition/Reward/Promotion) เงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund) และแรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Monotti, A. and Ricketson, S. Universities and Intellectual Property: Ownership and Exploitation, Oxford University Press, 2003
- [2] Kalis, N. Technology Commercialization Through New Company Formation, NBIA Publications, 2001
- [3] Technology Transfer Practice Manual 2nd Edition, Association of University Technology Managers, 2002
- [4] Harvard University. Office of Technology and Trademark Licensing, Harvard University [Online]. Available from: <http://www.techtransfer.harvard.edu/> [2005, October 12]
- [5] Massachusetts Institute of Technology. Technology Licensing Office, Massachusetts Institute of Technology [Online]. Available from: <http://web.mit.edu/tlo/www/> [2005, October 10]
- [6] University of California, Berkeley. Office of Intellectual Property and Industry Research Alliances University of California, Berkeley [Online]. Available from: <http://ipira.berkeley.edu/> [2005, October 11]
- [7] Stanford University. Office of Technology Licensing, Stanford University [Online]. Available from: <http://otl.stanford.edu/> [2005, October 10]
- [8] Cornell University. Cornell Center for Technology, Enterprise and Commercialization, Cornell University [Online]. Available from: <http://www.cctec.cornell.edu/> [2005, October 15]
- [9] University of Texas, Austin. Office of Technology Commercialization, University of Texas, Austin [Online]. Available from: <http://www.otc.utexas.edu/> [2005, October 15]
- [10] Georgia Institute of Technology. Office of Technology Licensing, Georgia Institute of Technology [Online]. Available from: <http://otl.gtrc.gatech.edu/> [2005, October 17]
- [11] University of Wisconsin, Madison. Wisconsin Alumni Research Foundation [Online]. Available from: <http://www.warf.ws/> [2005, October 15]

- [12] University of Cambridge. Cambridge Enterprise, University of Cambridge [Online]. Available from: <http://www.enterprise.cam.ac.uk/> [2005, October 12]
- [13] University of Oxford. Isis Innovation Limited, University of Oxford [Online]. Available from: <http://www.isis-innovation.com/> [2005, October 15]
- [14] University of Michigan. Office of Technology Transfer, University of Michigan [Online]. Available from: <http://www.techtransfer.umich.edu/> [2005, October 15]

บทที่ 5

รูปแบบการให้แรงจูงใจ

ความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในทุกๆ ฝ่ายของมหาวิทยาลัยเป็นปัจจัยหลักอย่างหนึ่งในความสำเร็จของการที่มหาวิทยาลัยจะนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของผู้ประดิษฐ์ มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจึงจำเป็นต้องมีนโยบายด้านการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการนำเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์อย่างเป็นธรรม ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจและกำลังใจให้แก่ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงาน

จากการสำรวจเชิงเอกสาร แรงจูงใจที่มหาวิทยาลัยให้แก่ผู้ประดิษฐ์ และหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์แบ่งออกได้เป็น 5 แบบ คือ ค่าสิทธิ (Royalty) หุ้น (Equity) การให้รางวัล (Recognition/Reward/Promotion) เงินสนับสนุนงานวิจัยและทุนเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund) และแรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ

5.1 ค่าสิทธิ (Royalty)

ค่าสิทธิ (Royalty) คือ ค่าตอบแทนที่ผู้นำทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ตอบแทนให้แก่มหาวิทยาลัย โดยทั่วไปนิยมคิดจากสัดส่วนของรายได้ที่เกิดจากยอดขาย โดยจำนวนเงินและเงื่อนไขการจ่ายเงินนั้นขึ้นอยู่กับการเจรจาและข้อตกลงระหว่างมหาวิทยาลัยและผู้นำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้

การแบ่งค่าสิทธิที่นิยมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ให้แก่ผู้ประดิษฐ์ หน่วยงานที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด และมหาวิทยาลัย โดยส่วนใหญ่มักจะแบ่งเป็นสัดส่วนของค่าสิทธิที่ได้รับ ในบางมหาวิทยาลัยอาจแบ่งค่าสิทธิมากกว่าสามส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่เท่าที่ศึกษาแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับเป็น 2 แบบ [1] คือ

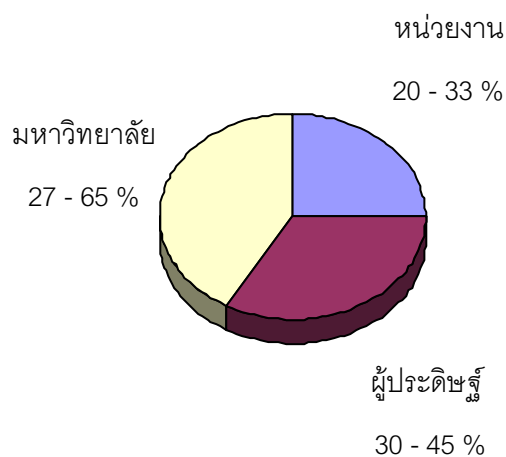
1. สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงานได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตารางที่ 5.1 แสดงตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ซึ่งช่วงสัดส่วนการแบ่งรายได้แสดงในรูปที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่

มหาวิทยาลัย	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงาน	มหาวิทยาลัย
Northwestern University	30%	20%	50%
University of California	35%	-	65%
University of Washington	33.33%	33.33%	33.33%
Stanford University	33.33%	33.33%	33.33%
University of Pittsburgh	30%	15%	55%
Purdue University	33.33%	33.33%	33.33%
University of Oklahoma	35%	25%	45%
University of Kansas	33.33%	33.33%	33.33%
Iowa State University	33.33%	33.33%	33.33%
Massachusetts Institute of Technology	33.33%	33.33%	33.33%
Brigham Young University	45%	27.5%	27.5%
University of Alberta	33.33%	33.33%	33.33%
Aberdeen and Queen's University of Belfast	33.33%	33.33%	33.33%
University of Tokyo	40%	30%	30%
University of New South Wales	33%	-	67%
Chulalongkorn University	50%	25%	25%
Mahidol University	50%	20%	30%
Kasetsart University	50%	30%	20%

หมายเหตุ รายละเอียดการแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิของมหาวิทยาลัยต่างๆ สามารถดูเพิ่มเติมได้ที่

ภาคผนวก ก

รูปที่ 5.1 ช่วงสัดส่วนการแบ่งรายได้ระหว่างผู้ประดิษฐ์ หน่วยงาน และ มหาวิทยาลัย

- สัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงานได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปรตามรายได้ที่มหาวิทยาลัยได้รับ กล่าวคือ เมื่อรายได้สูงขึ้นมหาวิทยาลัยจะแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิให้แก่ผู้ประดิษฐ์ลดลงและแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิกลับคืนแก่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น ตารางที่ 5.2 แสดงตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่

ตารางที่ 5.2 ตัวอย่างมหาวิทยาลัยที่ใช้การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่

Yale University

รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	มหาวิทยาลัย
\$100,000 แรก	50%	50%
ระหว่าง \$100,000 - \$200,000	40%	60%
มากกว่า \$200,000	30%	70%

University of Michigan

รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงาน	มหาวิทยาลัย
\$200,000 แรก	50%	17%	33%
ระหว่าง \$200,000 - \$2,000,000	30%	20%	50%
มากกว่า \$2,000,000	30%	-	70%

University of Cambridge

รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงาน	มหาวิทยาลัย
£20,000 แรก	90%	5%	5%
£40,000 ถัดไป	70%	15%	15%
£40,000 ถัดไป	50%	25%	25%
มากกว่า £100,000	33.3%	33.3%	33.3%

Oxford University

รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	หน่วยงาน	มหาวิทยาลัย
£50,000 แรก	87.2%	0%	12.8%
ระหว่าง £72,000 - £720,000	45%	25%	30%
มากกว่า £720,000	22.5%	37.5%	40%

Dublin Institute of Technology

รายได้สุทธิ	ผู้ประดิษฐ์	มหาวิทยาลัย
€ 65,000 แรก	70%	30%
ระหว่าง €65,000 - €130,000	50%	50%
มากกว่า €130,000	30%	70%

ทั้งนี้ มหาวิทยาลัยอาจหักค่าใช้จ่ายการดำเนินการและการจดสิทธิบัตรก่อนที่จะแบ่งรายได้ให้แก่นักวิจัยและหน่วยงาน หรือหักเมื่อได้รับค่าสิทธิถึงจำนวนหนึ่งแล้ว โดยค่าใช้จ่ายที่หักนี้อาจหักตามค่าใช้จ่ายจริงหรือคิดเหมารวมเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยทั่วไปมักไม่เกิน 20 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ที่เกิดขึ้น

5.2 หุ้น (Equity)

หุ้น (Equity) เป็นค่าตอบแทนอีกประเภทหนึ่งที่มหาวิทยาลัยรับจากผู้นำทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ซึ่งโดยทั่วไปมักเป็นบริษัทขนาดเล็กหรือบริษัทตั้งใหม่ (Start-up Company) แทนค่าตอบแทนที่เป็นเงินสด และมหาวิทยาลัยมักจะขายหุ้นทันทีเมื่อมีโอกาสและมูลค่าที่เหมาะสม เช่น ในกรณีที่บริษัทเสนอขายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ผลตอบแทนอาจจะอยู่ในรูปของตราสารหนี้ ตราสารสิทธิที่จะซื้อหรือขายทรัพย์สิน (Options) หรือเงินปันผล [2]

การแบ่งผลตอบแทนจากหุ้นนี้ มหาวิทยาลัยอาจแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์หุ้นให้แก่ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงาน หรืออาจแบ่งจากเงินที่ได้รับเมื่อขายหุ้นได้แล้วก็ได้และอาจจะใช้สัดส่วนการแบ่งผลประโยชน์เช่นเดียวกับการแบ่งค่าสิทธิ

อย่างไรก็ตาม การรับค่าตอบแทนเป็นหุ้นนั้นมหาวิทยาลัยต้องคำนึงถึงความเสี่ยง อันเนื่องมาจากมูลค่าหุ้นซึ่งจะขึ้นอยู่กับการดำเนินการของบริษัทนั้นๆ ดังนั้นมหาวิทยาลัยอาจต้องเจรจาให้ได้รับค่าตอบแทนเป็น 2 ส่วน คือ เงินสดเริ่มต้นส่วนหนึ่ง (Initial Fee) และรับเป็นหุ้นอีกส่วนหนึ่ง [3] หรืออาจรับเป็นค่าสิทธิ (Royalty) และหุ้นก็ได้

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายที่กำหนดบทบาทของมหาวิทยาลัยในฐานะผู้ถือหุ้นไว้ให้ชัดเจน เช่น The University of California มีนโยบายที่จะไม่รับตำแหน่งในคณะกรรมการบริหาร (Board of Directors) ในบริษัทที่มหาวิทยาลัยถือหุ้นอยู่และจะไม่ออกเสียงในกิจการใดๆ ของบริษัทไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะถือหุ้นเป็นจำนวนเท่าใดก็ตาม

ตัวอย่างการแบ่งเปอร์เซ็นต์หุ้นหรือรายได้จากการขายหุ้นของมหาวิทยาลัยต่างๆ

The University of California มหาวิทยาลัยสามารถจัดให้ผู้ประดิษฐ์ได้รับผลตอบแทนเป็นหุ้นจากบริษัทโดยตรง หรือมหาวิทยาลัยอาจถือหุ้นเพียงผู้เดียวและแบ่งรายได้ที่เกิดจากการขายหุ้นให้แก่ผู้ประดิษฐ์ภายหลัง โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยจะถือหุ้นไม่เกิน 10%

The University of British Columbia รายได้ที่ได้จากการขายหุ้นสุทธิ 25% ให้แก่คณะที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด และอีก 75% เข้าสู่รายได้ทั่วไปของมหาวิทยาลัย (University General Revenue)

University of Chicago มหาวิทยาลัยจะแบ่งรายได้ที่ได้จากการขายหุ้นให้แก่ผู้ประดิษฐ์เป็นจำนวน 25% (เท่ากับการแบ่งค่าสิทธิ) ยกเว้นในกรณีที่ผู้ประดิษฐ์เป็นเจ้าของบริษัทที่นำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ หรือมหาวิทยาลัยเป็นผู้ก่อตั้งร่วมในบริษัทตั้งใหม่ (Start-up Company) ก็จะมีการตกลงเป็นรายกรณีไป

5.3 การให้รางวัล (Reward/Promotion/Recognition)

การให้รางวัล การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง การประกาศเกียรติคุณ รวมถึงการให้ความสำคัญแก่ผู้ประดิษฐ์ที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์เทียบเท่ากับการมีผลงานทางวิชาการ การให้แรงจูงใจวิธีนี้เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ประดิษฐ์ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าแรงจูงใจด้านการเงิน [4]

5.4 เงินสนับสนุนพัฒนาเทคโนโลยีและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund)

มหาวิทยาลัยบางแห่งจะจัดสรรรายได้ที่ได้รับจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์เป็นเงินทุนสนับสนุนโครงการวิจัยนำร่อง ดังเช่น Stanford University ภายใต้โครงการที่มีชื่อว่า The OTL Research Incentive Fund Awards โดยให้เงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจโครงการละ 25,000 เหรียญสหรัฐ และอาจขอได้สูงถึง 40,000 เหรียญสหรัฐ สำหรับงานวิจัยที่เป็นสหสาขาวิชา

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยอาจจัดให้มีเงินสนับสนุนเริ่มต้น [5] เพื่อใช้สนับสนุนกิจกรรมช่วงต้นในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ การปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา การวิจัยเพิ่มเติม การพัฒนางานต้นแบบ การพัฒนารูปแบบธุรกิจ เป็นต้น มหาวิทยาลัยที่จัดให้มีเงินสนับสนุนเริ่มต้น ได้แก่

The University of Cambridge, King's College โดยใช้ชื่อว่า *University Challenge Fund*

The University of Sheffield, University of Plymouth, University of Bradford โดยใช้ชื่อว่า *Proof of Concept Fund*

The University of Cambridge Challenge Fund [6] ของ The University of Cambridge ให้เงินสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น การประเมินด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการวางแผนการตลาดเป็นจำนวนเงิน 10,000 ปอนด์ การวิจัยเพิ่มเติมเป็นจำนวนเงิน 60,000 ปอนด์ และครอบคลุมถึงเงินสนับสนุนการตั้งบริษัทใหม่เป็นจำนวน 250,000 ปอนด์

5.5 แรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ

แรงจูงใจในรูปแบบอื่นๆ ที่มหาวิทยาลัยให้แก่ผู้ประดิษฐ์ที่ประสบความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ ได้แก่ การลดจำนวนชั่วโมงการสอน การวิจัย หรือภาระงานด้านการบริหารระหว่างการดำเนินการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ บางแห่งอาจอนุญาตให้ผู้

ประดิษฐ์สามารถตั้งบริษัทเองและมีสิทธิลาเพื่อไปดูแลบริษัทตั้งใหม่ (Start-up Company) ช่วงเวลาหนึ่งและกลับมาทำงานให้มหาวิทยาลัยอีกครั้งได้โดยยังได้รับสิทธิพิจารณาการเลื่อนขั้นอยู่ [7]

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยบางแห่งอาจให้แรงจูงใจในรูปแบบของการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเพิ่มความเข้าใจในกระบวนการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ [8]

สำหรับในประเทศไทย จากการประชุมผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย พบว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ได้กำหนดรูปแบบการให้แรงจูงใจในรูปแบบของค่าสิทธิมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีการให้รางวัลและนับสนุนกิจกรรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้เป็นภาระงาน และใช้ประเมินผลงานประจำปีเพื่อเลื่อนขั้นหรือขึ้นเงินเดือนอีกด้วย ส่วนการให้แรงจูงใจในรูปแบบของหุ้น และเงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน หากแต่จะพิจารณาเป็นรายกรณีไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสำหรับการพัฒนานโยบายด้านนี้ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยควรจะได้วางแผนและกำหนดนโยบายด้านแรงจูงใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรม รวมทั้งเป็นขวัญและกำลังใจให้บุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

ในบทถัดไปจะกล่าวถึงการขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย โดยบุคคลที่อยู่ในสถานะที่อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ ได้แก่ นักวิจัย นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Lach, S. and Schankerman, M. Incentives and Invention in Universities [Online]. Available from: http://www.researchoninnovation.org/tiip/archive/2003_5e.htm [2005, May 20]
- [2] The University of British Columbia. Policy #105: Acceptance, Management and Sale of Technology Licensing Equity [Online]. Available from: <http://www.universitycounsel.ubc.ca/policies/policy105.html> [2005, May 6]
- [3] The University of North Carolina at Chapel Hill. Policy on Equity Acquisition in Technology Licensing Arrangements [Online]. Available from: <http://research.unc.edu/otd/policies/equity.html> [2005, June 13]
- [4] Brighton, R. Managing IP in Scottish Higher Education. Managing Intellectual Property in Scottish Higher Education [Online]. Issues from the UUK/AURIL Study Available from: http://www.scottishscience.org.uk/main_files/pdf/Publications/KNOWLEDGE%20TRANSFER%20REP.pdf [2005, July 16]
- [5] Yencken, J. and Ralston, L. Evaluation of incentives for commercialization of research in Australia universities [Online]. Available from: http://www.dest.gov.au/.../key_issues/commercialisation/documents/incentives_commercialisation_pdf.htm [2005, July 16]
- [6] The University of Cambridge. The University of Cambridge Challenge Fund [Online]. Available from: <http://www.challengefund.cam.ac.uk> [2005 September]
- [7] Yencken, J. and Ralston, L. Evaluation of incentives for commercialization of research in Australia universities [Online]. Available from: http://www.dest.gov.au/.../key_issues/commercialisation/documents/incentives_commercialisation_pdf.htm [2005, July 16]
- [8] Yencken, J. and Ralston, L. Evaluation of incentives for commercialization of research in Australia universities [Online]. Available from: http://www.dest.gov.au/.../key_issues/commercialisation/documents/incentives_commercialisation_pdf.htm [2005, July 16]

บทที่ 6

การขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ของมหาวิทยาลัย

ประโยชน์ที่ได้จากการนำทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยไปใช้นั้น มีทั้งประโยชน์ที่อยู่ในรูปทรัพย์สิน และประโยชน์ที่ไม่ได้อยู่ในรูปทรัพย์สิน โดยที่ทรัพย์สินทางปัญญามีหลากหลายประเภทและเป็นทรัพย์สินที่มีมูลค่าสูงในทางเศรษฐกิจ การบริหารจัดการจึงอาจเกิดกรณีการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of Interest) หรือการทับซ้อนกันของผลประโยชน์ได้

การขัดกันของผลประโยชน์ระหว่างมหาวิทยาลัย กับผลประโยชน์ของนักวิจัยที่ได้จากการนำทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อาจเกิดขึ้นได้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยไม่สามารถคิดค้นทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นได้เอง หากแต่ต้องอาศัยนักวิจัยซึ่งก็คือ อาจารย์ นิสิต นักศึกษา หรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเป็นผู้คิดค้นขึ้นมา โดยอาศัยความรู้ ความชำนาญ ความอุตสาหพยายามของตัวนักวิจัยเอง เมื่อกระบวนการวิจัยและพัฒนาดังกล่าวประสบความสำเร็จเกิดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครอง ย่อมมีคำถามเกิดขึ้นว่า ใครควรจะเป็นเจ้าของ ซึ่งจะมีสิทธิครอบครอง ใช้สอยและแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้น เมื่อพิจารณาแล้วย่อมเห็นว่าแม้นักวิจัยจะเป็นผู้คิดค้นงานนั้นขึ้นมาด้วยตนเองก็ตาม แต่เนื่องจากโดยสภาพแล้วอาจารย์ หรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยซึ่งได้รับค่าตอบแทนจากมหาวิทยาลัย มีสถานะเป็นบุคลากรภายใต้สังกัดของมหาวิทยาลัย อีกทั้งเวลาที่ใช้ในการคิดค้นงานวิจัย ตลอดจนอุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆที่ใช้เพื่อการดังกล่าวก็ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพย์สินของมหาวิทยาลัยทั้งสิ้น ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงควรเป็นเจ้าของงานทรัพย์สินทางปัญญานั้น โดยอาจทำสัญญารับโอนสิทธิจากนักวิจัย ซึ่งเมื่อนำไปขอรับความคุ้มครองตามกฎหมาย เช่น ขอรับจดทะเบียนสิทธิบัตร มหาวิทยาลัยก็จะอยู่ในฐานะผู้ขอรับสิทธิบัตร ส่วนนักวิจัยก็จะอยู่ในฐานะผู้ประดิษฐ์ อย่างไรก็ตามมิใช่ว่าเมื่อทรัพย์สินทางปัญญาตกเป็นของมหาวิทยาลัยแล้ว นักวิจัยจะไม่มีส่วนในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น หากแต่นักวิจัยมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนเป็นจำนวนตามสัดส่วนที่แต่ละมหาวิทยาลัยกำหนดซึ่งอาจกำหนดเป็นเปอร์เซ็นต์จากรายได้ที่มหาวิทยาลัยได้รับจากงานทรัพย์สินทางปัญญานั้น จากผู้ที่ขออนุญาตนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ซึ่งก็มักจะเป็นบริษัทเอกชน หรือหน่วยงานภายนอก หากเป็นเช่นนั้นก็คงไม่มีปัญหาเรื่องการขัดกันของผลประโยชน์ แต่ในกรณีที่เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ขึ้นได้ ก็คือกรณีที่นักวิจัยสวมบทบาทในสองฐานะ ฐานะแรกคือ นักวิจัยของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์ และในฐานะผู้ประกอบการซึ่งเข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิโดยมีค่าตอบแทน

อย่างไรก็ตามอาจมีคำถามตามมาว่า กรณีดังกล่าวจะถือเป็นการขัดกันของผลประโยชน์ได้อย่างไร เนื่องจากฐานะทั้งสองถูกแยกออกจากกันชัดเจนอยู่แล้ว แม้ว่านักวิจัยจะมีส่วนในค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่ก็เป็นที่สิทธิของนักวิจัยที่จะพึงได้รับอยู่แล้ว ไม่ว่ามหาวิทยาลัยจะอนุญาตให้ใครเป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในงานทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากการประดิษฐ์ของนักวิจัยผู้นั้น จริงอยู่แม้บทบาททั้งสองฐานะจะถูกแยกออกจากกันแต่เมื่อพิจารณาว่านักวิจัยซึ่งมีสถานะเป็นบุคลากรขององค์กรผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกลับมีสถานะเป็นผู้ขออนุญาตใช้สิทธิเสียเองด้วยแล้ว จึงน่าพิจารณาว่าจะก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์หรือไม่ ในเมื่อนักวิจัยนั้นก็มีส่วนต่อมหาวิทยาลัยแต่ในขณะเดียวกันก็มีหน้าที่ส่วนตัวในทางธุรกิจเป็นไปได้อาจหรือไม่ว่าสถานภาพบุคลากรของมหาวิทยาลัยนั้นอาจมีอิทธิพลทำให้บริษัทของนักวิจัยมีโอกาสในการได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมากกว่าบริษัทอื่น ในราคาค่าตอบแทนที่น้อยกว่าบริษัทอื่น ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว มหาวิทยาลัยย่อมเป็นผู้ได้รับประโยชน์น้อยกว่าที่ควรจะได้รับแม้ว่าจะเป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญานั้น

ในบทนี้จะพิจารณาถึงการขัดกันของผลประโยชน์ในลักษณะต่างๆ โดยที่การจัดการทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยยังไม่มี ความหลากหลาย ดังนั้นในการพิจารณาจึงจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลของมหาวิทยาลัยของต่างประเทศเป็นหลัก

Northwestern University [1]

การขัดกันของผลประโยชน์ มักจะเกิดขึ้น เมื่อมีการขัดกันของผลประโยชน์ ระหว่างมหาวิทยาลัยและนักวิจัย หรือระหว่างมหาวิทยาลัยกับบริษัทที่นักวิจัยของมหาวิทยาลัยมีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าในฐานะผู้ถือหุ้น กรรมการผู้จัดการ กรรมการทั่วไป หรือรับผลประโยชน์ทั้งทางด้านการเงินและการจัดการอยู่ กรณีต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของการขัดกันของผลประโยชน์

- นักวิจัยหรือครอบครัวมีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นลูกจ้างหรือเป็นที่ปรึกษา หรือมีผลประโยชน์ทางการเงินในบริษัทที่เข้ามาขออนุญาตให้ใช้สิทธิในงานจากมหาวิทยาลัย
- ฝ่ายพัสดุของมหาวิทยาลัยซึ่งมีนักวิจัยหรือครอบครัวเป็นลูกจ้างหรือเป็นที่ปรึกษา หรือมีผลประโยชน์ทางการเงินร่วมกับบริษัทภายนอก

การขัดกันของผลประโยชน์จะเกิดขึ้นเมื่อมีความขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวของนักวิจัยกับหน้าที่ ความรับผิดชอบในฐานะนักวิจัยของมหาวิทยาลัย ซึ่งในการกระทำหรือการ

ตัดสินใจใดๆของนักวิจัยนั้น อาจพิจารณาโดยใช้ปัจจัยอื่นมากกว่าพิจารณาจากผลประโยชน์ที่ดีที่สุดของมหาวิทยาลัย

ก่อนที่มหาวิทยาลัยจะยอมรับการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ นักวิจัยที่เกี่ยวข้องจะต้องแจ้งเป็นรายงานฉบับสมบูรณ์เพื่อเปิดเผยถึงผลประโยชน์ทางการเงินในปัจจุบัน หรือความสัมพันธ์กับบริษัทซึ่งมาขออนุญาตใช้สิทธินั้น โดยแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรต่อผู้บังคับบัญชาในระดับต่างๆ ได้แก่ หัวหน้าภาค คณบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ภายใน 10 วันทำการ เมื่อมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้น เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่าจะอนุมัติหรือรับรองการกระทำดังกล่าวหรือไม่ ทั้งนี้โดยนักวิจัยจะต้องทำให้มหาวิทยาลัยแน่ใจว่าสามารถแยกบทบาท ระหว่างบุคลากรวิจัยของมหาวิทยาลัยออกจากบทบาทส่วนตัวอันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ดังกล่าวนั้น เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถพิจารณาถึงเหตุผลและความเหมาะสมในด้านต่างๆก่อนที่จะอนุมัติ

University of Michigan [2]

สัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิระหว่างมหาวิทยาลัยกับนักวิจัย หรือบริษัทซึ่งมีบุคลากรของมหาวิทยาลัยถือหุ้นหรือมีผลประโยชน์อยู่นั้น จะต้องมีการเปิดเผยผลประโยชน์ทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมดังกล่าว เพื่อให้มหาวิทยาลัยพิจารณาและอนุมัติก่อนอนุญาตให้เข้าทำสัญญา นอกจากนี้จะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละกรณีแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญานั้นต่อไป ตลอดจนวิธีการอันหลากหลายในการนำทรัพย์สินทางปัญญานั้นไปใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยมหาวิทยาลัยกับนักวิจัยจะร่วมกันบริหารจัดการกรณีดังกล่าวในแนวทางที่เหมาะสมตามนโยบายที่มหาวิทยาลัยกำหนด

ในกรณีที่นักวิจัยต้องการที่จะพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญานั้นต่อไป โดยใช้ทุน หรือเครื่องมือเครื่องใช้ของมหาวิทยาลัย นักวิจัยสามารถส่งเรื่องให้คณะกรรมการพิเศษที่รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยตั้งขึ้นมาเพื่อพิจารณาและอนุมัติได้

Stanford University [3]

การขัดกันของผลประโยชน์ เกิดขึ้นเมื่อมีความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลของนักวิจัย กับความรับผิดชอบในฐานะบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่าการกระทำหรือการตัดสินใจของนักวิจัยนั้นอาจทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนบุคคลทั้งในด้านการเงินและในด้านอื่นๆ

นักวิจัยควรหลีกเลี่ยงกรณีดังกล่าวให้มากที่สุด และหากเกิดขึ้น ก็จะต้องจัดการอย่างเหมาะสมตามนโยบายของมหาวิทยาลัยที่มุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับคณะและนักวิจัยเมื่อมีกรณีการขัดกันของผลประโยชน์เกิดขึ้น และเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษา นักวิจัยที่ทำงานให้กับคณะ ได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม ตลอดจนเพื่อกำหนดสถานการณ์บางประการในการขัดกันของผลประโยชน์ซึ่งไม่ควรให้เกิดขึ้นอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้ นักวิจัยทุกคนของมหาวิทยาลัยจะต้องปฏิบัติตามนโยบายนี้ ซึ่งหากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นก็จะต้องมีการพิจารณาโดยหัวหน้าภาค คณบดี รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย

หน้าที่ของนักวิจัยตามนโยบาย เรื่องการขัดกันของผลประโยชน์ ได้แก่

- นักวิจัยจะต้องสนับสนุนการเปิดเผยหรือการแลกเปลี่ยนผลการศึกษาทดลองในกิจกรรมทางการศึกษาโดยไม่มีค่าตอบแทน และจะต้องแจ้งแก่คณะ นักศึกษา และผู้ร่วมงานถึงปัจจัยภายนอกที่จะส่งผลกระทบต่อ การแลกเปลี่ยนข้อมูลดังกล่าว
- นักวิจัยจะต้องเปิดเผยถึงข้อมูลการประดิษฐ์ที่ค้นพบในการวิจัยที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรของมหาวิทยาลัย โดยผลวิจัยหรือการประดิษฐ์นั้นจะต้องตกเป็นของมหาวิทยาลัยโดยปราศจากเงื่อนไขในเรื่องค่าตอบแทน ทั้งนี้เนื่องจากนักวิจัยมีสิทธิรับส่วนแบ่งจากค่าตอบแทนการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสัญญาที่มหาวิทยาลัยทำกับหน่วยงานภายนอกอยู่แล้ว
- นักวิจัยจะต้องเขียนรายงานเสนอผู้บังคับบัญชาว่าตนเอง และครอบครัวมีส่วนในการให้คำปรึกษา รับผลประโยชน์ทางการเงิน หรือเป็นพนักงานของหน่วยงานภายนอกที่ให้ทุน สนับสนุนงานวิจัย หรือหน่วยงานที่ขออนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีกับมหาวิทยาลัยอย่างไร

ในสถานการณ์ที่วัตถุประสงค์ของนักวิจัยเป็นที่น่าสงสัย ผู้บังคับบัญชาของนักวิจัยนั้นจะต้องเสนอประเด็นที่สงสัยไปยังหัวหน้าภาค และหรือคณบดีเพื่อพิจารณาและตัดสินใจ โดยคณบดีอาจพิจารณาร่วมกับรองคณบดีฝ่ายวิจัย และหลังจากที่ได้รับการอนุมัติจากมหาวิทยาลัยแล้ว หากมีประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับการขัดกันของผลประโยชน์เกิดขึ้นอีก นักวิจัยก็ต้องรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ เพื่อเสนอให้หัวหน้าภาค และหรือคณบดีพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

Princeton University [4]

วัตถุประสงค์ของการอนุญาตให้ใช้สิทธิ คือ สนับสนุนให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน หากมหาวิทยาลัยพิจารณาแล้วเห็นว่าการอนุญาตให้ใช้สิทธิที่มีการขัดกันของผลประโยชน์จะเป็นทางเลือกที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวมมากที่สุด มหาวิทยาลัยโดยการอนุมัติของคณะกรรมการสิทธิบัตรก็จะทำสัญญากับผู้ขออนุญาตใช้สิทธิรายนั้น โดยผู้ขออนุญาตใช้สิทธิจะต้องแสดงความสามารถด้านเทคโนโลยีและการจัดการด้านอื่นๆ ในกรณีที่มีความจำเป็นทางการเงินเพื่อการพัฒนา และความรับผิดชอบที่มีต่อมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอาจยอมรับการขัดกันของผลประโยชน์ได้ หากมีการแสดงประโยชน์ที่เหมาะสม เป็นธรรมในการขอใช้สิทธิในเทคโนโลยี โดยมหาวิทยาลัยจะพิจารณาวิธีจัดการสิทธิของผู้ขออนุญาตเป็นรายกรณี

โดยทั่วไปสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจะต้องมีข้อกำหนดเพื่อคุ้มครองมหาวิทยาลัยจากความรับผิดและต้องหลีกเลี่ยงการขัดกันของผลประโยชน์ นักวิจัยจะต้องเปิดเผยต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยถึงวัตถุประสงค์และข้อสัญญาว่าจ้างบริการระหว่างนักวิจัยกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือกับคู่สัญญาอื่นซึ่งอาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ เพื่อให้คณะกรรมการสิทธิบัตร และคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมาเพื่อพิจารณาการขัดกันของผลประโยชน์พิจารณา โดยมหาวิทยาลัยอาจกำหนดข้อจำกัดของสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ สัญญาเงินทุนอุดหนุน สัญญาว่าจ้างที่บริการระหว่างนักวิจัยกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และสัญญาอื่นๆ

มหาวิทยาลัยไม่ยินยอมให้นักวิจัยเป็นกรรมการในหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่ยินยอมให้มีสิทธิในฐานะผู้สังเกตการณ์ได้โดยต้องได้รับอนุมัติจากอธิการบดี ตามนโยบายของมหาวิทยาลัย อีกทั้งนักวิจัยไม่สามารถมีตำแหน่งที่จะส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะของมหาวิทยาลัย รวมทั้งการรับตำแหน่งเป็นกรรมการผู้จัดการของหน่วยงาน ดังนั้นนักวิจัยจึงไม่สามารถรับจ้างจากหน่วยงานนั้นในตำแหน่งซึ่งอาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ ไม่ว่าจะเป็นงานเต็มเวลา หรือนอกเวลา อย่างไรก็ตามหากมีกรณีที่มหาวิทยาลัยยอมรับในการขัดกันของผลประโยชน์ เมื่อนักวิจัยได้รับผลประโยชน์หรือค่าตอบแทน นักวิจัยจะต้องรับผิดชอบในการเสียภาษี และผลทางกฎหมายใดๆที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ที่ตนได้รับ และเมื่อได้รับประโยชน์ดังกล่าวแล้ว นักวิจัยไม่มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งค่าใช้สิทธิที่มหาวิทยาลัยได้รับจากผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอีก

ในส่วนผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ มหาวิทยาลัยจะเรียกร้องให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเปิดเผยเป็นลายลักษณ์อักษรถึงผลประโยชน์ที่ขัดกันต่อหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

University of Southern California [5]

ปัจจัยต่างๆที่ต้องพิจารณาก่อนที่มหาวิทยาลัยจะอนุญาตให้นักวิจัยได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัย ได้แก่ ตัวนักวิจัยผู้นั้น หรือครอบครัวมีผลประโยชน์ทางการเงินหรือผลประโยชน์ส่วนตัวในการดังกล่าวอย่างไร ใช้อำนาจชักจูงที่ไม่เหมาะสมในฐานะเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยหรือไม่ และการกระทำดังกล่าวนั้นกระทบกระเทือนถึงภารกิจของมหาวิทยาลัยหรือไม่

กรณีต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของข้อกำหนดในการหลีกเลี่ยงการขัดกันของผลประโยชน์

- คณะจะไม่อนุญาตให้นักวิจัยมีตำแหน่งเกี่ยวกับการจัดการในหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ นอกจากจะได้รับการให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากอธิการบดี หรือรองอธิการบดี โดยการแนะนำของคณบดี
- ทรัพยากรของมหาวิทยาลัยจะต้องไม่ถูกนำไปใช้เพื่อการหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดยมีได้มีการตกลงระหว่างมหาวิทยาลัยกับผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นรายการต่อไป
- นักศึกษาจะต้องไม่ทำงานในหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในขณะที่ได้รับเงินอุดหนุนในฐานะผู้ช่วยวิจัย และจะต้องไม่ได้รับหน่วยกิตสะสมเพิ่มขึ้นในระหว่างการทำงานให้กับหน่วยงานนั้น ในกรณีที่นักศึกษาได้รับอนุญาตให้ทำงาน ก็ไม่ควรให้พนักงานหรือผู้บริหารของหน่วยงานเป็นผู้ดูแลกำกับ หรือกำหนดแนวทางงานวิจัยแม้ว่าพนักงานหรือผู้บริหารหน่วยงานนั้นจะเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ นักศึกษาจะต้องสามารถเผยแพร่ผลงานวิจัยโดยปราศจากข้อจำกัด อย่างไรก็ตาม นักศึกษาไม่ควรได้รับส่วนแบ่งค่าตอบแทนอันเป็นค่าสิทธิ ในระหว่างที่มีสถานะเป็นทั้งนักศึกษาและพนักงานของหน่วยงานนั้นๆ ยิ่งกว่านั้นการตัดสินใจเกี่ยวกับการจ้างงานหรือการเลิกจ้างไม่ควรที่จะมีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของนักศึกษา
- การรับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากหน่วยงานที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งมีบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีผลประโยชน์อยู่ จะต้องให้มหาวิทยาลัยพิจารณา

ความเหมาะสมในการจัดการเรื่องการขัดกันของผลประโยชน์ก่อนที่จะอนุมัติให้รับทุน

- นักวิจัยมีความรับผิดชอบที่จะต้องเปิดเผยลักษณะของการขัดกันของผลประโยชน์ โดยมหาวิทยาลัยอาจกำหนดให้นักวิจัยรับรองว่าจะไม่ทำการอันก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ หรือหากจะเกิดก็ต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมก่อนที่จะอนุญาตให้ใช้สิทธิหรือโอนสิทธิแก่บริษัทที่นักวิจัยถือหุ้นอยู่ โดยรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ด้วยคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย เพื่อตัดสินใจหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการ

Harvard University [6]

นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีผลประโยชน์ที่ไม่เปิดเผยกับหน่วยงานที่มีผลประโยชน์กับมหาวิทยาลัยต้องเปิดเผยข้อมูลต่อมหาวิทยาลัยเพื่อพิจารณาแนวทางจัดการที่เหมาะสม โดยพิจารณาจากหลายปัจจัย เช่น เหตุผลในการทำธุรกรรม ลักษณะของงานวิจัยหรือการประดิษฐ์ ตลาดของงานวิจัยหรือการประดิษฐ์ ลักษณะของผลประโยชน์ที่นักวิจัยได้รับซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิจากความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนางานวิจัยในอนาคตและประโยชน์ของบริษัท

การอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยที่เพิ่มขึ้นมากนี้อาจให้เกิดคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ที่มหาวิทยาลัยอนุญาตให้บริษัทซึ่งบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องอยู่เป็นผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ซึ่งในกรณีเช่นนี้ ก็จะต้องเสนอเรื่องให้คณะกรรมการสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์เป็นผู้พิจารณาตามนโยบายของมหาวิทยาลัย โดยหากเป็นงานวิจัยในสาขาที่เกี่ยวกับการรักษาโรค ยา วิทยาศาสตร์สุขภาพก็จะมีนโยบายที่กำหนดไว้เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษในการพิจารณา

จากที่ได้พิจารณาข้างต้นแล้วจะเห็นได้ว่า การขัดกันของผลประโยชน์ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย คือ การที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ขออนุญาตให้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยได้รับค่าตอบแทน ซึ่งในมหาวิทยาลัยของต่างประเทศ มีการขัดกันของผลประโยชน์ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การขัดกันของผลประโยชน์ในด้านทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นที่มีได้อยู่ในด้านทรัพย์สิน เช่น รางวัล ตำแหน่งทางวิชาการ เป็นต้น

บุคคลที่อยู่ในสถานะที่อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้แก่

1. **นักวิจัย** เมื่อมีการขัดกันของผลประโยชน์เกิดขึ้น ถ้าการตัดสินใจนั้นจะเกิดผลประโยชน์ในทางส่วนตัวแล้ว นักวิจัยที่เกี่ยวข้องจะต้องไม่ตัดสินใจแทนมหาวิทยาลัย และจะไม่กระทำการใดๆ ที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของมหาวิทยาลัย นักวิจัยจะต้องเปิดเผยถึงการขัดกันของผลประโยชน์หรือความเป็นไปได้ของผลประโยชน์ในสถานการณ์นั้นๆ ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในนโยบายของมหาวิทยาลัย

2. **นักศึกษา** ถึงแม้ว่านักศึกษาจะมีได้มีสถานะเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับนักวิจัย หากแต่นักศึกษาอาจอยู่ในสถานะผู้ช่วยวิจัยซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับค่าตอบแทนจากมหาวิทยาลัยก็เป็นได้ ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้ว การที่นักศึกษามีสถานะเป็นพนักงานของบริษัทหรือหน่วยงานที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิด้วย ก็อาจเกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ ในกรณีที่เป็นผู้ช่วยวิจัยโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ก็อาจเป็นการขัดกันของผลประโยชน์ระหว่างผลประโยชน์สาธารณะของมหาวิทยาลัยกับประโยชน์ของบริษัท

3. **เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย** เช่น Massachusetts Institute of Technology [7] กำหนดว่าเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวไม่ควรถือหุ้นในบริษัทเอกชนซึ่งทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย หรือหากเจ้าหน้าที่ถือหุ้นอยู่ในบริษัทดังกล่าวแล้ว เจ้าหน้าที่ก็ไม่ควรที่จะเข้ามาประสานงานหรือเจรจาต่อรองในการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบริษัทซึ่งตนมีหุ้นอยู่ในทางกลับกันเจ้าหน้าที่ในฐานะผู้ถือหุ้นก็ไม่ควรที่จะแนะนำให้บริษัทดังกล่าวเข้าทำสัญญากับมหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ย่อมมีความรับผิดชอบพิเศษที่จะรับรองว่าองค์ความรู้ของมหาวิทยาลัยซึ่งได้ให้สิทธิแก่บริษัทไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์นั้นจะไม่ถูกนำไปเผยแพร่ไปในทางที่จะก่อให้เกิดผลต่อราคาหุ้นของบริษัท และองค์ความรู้นั้นจะไม่ถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และพวกพ้อง

บุคคลดังกล่าวข้างต้นซึ่งรวมถึงบุคคลในครอบครัวด้วยนั้น อาจมีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ เมื่อสวมบทบาทซึ่งมีผลประโยชน์ทับซ้อนกัน โดยสถานะหนึ่งคือบุคลากรของมหาวิทยาลัยและหรือบุคคลในครอบครัวของบุคลากรเหล่านั้น ส่วนอีกสถานะหนึ่งได้แก่

1. สถานะผู้ถือหุ้นของบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ เนื่องจากผู้ถือหุ้นย่อมมีสิทธิในส่วนแบ่งกำไรของบริษัท กำไรที่เพิ่มขึ้นของบริษัทย่อมทำให้ผู้ถือหุ้นได้ประโยชน์ด้วย และการที่บริษัททำกำไรเพิ่มขึ้นได้นั้นก็อาจมาจากการดำเนินการใดๆ ที่เป็นผลให้มหาวิทยาลัยได้รับประโยชน์น้อยกว่าที่ควรจะได้รับ

2. สถานะพนักงานของบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ เนื่องจากเมื่อเป็นพนักงานบริษัทย่อมต้องมีหน้าที่ต่อบริษัทภายใต้การควบคุมกำกับของคณะกรรมการบริษัท จึงขาดความเป็นอิสระในการกระทำและการตัดสินใจบางประการ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อหน้าที่ในสถานะบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้

3. สถานะที่ปรึกษาของบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในกรณีนี้แม้จะไม่ได้ถือว่าเป็นพนักงานซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมกำกับของคณะกรรมการบริษัท หากแต่การรับตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาของบริษัท ก็ย่อมมีหน้าที่ทำเพื่อบริษัทด้วยเช่นกัน ซึ่งการรับบทบาททั้งสองสถานะก็อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้

4. สถานะบุคลากรของมหาวิทยาลัยซึ่งรับทุนวิจัยจากบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ในกรณีนี้บุคคลที่ก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์มีสถานะเพียงสถานะเดียว แต่ก็อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ เนื่องจากเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้งานวิจัยสามารถพัฒนาต่อไปได้ จึงอาจมีข้อสงสัยว่าบริษัทผู้สนับสนุนเงินทุนนั้น อาจต้องการผลประโยชน์แอบแฝงอื่นนอกจากที่ได้ตกลงกับมหาวิทยาลัยไว้ เช่น การขึ้นนำผลการวิจัย หรือให้นักวิจัยวิจัยเฉพาะด้านที่เกิดประโยชน์ต่อบริษัท เป็นต้น

โดยทั่วไป มหาวิทยาลัยในต่างประเทศมักมีนโยบายที่ไม่เห็นด้วยหรือหลีกเลี่ยงการอนุญาตให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยมีค่าตอบแทน เนื่องจากเห็นว่ามี ความซับซ้อนในการจัดการผลประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดนโยบายเฉพาะเพื่อรองรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ อย่างไรก็ตาม แม้มหาวิทยาลัยจะพยายามหลีกเลี่ยง แต่กรณีดังกล่าวก็สามารถเกิดขึ้นได้ เนื่องจากนักวิจัยย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในงานวิจัย หรือเทคโนโลยีสาขานั้นๆ เป็นอย่างดี นักวิจัยจึงมีโอกาสดูแลเห็นช่องทางการนำทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดจากงานวิจัย หรือเทคโนโลยีสาขานั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้มาก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ากรณีการขัดกันของผลประโยชน์นั้น แม้มหาวิทยาลัยไม่ต้องการให้เกิดขึ้น แต่ก็ เป็นกรณีที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ซึ่งเมื่อกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว มหาวิทยาลัยย่อมไม่สามารถใช้กระบวนการที่ใช้กับกรณีทั่วไปเข้ามาจัดการได้ เพราะนอกจากมหาวิทยาลัยจะได้ประโยชน์น้อยกว่าที่ควรได้รับแล้ว ยังไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการอื่นที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยอีกด้วย

ในกรณีเช่นนี้ มหาวิทยาลัยของต่างประเทศส่วนมากจึงมีแนวนโยบายในการบริหารจัดการในแนวทางใกล้เคียงกัน เพียงแต่ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบรายงานดังกล่าวต่างกันไปบ้าง ได้แก่

1. **เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย** ในกรณีที่เจ้าหน้าที่นั้นไม่ได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับกรณีที่ต้องพิจารณาเอง เมื่อเจ้าหน้าที่พิจารณาและทำความเข้าใจแล้วก็จะส่งต่อไปให้กับคณบดี หรือหัวหน้าหน่วยงานของคณะ หรือหน่วยงานที่นักวิจัย หรือเจ้าหน้าที่นั้นสังกัดเพื่อให้พิจารณาอนุมัติ

2. **คณบดี หรือหัวหน้าหน่วยงานของคณะ หรือหน่วยงานที่นักวิจัย หรือเจ้าหน้าที่นั้นสังกัด** เพื่อให้พิจารณาและทำความเข้าใจ แล้วจึงส่งให้รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยหรือคณะกรรมการพิเศษ

3. **รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย หรือคณะกรรมการพิเศษ** ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อพิจารณากรณีดังกล่าวโดยเฉพาะ กรณีนี้เป็นการรายงานต่อผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติโดยตรง ซึ่งในส่วน of คณะกรรมการพิเศษนั้น อาจตั้งเป็นคณะกรรมการพิเศษถาวร หรืออาจตั้งเป็นครั้งคราวไปในแต่ละกรณีก็ได้ เช่น กำหนดให้คณะกรรมการประกอบด้วยนักวิจัยที่อยู่ในคณะเดียวกับนักวิจัยผู้มีส่วนได้เสีย และนักวิจัยที่อยู่ต่างคณะ

อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าในที่สุดแล้วทุกมหาวิทยาลัยจะกำหนดให้มีการพิจารณากรณีดังกล่าวโดยกระบวนการเฉพาะเป็นกรณีๆ ไป กรณีข้างต้นเป็นการควบคุมก่อนอนุมัติให้ทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่เมื่อมีการอนุมัติแล้ว มหาวิทยาลัยก็ยังกำหนดหน้าที่ให้แก่ักวิจัยต่อไป เช่น กำหนดให้นักวิจัยซึ่งมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับการอนุญาตให้ใช้สิทธิมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยรายงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิทธิที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ว่ามีการบริหารจัดการผลประโยชน์อย่างไร และนักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่นั้นมีส่วนในผลประโยชน์ที่เกิดจากกรณีนี้อย่างไร อาจเปิดเผยปีละครั้ง หรือตามช่วงเวลาที่มีมหาวิทยาลัยกำหนด นอกจากนี้บางมหาวิทยาลัยยังกำหนดให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิต้องยินยอมให้มหาวิทยาลัยเข้าไปทำงานร่วมกันไปตลอดระยะเวลาอายุสัญญาอีกด้วย ซึ่งจะเป็นการควบคุมดูแลผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัยภายหลังอนุญาตให้ใช้สิทธิแล้วอีกชั้นหนึ่ง

ปัจจุบันความตื่นตัวเรื่องการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยยังมีจำกัด ส่งผลให้ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยมิได้ถูกนำไปใช้หรือพัฒนาต่อให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เนื่องจากยังมีความขาดแคลนเรื่องงบประมาณ บุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญอีกเป็นจำนวนมาก อีกทั้งมหาวิทยาลัยก็ยังไม่ให้ความสำคัญสนับสนุนอย่างเพียงพอ กล่าวคือมหาวิทยาลัยของประเทศไทยส่วนใหญ่ยังขาดการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเป็นระบบ ไม่มีการกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบและนโยบายในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจน ในกรณีการขัดกันของผลประโยชน์นี้ก็เช่นกัน อย่างไรก็ตามในระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้น นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในฐานะข้าราชการไม่สามารถที่จะดำเนินการประกอบธุรกิจ

ฐานะกรรมการผู้จัดการ หรือตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะหน้าที่คล้ายคลึงกันได้ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 ซึ่งกำหนดห้ามมิให้ข้าราชการพลเรือนสามัญเป็นกรรมการผู้จัดการหรือผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เว้นแต่เป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดี¹ ซึ่งหากเป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดีแล้ว ก็ย่อมเป็นการทำไปเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ดังนั้นการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะกรรมการผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะอื่นๆ ก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ เช่น ในกรณีของประเทศไทย นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นงานที่ได้ไปผลิตขายเอง ซึ่งหากพิจารณาตามหลักแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้ เนื่องจากงานนั้นเป็นของมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากนักวิจัยไม่ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัยทราบว่ามีการประดิษฐ์เกิดขึ้น อาจจะเนื่องด้วยไม่ทราบว่าตนมีหน้าที่ต้องแจ้ง หรือเมื่อทางนักวิจัยนำไปผลิตขายเองแล้ว ก็น่ายินดีส่วนหนึ่งกลับคืนสู่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงไม่ได้มีนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เคร่งครัดเพื่อจัดการกับกรณีดังกล่าว นอกจากนั้นแม้ว่านักวิจัยจะมีได้อยู่ในสถานะเป็นผู้ดำเนินการ หรือจัดการใดๆ อันเกี่ยวกับกิจการของบริษัท แต่การที่นักวิจัยหรือบุคคลในครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยซึ่งตนเป็นผู้วิจัยหรือมีส่วนวิจัยขึ้นมานั้น ก็เป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยควรพิจารณาอย่างระมัดระวังถึงผลดีผลเสียที่มหาวิทยาลัยจะพึงได้รับ จึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะพิจารณาและดำเนินการในกรณีดังกล่าวด้วยกระบวนการเดียวกับกรณีที่ผู้ขออนุญาตใช้สิทธิเป็นหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใครๆ กับบุคลากรหรือมหาวิทยาลัย หากมหาวิทยาลัยไม่สามารถที่จะกำหนดนโยบายเฉพาะกรณีได้ ก็ควรตั้งคณะกรรมการหรือกำหนดผู้มีอำนาจพิจารณาเป็นรายกรณีไป ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ตามภารกิจของมหาวิทยาลัย

ในบทถัดไปจะเป็นการสรุปและให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อมหาวิทยาลัยในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา

¹ มาตรา 43 ข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาต้องไม่เป็นกรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือดำรงตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้น ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท เว้นแต่เป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดี

เอกสารอ้างอิง

- [1] Conflict of Interest [Online]. Available from:
<http://www.northwestern.edu/research/policies/facultyConflict.html#iii>
[2005, April 22]
- [2] Conflict of Interest Management Under State Law and University Policy [Online].
Available from:
<http://www.techtransfer.umich.edu/inventors/policies.html#conflict> [2005, April 22]
- [3] University Policies on Conflict of Interest [Online]. Available from:
<http://www.stanford.edu/dept/DoR/Resources/coi.html> [2005, April 19]
- [4] Princeton Policy on Equity [Online]. Available from:
<http://www.princeton.edu/patents/intelprop.htm> [2005, April 20]
- [5] Conflict of Interest [Online]. Available from:
<http://policies.usc.edu/policies/intellectualproperty040301.pdf> [2005, April 19]
- [6] Conflict of Interest in Licensing [Online]. Available from:
<http://www.techtransfer.harvard.edu/COIpolicy.html> [2005, April 18]
- [7] Policy Guide [Online]. Available from:
<http://web.mit.edu/tlo/www/guide.4.html#4.10> [2005, April 18]

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานวิจัยฉบับนี้นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย โดยศึกษาจากนโยบายและวิธีการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในประเทศ ในประเด็นต่างๆที่สำคัญ ได้แก่ โครงสร้างของหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย ความเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ รูปแบบการให้แรงจูงใจ และการขัดกันของผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย สรุปได้ดังนี้

โครงสร้างหน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศที่ทำการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่เป็นหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีทั้งแบบรวมศูนย์ (Centralized Licensing Office) และแบบกระจายศูนย์ (Decentralized Licensing Office) มูลนิธิ บริษัท และกลุ่มผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ (Licensing Consortium) โดยหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และมีรูปแบบการให้บริการที่คล้ายคลึงกัน เช่น การอำนวยความสะดวกในการจดสิทธิบัตร การเจรจากับภาคอุตสาหกรรมในการอนุญาตให้ใช้สิทธิ ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการเลือกรูปแบบการดำเนินงาน คือ ความคล่องตัวในการดำเนินการ จำนวนงาน จำนวนบุคลากร ความเชี่ยวชาญของบุคลากร งบประมาณ รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานกับมหาวิทยาลัย ซึ่งจะส่งผลต่อความร่วมมือในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของนักวิจัย อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา

หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมีข้อดี คือ ได้รับความร่วมมือจากนักวิจัย อาจารย์ และนิสิตนักศึกษา ตลอดจนบุคลากรของมหาวิทยาลัยในเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดเผยข้อมูลการประดิษฐ์ และถ้าเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ รายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิจะได้รับการยกเว้นภาษี แต่หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย อาจจะมีผลล้าช้าในการบริหารจัดการหากมีงานจำนวนมาก มีข้อจำกัดในเรื่องของความคล่องตัวที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของมหาวิทยาลัย และอาจไม่สามารถจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในอัตราเงินเดือนที่สูงได้ ทั้งนี้หน่วยงานแบบกระจายศูนย์จะมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่าแบบรวมศูนย์ และมีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ แต่ปริมาณงานอาจจะไม่มากพอที่จะจ้างบุคลากรผู้เชี่ยวชาญหลายด้าน ส่วนมูลนิธิจะมีการดำเนินการคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย และรับผิดชอบความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ในกรณีที่มีการฟ้องร้องเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จาก

ทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย แต่มีข้อควรระวังในด้านความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย สำหรับหน่วยงานที่อยู่ในรูปของบริษัทจะมีการดำเนินงานคล่องตัวกว่าระบบมหาวิทยาลัย แต่มีข้อจำกัดในเรื่องความร่วมมือจากบุคลากรของมหาวิทยาลัย และการประสานงานกับหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย เช่นเดียวกับมูลนิธิ อีกทั้งนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์ หน่วยงานลักษณะนี้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ บริษัทที่มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าของ ซึ่งมีข้อจำกัดคือ ต้องใช้เงินสนับสนุนเพื่อให้บริษัทอยู่รอด และบริษัทภายนอกซึ่งมหาวิทยาลัยไม่ต้องลงทุนในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญา แต่นโยบายในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยและบริษัทอาจจะไม่สอดคล้องกัน ส่วนหน่วยงานรูปแบบสุดท้ายคือ กลุ่มผู้นุญญาติให้ใช้สิทธิ มีข้อดีคือ มีมหาวิทยาลัยในความดูแลเป็นจำนวนมาก ทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีมากตามไปด้วย แต่มีข้อจำกัด คือ การดูแลอาจไม่ทั่วถึงหากมีบุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับสิ่งประดิษฐ์แต่ละชิ้นไม่เท่ากัน อีกทั้งนักวิจัย อาจารย์และนิสิตนักศึกษาอาจไม่ไว้วางใจในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการประดิษฐ์

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่าหน่วยงานแต่ละรูปแบบล้วนมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นรูปแบบและลักษณะการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับแต่ละมหาวิทยาลัยจึงอาจจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กร ความเชี่ยวชาญ สภาพแวดล้อมและศักยภาพของบุคลากร

สำหรับในประเทศไทยนั้น จากการประชุมผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยต่างๆ พบว่ารูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยแบบรวมศูนย์ และมูลนิธิ อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยบางแห่งยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบทางด้านนี้โดยตรง แต่มีการมอบหมายเป็นกรณีๆ ไป ทั้งนี้ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การกำกับของรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย ซึ่งอุปสรรคในการดำเนินงานที่พบ คือ ผู้บริหารและบุคลากรส่วนมากยังไม่เข้าใจเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา มีนโยบายในการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และไม่มีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับปริมาณงาน

เมื่อพิจารณาเรื่องความเป็นเจ้าของสิทธิจากนโยบายของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดความเป็นเจ้าของสิทธิ ได้แก่ สถานะของผู้ประดิษฐ์ เงินทุนที่ใช้ในการวิจัย และเครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้ในงานวิจัย ถ้าสถานะของผู้ประดิษฐ์เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย หรือได้รับเงินทุนสนับสนุนของมหาวิทยาลัย หรือใช้เครื่องมือหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในงานวิจัยของมหาวิทยาลัย สิทธิในการขอรับสิทธิบัตรย่อมตกเป็นของ

มหาวิทยาลัย แต่ในกรณีรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนภายนอก หรือเป็นงานวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายนอก สิทธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญา ควรทำการตกลงไว้ตั้งแต่สัญญาการรับทุนหรือสัญญาความร่วมมือ เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นภายหลัง

อย่างไรก็ตาม ด้วยความไม่ชัดเจนของกฎหมายเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของสิทธิในสิทธิบัตรหลายๆ กรณี และปัญหาการเป็นเจ้าของร่วม มหาวิทยาลัยจึงควรกำหนดนโยบายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน แต่ต้องมีความยืดหยุ่น เพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจได้ในบางกรณี ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่มหาวิทยาลัย รวมทั้งสร้างแรงจูงใจและมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เพื่อให้ นักวิจัยเปิดเผยผลงานประดิษฐ์ และโอนสิทธิให้กับมหาวิทยาลัย สำหรับลิขสิทธิ์วิทยานิพนธ์ของนิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัยก็ควรจะมีนโยบายให้ชัดเจนว่า มหาวิทยาลัยจะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งในกรณีที่มหาวิทยาลัยประสงค์ที่จะเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยก็ควรจะทำความตกลงกับนิสิต/นักศึกษาให้โอนวิทยานิพนธ์ดังกล่าวให้แก่มหาวิทยาลัย โดยในสัญญาจะต้องกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยว่าจะโอนมีกำหนดระยะเวลาเท่าไร และการโอนลิขสิทธิ์จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน

การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การรับทุนสนับสนุนการวิจัย การรับจ้างวิจัย การร่วมวิจัยและพัฒนา การอนุญาตให้ใช้สิทธิซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทหลักๆ คือ การอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Exclusive Licensing) การอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยมิได้เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียว (Non-Exclusive Licensing) และการอนุญาตให้ใช้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวแต่ไม่จำกัดเจ้าของสิทธิ (Sole Licensing) และการจัดตั้งเป็นบริษัทใหม่ (Spin-off Company)

นโยบายในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ในลักษณะการอนุญาตให้ใช้สิทธิและการจัดตั้งบริษัทใหม่ที่มีใช้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ทำให้สามารถแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัยตามนโยบายดังกล่าวได้ 3 ประเภท คือ มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลัก มหาวิทยาลัยที่มีนโยบายเน้นการอนุญาตให้ใช้สิทธิเป็นหลักแต่ให้ความช่วยเหลือเป็นบางส่วนในการจัดตั้งบริษัทใหม่ และมหาวิทยาลัยที่มีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการจัดตั้งบริษัทใหม่ ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการดำเนินการอนุญาตให้ใช้สิทธิคล้ายกัน แต่จะแตกต่างออกไปในส่วนของ การสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ โดยการขออนุญาตใช้สิทธิในเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย โดยพบว่ามหาวิทยาลัยที่มีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ จะให้ความช่วยเหลือบริษัทใหม่ในเรื่องต่างๆ เช่น มีหน่วยบ่มเพาะธุรกิจในการช่วยเหลือด้านสถานที่ หรือให้คำปรึกษาด้านการพัฒนาธุรกิจ หรือการจัดทำแผนธุรกิจ หรือมีแหล่งเงินทุนสนับสนุนการจัดตั้งบริษัท

การสนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ หรือการที่มหาวิทยาลัยจะลงทุนในบริษัทใหม่ ไม่ว่าจะ เป็นบริษัทที่มหาวิทยาลัยก่อตั้งขึ้นเองเพื่อผลิตสินค้าขายในเชิงพาณิชย์ หรือบริษัทที่ก่อตั้งโดย บุคคลอื่นที่มหาวิทยาลัยเข้าไปถือหุ้นด้วยนั้น มหาวิทยาลัยควรจะต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ เช่น บทบาทหน้าที่ของนักวิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัยในบริษัท การใช้ทรัพยากรของ มหาวิทยาลัย การขัดกันของผลประโยชน์ถ้านักวิจัยนำผลงานไปใช้เชิงพาณิชย์เอง แหล่งเงินทุน สนับสนุนการจัดตั้งบริษัทใหม่ ตลอดจนภาพลักษณ์และชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย

การแบ่งปันผลประโยชน์หรือแรงจูงใจที่มหาวิทยาลัยให้แก่ักวิจัย และหน่วยงานภายใน มหาวิทยาลัยที่มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ทำได้หลายรูปแบบ เช่น ส่วน แบ่งรายได้จากการอนุญาตให้ใช้สิทธิ (Royalty) โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ ให้แก่ผู้ประดิษฐ์ หน่วยงานที่ผู้ประดิษฐ์สังกัด และมหาวิทยาลัย ทั้งนี้มหาวิทยาลัยอาจหักค่าใช้จ่ายการดำเนินการ และการจดสิทธิบัตรก่อนที่จะแบ่งรายได้ให้แก่ักวิจัยและหน่วยงาน หรือหักเมื่อได้รับค่าสิทธิถึง จำนวนหนึ่งแล้ว การแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิที่ได้รับมีอยู่ 2 ลักษณะคือ สัดส่วนค่าสิทธิแบบคงที่ ซึ่งผู้ ประดิษฐ์และหน่วยงานจะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิคงที่โดยไม่ขึ้นกับจำนวนรายได้ที่เกิดขึ้นจากการ อนุญาตให้ใช้สิทธิและสัดส่วนค่าสิทธิแบบไม่คงที่ ซึ่งผู้ประดิษฐ์จะได้รับเปอร์เซ็นต์ค่าสิทธิผันแปร ตามรายได้ที่มหาวิทยาลัยได้รับ กล่าวคือ เมื่อรายได้สูงขึ้นมหาวิทยาลัยจะแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิ ให้แก่ผู้ประดิษฐ์เป็นเปอร์เซ็นต์ลดลงและแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิกลับคืนแก่มหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้น นอกจากค่าสิทธิแล้วหุ้น (Equity) เป็นค่าตอบแทนอีกประเภทหนึ่งที่มหาวิทยาลัยรับจากผู้นำ ทรัพย์สินทางปัญญาหรือเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้แทนค่าตอบแทนที่เป็นเงินสด โดยทั่วไป มหาวิทยาลัยมักจะขายหุ้นทันทีเมื่อมีโอกาสและมูลค่าที่เหมาะสม การแบ่งผลตอบแทนจากหุ้นนี้ มหาวิทยาลัยอาจแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์หุ้นให้แก่ผู้ประดิษฐ์และหน่วยงาน หรืออาจแบ่งจากเงินที่ ได้รับเมื่อขายหุ้นได้แล้วก็ได้ เงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจ (Research/Seed Fund) ก็เป็นแรงจูงใจอีกลักษณะหนึ่งที่บางมหาวิทยาลัยใช้ในการสนับสนุนงานวิจัยที่มีศักยภาพที่ สามารถใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้ นอกจากนี้แล้ว การให้แรงจูงใจสามารถทำได้ในรูปของการให้ รางวัล การขึ้นเงินเดือน การเลื่อนขั้นหรือตำแหน่ง การประกาศเกียรติคุณ รวมถึงการให้ ความสำคัญแก่ผู้ประดิษฐ์ที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องจากการมีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ ในเชิงพาณิชย์ หรือการลดภาระงานด้านอื่นๆให้กับนักวิจัยระหว่างการดำเนินการนำเทคโนโลยีมา ใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งการให้แรงจูงใจวิธีนี้เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ประดิษฐ์ที่สำคัญไม่ ยิงหย่อนไปกว่าแรงจูงใจด้านการเงิน

ในประเทศไทย มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่กำหนดรูปแบบการให้แรงจูงใจอยู่ในรูปแบบของค่า สิทธิมากที่สุด นอกจากนี้ยังมีการให้รางวัลและนับกิจกรรมด้านทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านี้เป็น ภาระงาน และใช้ประเมินผลงานประจำปีเพื่อเลื่อนขั้นหรือขึ้นเงินเดือนอีกด้วย ส่วนการให้แรงจูงใจ

ในรูปแบบของหุ้น และเงินสนับสนุนงานวิจัยและกิจกรรมเริ่มต้นธุรกิจนั้น มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังมิได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน หากแต่จะพิจารณาเป็นรายกรณีไป ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสำหรับการพัฒนานโยบายด้านนี้ อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยควรจะได้อ่างแผนและกำหนดนโยบายด้านแรงจูงใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรม รวมทั้งเป็นขวัญและกำลังใจให้บุคลากรและหน่วยงานต่างๆ ของมหาวิทยาลัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีของมหาวิทยาลัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

ประเด็นการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ที่อาจเกิดขึ้นในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย คือ การที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยเป็นผู้ขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยได้รับค่าตอบแทน ซึ่งอาจเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ การขัดกันของผลประโยชน์ในด้านทรัพย์สิน และประโยชน์อื่นที่มีได้อยู่ในด้านทรัพย์สิน เช่น รางวัล ตำแหน่งทางวิชาการ เป็นต้น โดยบุคคลที่อยู่ในสถานะที่อาจก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ ได้แก่ นักวิจัย นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย บุคคลเหล่านี้รวมถึงบุคคลในครอบครัวอาจมีสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์ได้ เมื่อสวมบทบาทซึ่งมีผลประโยชน์ทับซ้อนกัน โดยสถานะหนึ่ง คือ บุคลากรของมหาวิทยาลัยและ/หรือบุคคลในครอบครัวของบุคลากรเหล่านั้น ส่วนอีกสถานะหนึ่ง ได้แก่ ผู้ถือหุ้น พนักงาน ที่ปรึกษาของบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ และบุคลากรของมหาวิทยาลัยซึ่งรับทุนวิจัยจากบริษัทที่ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ โดยทั่วไปมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมักมีนโยบายที่ไม่เห็นด้วยหรือหลีกเลี่ยงการอนุญาตให้บุคลากรของมหาวิทยาลัยใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยโดยมีค่าตอบแทน เนื่องจากเห็นว่ามี ความซับซ้อนในการจัดการผลประโยชน์ ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดนโยบายเฉพาะเพื่อรองรับการอนุญาตให้ใช้สิทธิ แต่อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวก็สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้ว มหาวิทยาลัยย่อมไม่สามารถใช้กระบวนการที่ใช้กับกรณีทั่วไปเข้ามาจัดการได้ เพราะนอกจากมหาวิทยาลัยจะได้ประโยชน์น้อยกว่าที่ควรได้รับแล้ว ยังไม่เป็นธรรมกับผู้ประกอบการอื่นที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยอีกด้วย ในกรณีเช่นนี้ มหาวิทยาลัยของต่างประเทศส่วนมากจึงมีนโยบายในการบริหารจัดการในแนวทางใกล้เคียงกัน เพียงแต่ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยจะกำหนดผู้ที่มีหน้าที่พิจารณารายงานดังกล่าวต่างกันไปบ้าง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย คณะบดี หรือหัวหน้าหน่วยงานของคณะหรือหน่วยงานที่นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่นั้นสังกัด และรองอธิการบดีฝ่ายวิจัย หรือคณะกรรมการพิเศษ ซึ่งในที่สุดแล้วทุกมหาวิทยาลัยจะกำหนดให้มีการพิจารณากรณีดังกล่าวโดยกระบวนการเฉพาะเป็นกรณีๆ ไป

ในระบบกฎหมายของประเทศไทยนั้น นักวิจัยหรือเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยซึ่งอยู่ในฐานะข้าราชการไม่สามารถที่จะดำเนินการประกอบธุรกิจในฐานะกรรมการผู้จัดการ หรือตำแหน่งอื่นที่มีลักษณะหน้าที่คล้ายคลึงกันได้ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2535 เว้นแต่เป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดี ซึ่งหากเป็นการปฏิบัติราชการหรือได้รับมอบหมายจากอธิการบดีแล้ว ก็ย่อมเป็นการทำไปเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัย ดังนั้น การขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะกรรมการผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทจึงเป็นเรื่องที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ อย่างไรก็ตามการขัดกันของผลประโยชน์ในสถานะอื่นๆ ก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ เช่น กรณีที่นักวิจัยซึ่งเป็นผู้ประดิษฐ์คิดค้นงานที่ได้ไปผลิตขายเอง ซึ่งหากพิจารณาตามหลักแล้ว ย่อมไม่สามารถทำได้ เนื่องจากงานนั้นเป็นของมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากนักวิจัยไม่ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัยทราบว่ามีการประดิษฐ์เกิดขึ้น อาจจะเนื่องด้วยไม่ทราบว่าตนมีหน้าที่ต้องแจ้ง หรือเมื่อทางนักวิจัยนำไปผลิตขายเองแล้ว ก็นำรายได้ส่วนหนึ่งกลับคืนสู่มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจึงมิได้มีนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่เคร่งครัดเพื่อจัดการกับกรณีดังกล่าว นอกจากนั้น แม่ว่านักวิจัยจะมิได้อยู่ในสถานะเป็นผู้ดำเนินการ หรือจัดการใดๆ อันเกี่ยวกับกิจการของบริษัท แต่การที่นักวิจัยหรือบุคคลในครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่เข้ามาขออนุญาตใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัยซึ่งตนเป็นผู้วิจัยหรือมีส่วนวิจัยขึ้นมานั้น ก็เป็นเรื่องที่มหาวิทยาลัยควรพิจารณาอย่างระมัดระวังถึงผลดีผลเสียที่มหาวิทยาลัยจะพึงได้รับ จึงไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะพิจารณาและดำเนินการในกรณีดังกล่าวด้วยกระบวนการเดียวกับกรณีที่ผู้ขออนุญาตใช้สิทธิเป็นหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใดๆ กับบุคลากรหรือมหาวิทยาลัย หากมหาวิทยาลัยไม่สามารถที่จะกำหนดนโยบายเฉพาะกรณีได้ ก็ควรตั้งคณะกรรมการหรือกำหนดผู้มีอำนาจพิจารณาเป็นรายกรณีไป ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่อส่วนรวมได้ตามภารกิจของมหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก
ตัวอย่างการหักค่าใช้จ่ายด้านการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา
ของมหาวิทยาลัย

1. มหาวิทยาลัยที่หักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงและ 10% ของรายได้ให้แก่หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ Yale University, Brigham Young University
2. มหาวิทยาลัยที่หักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงและ 15% ของรายได้ให้แก่หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ Iowa State University, University of Oklahoma, Massachusetts Institute of Technology, University of Pittsburgh, Stanford University
3. มหาวิทยาลัยที่หักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงและ 20% ของรายได้ให้แก่หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ Columbia University, Northwestern University, University of Washington
4. มหาวิทยาลัยที่หักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริงและ 30% ของรายได้ให้แก่หน่วยงานบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ Oxford University

ภาคผนวก ข

ตัวอย่างการแบ่งสัดส่วนค่าสิทธิของมหาวิทยาลัยต่างๆ

1. University of Alberta

University	Inventor	University	Unit
University of Alberta	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: <http://www.uofaweb.ualberta.ca/CMS/printpage.cfm?ID=29453>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

2. Brigham Young University

University	Inventor	University	Department/College
Brigham Young University	45%	27.5%	27.5%

ที่มา: <http://techtransfer.byu.edu/documents/handbook.htm>, accessed August 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 10% ของรายได้ที่จะหักให้แก่ Technology Transfer Office)

3. University of British Columbia

University	Inventor	University	Inventor's faculty
University of British Columbia	50%	25%	25%

ที่มา: <http://www.universitycounsel.ubc.ca/policy88.pdf>, accessed October 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

4. University of California

University	Inventor	General Campus	Research Allocation
University of California	35%	50%	15%

ที่มา: <http://www.spo.berkeley.edu/Policy/patentpolicy.html>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

5. University of Cambridge

Net Income	Inventor	University	Department
first £20,000	90%	5%	5%
Next £40,000	70%	15%	15%
Next £40,000	50%	25%	25%
Above £100,000	33.3%	33.3%	33.3%

ที่มา: <http://www.rsd.cam.ac.uk/about/policies/ip/>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยจะพิจารณาหักค่าใช้จ่ายเป็นรายกรณีไป

6. University of Central Florida

Net Income	Inventor	Dean of Inventor's College	UCF Research Foundation	Department
\$1- \$100,000	50%	20%	10%	20%
\$101,000- \$199,000	40%	24%	12%	24%
>\$200,000	30%	28%	14%	28%

ที่มา:

<http://www.research.ucf.edu/ResearchFoundation/Forms/UCFRF%20Bus%20Man%20final-1.pdf>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

7. University of Chicago

University	Inventor	University
University of Chicago	25% (of gross proceeds)	75%

ที่มา: <http://uctech.uchicago.edu/inventors/process.shtml>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายภายหลังแบ่งค่าสิทธิให้ผู้ประดิษฐ์แล้ว

8. Columbia University

Net Income	Inventor	Inventor's Research Activities	University	Department	Faculty
Up to \$100,000	50%	25%	25%	0%	0%
over \$100,000	25%	25%	33%	8.5%	8.5%

ที่มา: http://www.stv.columbia.edu/guide/policies/app_l.html, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่าย 20% ของรายได้ก่อนแบ่งค่าสิทธิ

9. Cornell University

University	Inventor	Cornell Research Foundation	Inventor's Research Budget, University Unit, University
Cornell University	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: http://www.policy.cornell.edu/cm_images/uploads/pol/Patent.html, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

10. Dublin Institute of Technology

Net Income	Inventor	University
Up to and including € 65,000	70%	30%
> €65,000 and $\leq$ €130,000	50%	50%
> €130,000	30%	70%

ที่มา:

[http://intranet.dit.ie/research/Handbook%20on%20Intellectual%20Property%20\(IP\)%20October%202004.doc](http://intranet.dit.ie/research/Handbook%20on%20Intellectual%20Property%20(IP)%20October%202004.doc), accessed August 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

11. Harvard University

Net Income	Inventor	President and Fellow of Harvard College	School (Dean's Office or Vice President)	Department
First \$50,000	35%	15%	20%	30%
Above \$50,000	25%	15%	20%	40%

ที่มา: <http://www.techtransfer.harvard.edu/RoyaltySharing.html>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

12. Iowa State University

University	Inventor	University	College
Iowa State University	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา:

http://www.techtransfer.iastate.edu/documents/Royalty_Dist_Policy_071404161832.htm, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 15% ของรายได้ที่หักให้แก่ Iowa State University Research Foundation, ISURF)

13. University of Kansas

University	Inventor	KU Center for Research	Department/Center
University of Kansas	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: <http://www.research.ku.edu/kucr/policy/comp/coi/ttrdp.shtml>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

14. Massachusetts Institute of Technology

University	Inventor	MIT General Fund	Department, Laboratory or Center
Massachusetts Institute of Technology	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: <http://www.mit.edu/afs/athena/org/t/tlo/www/guide.4.html#4.7>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 15% ของรายได้ที่จะหักให้แก่ Technology Licensing Office)

15. University of Michigan

Net Income	inventor(s)	originating unit(s)	the originating school, college, division or other responsibility center(s)	central administration
Up to \$200,000	50%	17%	18%	15%
Over \$200,000 up to \$2,000,000	30%	20%	25%	25%
Over \$2,000,000	30%	-	35%	35%

ที่มา: <http://www.research.umich.edu/policies/um/ippolicy.html#revenue>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

16. Michigan State University

Net Income	Inventor	Major Administrative Unit	University
First \$5,000	100%	0%	0%
Next \$100,000	33.33%	33.33%	33.33%
Next \$400,000	30%	30%	40%
Next \$500,000	20%	20%	60%
All Additional Net Licensing Proceeds over \$1,005,000	15%	15%	70%

ที่มา: <http://www.msu.edu/unit/oip/handling.html>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

17. University of New South Wales

University	Inventor	University
University of New South Wales	33%	70%

ที่มา: <http://www.infonet.unsw.edu.au/poldoc/ippol.htm#5>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

18. Northwestern University

University	Inventor	Department/ Unit	University	School/ Center	Central Administration
Northwestern University	30%	20%	10%	5%	35%

ที่มา: <http://www.northwestern.edu/ttp/investigators/royalty.html>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 20% ของรายได้ที่จะหักให้แก่ Technology Transfer Program, TTP)

19. University of Oklahoma

University	Inventor	University
University of Oklahoma	35% (of gross revenues)	65% (after expenses have been recouped) (20% to originating college(s), half of which go to the originating department, 5% to President's discretionary fund, 5% to the Campus Vice President for Research, 15% to the Office of Technology Development (OTD) to apply to operational expenses with a pro rata share to go to the originating campus, 20% to the Growth Fund maintained for each originating campus)

ที่มา: <http://www.cimms.ou.edu/ipou.pdf>, accessed May 2005

หมายเหตุ: ค่าสิทธิที่ให้แก่มหาวิทยาลัยแบ่งจากรายได้ทั้งหมด จากนั้นมหาวิทยาลัยจึงหักค่าใช้จ่ายใดที่เกิดขึ้นตามจริง

20. Oxford University

Net Income	Inventor	Department	University
Up to £50,000	87.2%	0%	12.8%
£72,000 - £720,000	45%	25%	30%
Over £720,000	22.5%	37.5%	40%

ที่มา: <http://www.ox.ac.uk/gazette/2003-4/weekly/030604/act.htm>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 30% ของรายได้ที่จะหักให้แก่ Isis Innovation Ltd.)

21. University of Pittsburgh

University	Inventor	Department	Patent Right Fund	University Development Fund	Office of Technology Management
University of Pittsburgh	30%	15%	30%	10%	15%

ที่มา: http://tech-link.tt.pitt.edu/inventors_resources.inventors.handbook.html, accessed July 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

22. Princeton University

Net Income	Inventor	University	Department/Unit
first \$100,000	50%	50%	0%
Next \$400,000	40%	50%	10%
Over \$500,000	30%	50%	20% (up to a maximum of \$1,000,000)

ที่มา: <http://www.princeton.edu/patents/intelprop.htm>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

23. Purdue University

University	Inventor	Purdue Research Foundation Trask Fund	Department
Purdue University	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: <http://www.purdue.edu/research/vpr/proposal/docs/ResearchHandbook05.pdf>,
accessed July 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

24. Saginaw Valley State University

Net Income	Inventor	University	Department/Unit
Up to \$10,000	75%	10%	15%
Next \$90,000	50%	35%	15%
Next \$900,000	40%	45%	15%
Over \$1 million	35%	50%	15%

ที่มา: http://www.svsu.edu/operationsmanual/manual.cfm?doc_id=1854, accessed
August 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

25. University of South Carolina

University	Inventor	University
University of South Carolina	40%	60%

ที่มา: <http://www.sc.edu/policies/acaf133.html>, accessed August 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

26. Stanford University

University	Inventor	University	Unit
Stanford University	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: <http://otl.stanford.edu/inventors/policies.html#royalty>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 15% ของรายได้ที่จะหักให้แก่ Office of Technology Licensing)

27. University of Tokyo

University	Inventor	University	Institute/Laboratory
University of Tokyo	40%	30%	30%

ที่มา: <http://www.casti.co.jp/english/service/fortudy.html>, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

28. University of Washington

University	Inventor	University Research Fund	Inventor's Dept/College
University of Washington	33.33%	33.33%	33.33%

ที่มา: <http://www.washington.edu/admin/rules/APS/59.04.5.html>, accessed May 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ (ค่าใช้จ่ายนี้รวม 20% ของรายได้จะหักให้แก่ University's Office of Intellectual Property and Technology)

29. Wayne State University

Net Income	Inventor	University	Department/Unit
Up to \$10,000	75%	10%	15%
Next \$90,000	50%	35%	15%
Next \$900,000	40%	45%	15%
Over \$1 million	35%	50%	15%

ที่มา: <http://www.research.wayne.edu/ovpr2.html>, accessed August 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยหักค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นตามจริงก่อนแบ่งค่าสิทธิ

30. Yale University

Net Income	Inventor	University
first \$100,000	50%	50%
Between \$100,000 - \$200,000	40%	60%
Exceeding \$200,000	30%	70%

ที่มา: http://www.yale.edu/ocr/indust_policies/patents.html, accessed September 2005

หมายเหตุ: มหาวิทยาลัยจะพิจารณาหักค่าใช้จ่ายเป็นรายกรณีไป (ทั้งนี้ รวมถึง 10% ของรายได้ จะหักให้แก่ Office of Cooperative Research)

ภาคผนวก ค

ผลที่ได้รับในแต่ละช่วงระยะเวลา (แบ่งเป็นราย 6 เดือน)

เดือนที่	กิจกรรม (activities)	ผลที่ได้รับ (outputs)
1-4	1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1.1 ด้าน Organization Structure เพื่อศึกษารูปแบบและโครงสร้างองค์กรที่บริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ 1.2 ด้าน IP Ownership จะทำการศึกษาในประเด็นความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย ระหว่างนักประดิษฐ์อันได้แก่คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต/นักศึกษา และเจ้าของทุนวิจัย 1.3 ด้าน IP Commercialization โดยจะทำการศึกษารูปแบบและวิธีการในการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ การประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา สัญญาและการเจรจาต่อรอง การดำเนินการด้านการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ฯลฯ 1.4 ด้าน Incentive Strategy โดยจะศึกษาและเสนอรูปแบบการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อให้มหาวิทยาลัยและผู้วิจัยตลอดจนผู้ใช้งานวิจัยได้รับประโยชน์จากการนำทรัพย์สินทางปัญญานั้นไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นธรรม 1.5 ด้านการจัดการ Conflict of Interest มุ่งเน้นการศึกษาหาข้อมูลและเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยในการบริหารจัดการ วางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาผลประโยชน์ขัดกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทั้งมหาวิทยาลัยและนักวิจัย	1. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาในมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ 1.1 ด้าน Organization Structure ได้รูปแบบและโครงสร้างองค์กรที่บริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้แก่มหาวิทยาลัย 1.2 ด้าน IP Ownership ได้รูปแบบความเป็นเจ้าของในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย ซึ่งประดิษฐ์คิดค้นโดยคณาจารย์ นักวิจัย นิสิต/นักศึกษา 1.3 ด้าน IP Commercialization ได้รูปแบบและวิธีการในการพัฒนาผลงานวิจัยและการใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์ การประเมินมูลค่าทรัพย์สินทางปัญญา สัญญาและการเจรจาต่อรอง การดำเนินการด้านการขึ้นทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา ฯลฯ 1.4 ด้าน Incentive Strategy ได้รูปแบบการจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเหมาะสม เพื่อให้มหาวิทยาลัยและผู้วิจัยได้รับประโยชน์จากการนำทรัพย์สินทางปัญญานั้นไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นธรรมและยังเป็นการสร้างแรงจูงใจให้นักวิจัยผลิตทรัพย์สินทางปัญญาได้อย่างต่อเนื่องด้วย 1.5 ได้รูปแบบการจัดการ Conflict of Interest เพื่อเสนอแนะต่อมหาวิทยาลัยในการบริหารจัดการ วางนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับปัญหาผลประโยชน์ขัดกันเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทั้งมหาวิทยาลัยและนักวิจัย

4-5	2. สัมภาษณ์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ที่เกี่ยวข้องเช่น ผู้บริหารมหาวิทยาลัย นักวิจัย และภาคเอกชน	2. ข้อมูลและข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวในข้อ 1
5-6	3. สัมภาษณ์ ระดมความคิดเห็น และสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรทางปัญญา	3. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางปัญญาในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวในข้อ 1
5-6	4. สรุปรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้ สร้างเป็นรูปแบบการบริหารจัดการที่จะเสนอต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	4. รูปแบบการบริหารจัดการที่พร้อมเสนอต่อผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6	5. จัดทำรายงานการศึกษาสุดท้าย เพื่อเป็นแนวทางให้แก่มหาวิทยาลัยอื่นเสนอต่อสาธารณะ	5. ผลการศึกษาของรูปแบบการบริหารจัดการในภาพรวมและกรณีศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6	6. ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ นำเสนอเพื่อสรุปและให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติแก่ผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	6. นำเสนอต่อผู้บริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อได้จัดส่งรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว